

**PEQQINNISSAQARFIK
PITSAANERUSOQ
– KISIANNI QANOQ?**

**PEQQINNISSAQ PILLUGU ATAAT-
SIMIITITALIARSUARMISULIAP
KILLIFFIA**

OQALLISSAARUT

Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuuq sulinissamut tunngavisaa

Sundhedskommissionen

Martsip 2022

Siulequt

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq siullermeerluni 2020-mi septembarimi ataatsimiippoq, ataatsimiititaliarsuarmulli ilaasortat aatsaat 2021-imi juunimi siullermeerlutik naapillutik ataatsimiippot. Isumaqaarpunga sulinissamut tunngavissiami suliassat allattorsimaffiat eqqarsaatigalugu angusaqarluarsimasugut. Coronali sulinerup siumukarneranut akornutaavoq.

Sulinerup qiteqqunnerani nalunaarusiami matumani atortussarpassuit suliarineqarsimasut eqikkarneqarput. Soorunami suli inerniliisoqarnanilu kaammattuuteqanngilaq, ajornartorsiutilli qularnanngitsumik kaammattuuteqarfigineqartussat eqqaaneqallatsiassapput. Eqikkaanermi ataani allassimasumi ilaat allaatigineqallatsiarput. Isumaliutissiisummi inaarutaasumi, ukiup naalernerani saqqummiunneqartussami, aatsaat kaammattuuteqartoqassaaq.

Nunatta avannaani kujataanilu angalanermut atatillugu sulinissamut tunngavissiami innuttaasut sulisullu akuliutsinneqarnissaannik allassimasut ataatsimiititaliarsuarmi sulinitinni malippavut. Pissarsiaqarfiulluartumik arlaleriarluni innuttaasunik ataatsimiisitsisoqarsimavoq, aamma sulisut oqaloqatigineqarput.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup kissaatiginartissimagaluarpaasulineq pillugu amerlanerusut, assersuutigalugu Facebookikkut namminerluunniit nittartakkakkut, ilisimatinneqarnissaat, tamannali siusinnerusukkut ajoraluartumik periarfissaasimannngilaq. Sulinissamut tunngavissiami piumasarineqarpoq ataatsimiititaliarsuup sulinera pillugu oqallitsitsisoqassasoq. Tamanna nalunaarusiap matuma atortussallu tunuliaqutaasut, siusinnerusukkut suliarineqarsimasunik allaatiginnittut aamma oqaloqatigiinnissamut ataatsimiititaliarsuullu suleqqinnissaanut ilanngussinissamut periarfissiisut, saqqummiunnerisigut maanna periarfissanngorpoq.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup suleqqinnermini peqqinnissaqarfik pillugu nunanik allanik suleqateqarsinnaaneq pillugu apeqqut sammeqqissavaa. Tamatumani ilaatigut nunani sanillersuuffigineqarsinnaasuni peqqinnissaqarfiit pillugit ilisimasat eqqartorneqassallutillu katersorneqassapput isumaliutissiisummik saqqummiunneqartussamik piareersaanermut atatillugu pissutsit amerlanerusut ersersinneqarniassammata isumassarsiorfigineqarniassammatalu.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, Peqqinnissaqarfiup Qullersaqarfia Nunatsinnilu Nakorsaaneq suleqatigiilluarneq pillugu qutsavigerusuppai. Corona pissutigalugu unammillernartut ulluinnarni ulapputigineqartaraluartut tamarmik ataatsimiititaliarsuup ataatsimiinnerini atortussanik tunniussisarnissamut saqqummiussisarnissamullu piffissaqartarsimapput.

Nuuk, martsip 24-iat, 2022

Ulrik Blidorf

Siulittaasoq

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq

Imarisai

Siulequt.....	2
1. Eqikkaaneq.....	5
2. Tunuliaqutaasoq, sulinissamut tunngavissiaq suleriuserlu	7
2.1 Ataatsimiititaliarsuup sulinera suleriusaalu	7
3. Ataatsimiititaliarsuup maannamut maluginiagai, eqqarsaatersuutai eqqartugaalu	9
3.1 Inuiaqatigiit ineriartornerisa peqqinnissaqarfimmut sunniuteqarnerat.....	9
3.1.1 Unammillernartut.....	11
3.2 Peqqinnissaqarfimmi sulisoqarneq	14
3.2.1 Unammillernartut annertuut: Sulisunik atorfinitsitsineq, atorfeqartitsiuarneq ilinniartitaanerlu.....	15
3.2.2 Peqqinnissaqarfimmi taartaasunik atuisarneq	18
3.3 Peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnerisa pitsanngorsarneqarsinnaanera	20
3.3.1 Eqqumaffigisassat.....	20
3.4 Qarasaasiakkut nakorsartitsisarnermik atuineq pillugu killiffik periarfissallu	22
3.4.1 Qarasaasiakkut nakorsartitsisarnermi suliniut nutaaq.....	24
3.5 Tarnikkut nappaatilinnik sullissineq tarnikkullu napparsimasut pillugit.....	26
3.5.1 Eqikkaaneq eqqumaffigisassallu	26
3.5.2 Tarnikkut nappaatilinnik sullissinermi iliuusissatut pilersaarutit.....	27
3.5.3 Ataatsimiititaliarsuup maannamut eqqarsaatersuutai	28
3.6 Kigutininik isumaginninneq pillugu	29
3.7 Pitsaaliuineq, peqqinnerulersitsiniarneq piginnaangorsaaqqiinerlu	30
3.7.1 Pitsaaliuineq peqqinnerulersitsiniarnerlu pillugit eqikkaaneq eqqumaffigisassallu	32
3.7.2 Piginnaangorsaaqqiinerlut tunngatillugu eqqumaffigisassat	34
3.8 Aaqqissuussaaneq, akisussaaffiit agguataarnerat aqutsinerlu	34
3.8.1 Politikkikkut peqqinnissaqarfiup sinaakkuserneqarnera ataatsimut isigalugu – Peqqinnissaqarfiup anguniagaa	35
3.8.2 Peqqinnissaqarfimmi nunap immikkoortuinut agguataarinerup kingorna aaqqissuussaaneq	35
3.8.3 Peqqinnissaqarfiup politikkikkut aqunneqarnerata aaqqissuussaanera	36
3.8.4 Peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaaneq ataatsimut isigalugu	37
3.8.5 Peqqinnissaqarfimmi aaqqissuusseqqinnerup kingorna pisut pillugit eqqarsaatersuutaagallartut	39
3.8.6 Pitsaaliuinermik, inooriaaseq pissutigalugu nappaatit pillugit iliuuseqarnermik atornerluinermillu akiuinermik aaqqissuussineq pillugu eqqarsaatersuutaagallartut	39
3.8.7 Aqutsineq pillugu paasissutissat naleqquttut	40
3.9 Peqqinnissaqarfimmi aningaasaqarneq ataatsimut isigalugu	42

3.9.1 Peqqissutsimut aningaasartuutit ataatsimut isigalugit ineriartornerat.....	42
3.9.2 Peqqissutsimut aningaasartuutit ineriartornerannut sunniuteqarnerpaat	45
Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2019-imi peqqinnissaqarfimmik misissueqqissaarnerat naapertorlugu tamanna peqqissutsikkut neqeroorutaasartut inuiaqatigiillu kissaataasa piumasaqaataasalu assigiinngissutaata annertusiartorneranut takussutissaasinnaavoq. Piffissami tamatumani BNP malillugu nunani allani amerlasuuni inuinnaat peqqissutsimut susassaqarfimmut aningaasartuutaat qaffakkiartorunarmat nikikkiartortoqalersimassaaq. Nunatsinnili nappaatinik katsorsaanerit tamangajalluinnarmik oqartussaasunit aningaasalersorneqartarput.	
3.9.3 Peqqissutsimut aningaasartuutit ataatsimut isigalugit kontonut immikkoortiternerat sulinerullu ineriartornera	46
3.9.4 Kommunit peqqissutsimut aningaasartuutaat	47
3.9.6 Sanaartugassanik kissaatit aningaasaliinissamillu pisariaqartitsineq	48
3.9.7 Maannamut eqqumaffigisassat eqqarsaatersuutilu	49
4. Maannamut maluginiakkat eqikkarnerat.....	50
4.1 Akunnattoorfiit periarfissallu	50
5. Suleqqinneq.....	52
Ilanngussaq A. Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmi sulinissamut tunngavissiaq	53
Ilanngussaq B. Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmut ilaasortat, politikikkut malinnaatitat, peqataatitaasut allattoqarfillu pillugit allattorsimaffik	58
Ilanngussaq C. Isumaliutissiissummut najoqqutassiassatut siunnersuut	59
Ilanngussaq D. Naalisaatit atorneqartut nassuiaatillu	61
Ilanngussaq E. Najoqqutat allattorsimaffiat	62

1. Eqikkaaneq

Sulinissamut tunngavissiami ajornartorsiutit taakkartorneqartut, aaqqissuussaasumik suliarineqarsimasut/suliarineqartussat, eqqarsaatigalugit ataatsimiititaliarsuarmi sulineq angusaqarfiulluarsimavoq.

Ajornartorsiutit taakku pillugit allakkiat arlaqarmata ataatsimiititaliarsuullu ataatsimiinnerini tapiliussatut saqqummiussinerit arlaqarsimammata allakkatigut atortussat amerlalaartorujussuupput.

Atortussat taakku ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaanut, 2022-mi kingusinnerusukku saqqummertussamut, ilaassapput. Sulinissamut tunngavissiami piumasaqaatigineqartutut peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsup sulinera pillugu oqallitsitsineq ingerlaavartinniarlugu aamma qulequttat assigiinngitsut allakkiatut tapiliussatut saqqummiunneqartassapput.

Immikkoortumi 4-mi aamma 4.1-imi allassimasutut peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup qulequttat assigiinngitsut suliarinerini assigiinngitsunillu oqaloqateqartarnikkut maannamut sulinermini takusinnaavaa peqqinnissaqarfik kissaatinik, pisariaqartitanik sinaakkutassianillu assigiinngitsunik sammivilinnit tatineqartoq. Peqqinnissaqarfiup tatineqarnera innuttaasunik sullissinermut, tassunga ilanngullugit peqqissutsikkut sullissinernik neqeroorutinut aamma utaqqinermut utaqqisullu allattorsimaffiinut, assigiinngitsutigut sunniuteqarpoq.

Maluginiakkat taakku naatsumik ima eqikkaarneqarsinnaapput:

- Atugarissaarnerulernerup aamma utoqqaat amerliartortillugit innuttaasut katitigaanerisa ineriartornerata kingunerisaanik peqqinnissaqarfimmut piumasaqaatit annertusiartornerat pissutigalugu peqqinnissaqarfik illuatungeriit aningaasaliiffigisassaannik ajornartorsiuteqarpoq.
- Peqqinnissaqarfimmi annertunerusumik aningaasaliisoqarnissaa pisariaqartinneqarpoq.
- Nunassittarnerup ineriartornerata kingunerisaanik inuiaqatigiit minnerusut peqqinnissakkut sullinneqarnerat unammillerneqarpoq.
- Mikisunik ingerlatsinerup ajoqutissartai pissutigalugit sulisoqarnek tatineqarpoq nunallu immikkoortuini sullisseriaatsip assigiinngitsumik ingerlanneqarnissaa pisariaqartinneqarluni.
- Nunatsinni innuttaasut ikippallaarmata nakorsaariaatsit immikkuullarissiarornerat unammillernarpoq.
- Sulisunik atorfinitsitsineq atorfeqartitsiuarnerlu unammillernartuassaaq.
- Sumiiffinni ataasiakkaani peqqissutsikkut sullissisut nunatsinniiginnartartut ilinniartinneqartut naammanngillat.
- Peqqinnissaqarfiup pisariaqartitaanut tulluarsakkanik ataqatigiissunik ukiorpassuarnilu atuuttussanik inuiaqatigiilluunniit katitigaanerisa allanngornissaata kingunerisaanik pisariaqartinneqartussat eqqarsaatigalugit ilinniartitsinissamut piginnaasanillu ineriartortitsinissamut pilersaaruteqanngilaq.
- Peqqinnissaqarfiup pisariaqartitaanut naleqqussakkanik ilinniartitsinermut piginnaasanillu ineriartortitsinermut aningaasaliissutit ilaannakuullutillu sivikitsuinnarmik atuuttussaapput.
- Peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnerat pitsanngorsarneqartariaqarpoq.
- Inuit tarnimikkut napparsimasutut nalunaarsorneqarsimasut iluatsittumik sullinneqassappata kommunit peqqinnissaqarfillu suleqatigiilluartariaqarput, tamannalu

tarnimikkut nappaatilinnik sullissinerup pitsanngorsarneqarnissaa eqqartorneqalerpat pingaaruteqarluinnassaaq.

- Qarasaasiakkut nakorsiatitsisarnermut periusissiap nutarsarneqarnissaa pingaaruteqarpoq, tamannali piginnaasanik ineriartortitsinermik pisariaqartumillu attaveqaasersuuteqarnermik malitseqartinneqassaaq.
- Inersimasut kigutikkut isumagineqarnerat pitsanngorsarneqartariaqarpoq, aamma inersimasut kigutikkut isumagineqarnerat ataatsimut isigalugu ilisimasat amigaatigineqarput.
- Peqqinnissaqarfik ammasumik aqunneqassappat paasissutissat tamakkiisut aqqissuussaasumik ineraritortinneqartariaqarput paasissutissallu aqutsisunut naleqquttut pissarsiarineqarsinnaasariaqarlutik.

2. Tunuliaqutaasoq, sulinissamut tunngavissiaq suleriuserlu

2020-mi aningaasanut inatsimmik isumaqatigiissuteqarniarnermi 2020-mi peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmik pilersitsisoqarnissaa akuersissutigineqarpoq. Tamanna Siumut, Demokraatit aamma Nunatta Qitornaasa akornganni 2020-mi maajip 29-anni naalakkersuisooqatigiinnissamik isumaqatigiissummi aamma kingullermik Inuit Ataqtigiiit Partiillu Naleqqap akornganni 2021-mi apriliip 16-ianni naalakkersuisooqatigiinnissamik isumaqatigiissummi uppersarsarneqarpoq. Sulinissamut tunngavissiaq ilanngussatut A-tut tapiliunneqarpoq.

Sulinissamut tunngavissiaq naapertorlugu ataatsimiititaliarsuup siunertarivaa peqqinnissaqarfimmik naleqqussaanissamut pitsanngorsaananissamullu – tassunga ilanngullugit peqqinnissaqarfiup ataatsimut isigalugu aqqissuusaaneranut, sulisunik atorfinitsitsisarnermut atorfeqartitsiuarnermullu, kommuninik suleqateqarnermut kiisalu Danmarkimik nunanillu allanik suleqateqarnermut – tunngatillugu kaammattuusiornissaq. Kaammattuutit Inatsisartut politikkikkut peqqinnissaqarfimmik aqqissuusseqqinnissaannut, siunissami peqqissutsikkut sinaakkutaasunik qulakkeerinnittussanut, tunngavissiissapput. Ataatsimiititaliarsuup kaammattuutai susassaqarfiit akimorlugit pingaarnersuinerannik maannalu aningaasaqarnermik aallaaveqassapput.

Ataatsimiititaliarsuarmut ilaasortat peqataasullu 2020-mi aasakkut toqqarneqarput, aamma ataatsimiititaliarsuup sulineranik politikkikkut malinnaasartoqatigeeqarpoq. Ataatsimiititaliarsuarmut ilaasortat, peqataatitaasut, allattoqarfik kiisalu politikkikkut malinnaasartoqatigiiit allattorsimaffiat ilanngussami B-mi takuneqarsinnaapput. Ataatsimiititaliarsuarmut ilaasortaaneq akissarsiaartaqanngilaq. Juunip aallartinnerani ataatsimiititaliarsuarmi siulittaasoqatigiiit taamanikkullu Peqqissutsimut Naalakkersuisoq aallarniutaasumik ataatsimiipput.

Corona, allattoqarfimmik pilersitsineq assigisaallu pissutigalugit kinguaattoortoqarmat ataatsimiititaliarsuaq siullermeerluni 2020-mi septembarip 26-anniit 27-annut ataatsimiippoq. Ataatsimiititaliarsuaq peqataatitallu septembarip 26-anni Peqqissutsimut Naalakkersuisup tikilluaqqusiffigisaani peqataapput, septembarilli 27-anni ataatsimiinnermi ataatsimiititaliarsuarmut ilaasortat allattoqarfillu kisimik peqataapput. Septembarip 26-anni ataatsimiinnermi peqqinnissaqarfiup qullersaqarfia peqataatitatus ilanissaa akuersissutigineqarpoq.

Ataatsimiititaliarsuup ataatsimiinnerini atortussanik suliaqarnikkut allattoqarfimmi suliassat pingaarnertut SDU-mi Center for Folkesundhed i Grønland-imit isumagineqarput: Statens Institut for Folkesundhed-imi Christina Viskum Larsen-imit. Tassunga ilanngullugit Peqqinnissamut Naalakkersuisoqarfimmit aamma Aningaasaqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfimmit ikiorneqarneq ataqtigiiissaarinerlu.

Ataatsimiititaliarsuarmi siulittaasoqatigiiit septembarip naalernerani ataatsimiititaliarsuup sulinissaanut pilersaaruseriorlutillu sammisanik, 2020-p sinnerani, 2021-mi 2022-llu aallartinnerani ataatsimiititaliarsuarmut eqqartorneqartussanik, allattuipput.

2.1 Ataatsimiititaliarsuup sulinera suleriusaalu

2021-p naanerani ataatsimiititaliarsuaq arfinileriarluni 5-6 tiiminik ataasiarlunilu ullunik marlunnik sivilissuseqartunik ataatsimiippoq. Ataatsimiititaliarsuarmut ilaasortaasut tamarmik juunip aqqarnanni siullermeerlutik naapillutik ataatsimiipput. Ataatsimiititaliarsuaq juunimi avannaanut kujataanullu angalavoq. Ilinniartitaaneq aamma sulisunik atorfinitsitsineq/atorfeqartitsiuarneq pillugit marlunnik suleqatigiissitanik pilersitsisoqarpoq. Ataatsimiititaliarsuaq ima qulequtalimmik misissuisitsisimavoq: '2010-mi peqqinnissaqarfiup aqqissuuteqqinneqarnerata kingorna nunatsinni peqqissutsikkut sullissineq pillugu sulisut isumaat'.

Ataatsimiinnerni tamani allakkiat suliarineqarsimasut kiisalu saqqummiussineq ataaseq arlallilluunniit tunngavigalugit sammisaq ataaseq marlulluunniit eqqartorneqartarsimapput. Ataatsimiititaliarsuup taamaalilluni nunatsinni peqqinnissaqarfimmi pingaarnertut ajornartorsiutaasut tulleriiaarlugit sammisarsimavai.

2020-mi septembarimi ataatsimiinneq: 1. 'Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmi sulineq pillugu nalunaarusiat saqqummersitallu allat eqikkarneqarnerat' pillugu allakkiq, 2. Nunatsinni nakorsaannermit saqqummiussineq: Peqqissuseq nunatsinnilu peqqinnissaqarfik pillugu saqqummiussineq, 3. Nunatsinni peqqinnissaqarfik pillugu peqqinnissaqarfiup qullersaqarfianit saqqummiussineq aamma 4. Napparsimmavimmi uninngasut isumaat pillugu saqqummiussineq.

2020-mi decembarimi ataatsimiinneq: 1. Allakkiq: 'Sulisunik atorfinitsitsinermi atorfeqartitsiuarnermilu aamma peqqinnissaqarfimmi ilinniartitaanermi unammillernartut aaqqiissutillu' ilanngussallu tassunga attuumassuteqartut, 2. 'Peqqinnissaqarfimmi sulisunik atorfinitsitsineq' pillugu peqqinnissaqarfiup qullersaqarfiata saqqummiussinera, 3. Utoqqarnik sullissineq pillugu saqqummiussineq.

2021-mi februaarimi ataatsimiinneq: 1. Kigutininik isumagininnerneq pillugu allakkiq, 2. allakkiq: 'Peqqinnissaqarfimmi kommuninilu suliassat ataatsimoorussassat pillugit suleqatigiinnissamut periarfissat', 3. 'Kommunit peqqinnissaqarfimmik suleqateqarnerat' Sermersuumi suliaqarfimmi pisortap saqqummiussinera, 4. Una pillugu saqqummiussineq: 'Kommuneqarfik Sermersuup Peqqinnissaqarfiullu suleqatigiinnerat peqqinnissaqarfimmiit isigalugu', 5. 'Peqqinnissaqarfiup kommunillu suliassaat pillugit suleqatigiinneq' nunatsinni nakorsaannerup saqqummiussinera.

2021-mi aprilimi ataatsimiinneq: 1. Allakkiq: Inuiaqatigiit ineriartornerisa peqqinnissaqarfimmut sunniuteqarnerat. 2. ilanngussaq: Peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnerat: Suliassat akisussaaffiillu agguataarneqarnerat, periarfissat unamminartullu, 3. ilanngussaq: Attaveqaasersuutit pillugit ilanngussaq peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup sulinerani atorfeqartussaq, 4. Attaveqaasersuutit pillugit Tele-Postimit saqqummiussineq 5. Ineqarnermut attaveqaasersuutinullu naalakkersuisoqarfimmit siunissami attaveqaasersuutissat pillugit saqqummiussineq, 6. peqqinnissaqarfimmi qarasaasiakkut nakorsartitsineq – killiffik periarfissallu pillugit saqqummiussineq, 7. siunissami peqqissutsimut tunngatillugu pilersaarusioner pillugu saqqummiussineq, 8. Peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnerat pillugu allakkiamut tunngasumik Isumagininnermut Naalakkersuisoqarfimmit saqqummiussineq.

2021-mi juunimi ataatsimiinneq: 1. Nunatsinni tarnikkut nappaatilinnik sullissineq pillugu allakkiq, 2. Tarnikkut nappaatilinnik katsorsaannissamik neqeroorutit pillugit allakkiq, 3. 'Inuit tarnimikkut nappaatillit imaluunniit tarnimikkut nappaateqartutut pasineqartut suliniuteqarfigineqarnerat pitsanngorsarniarlugu nunamut tamarmut atuuttussamik iliuusissatut pilersaarusioner' pillugu ilanngussaq, 4. marloriarluni nappaatinik suussusersisarneq pillugu ilanngussaq, 5. tarnimikkut nappaatilinnik isumagininnerneq pillugu ilanngussaq, 6. '2020-mi aaqqiissuseqqinneq pillugu sulisut nalilersuinerat'-ni inernerugallartut pillugit saqqummiussineq.

2021-mi oktobarimi ataatsimiinneq. 1. Pitsaaliuineq pillugu allakkiq. 2. 'Danmarkimik, Islandimik nunanillu allanik suleqateqarneq' pillugu allakkiq. 3. 'Ilisimatusarneq tunngavigalugu pitsaaliuineq' pillugu Steno Diabetes Center-imit saqqummiineq, 4. imminent toquttarnermik pitsaaliuineq pillugu Paarisamit saqqummiineq, 5. napparsimasut pillugit Danmarkimik Islandimillu suleqateqarneq pillugu saqqummiineq kiisalu 6. Qeqqani periuseq pillugu saqqummiineq.

2021-mi decembarimi ataatsimiinneq: 1. Peqqinnissaqarfiup aningaasaqarnera aningaasaliisoqarnissaanillu pisariaqartitsineq pillugit allakkiq, 2. 2021-imi maajimi immikkoortumut pilersaarutitut missingiutaagallartoq (aningaasaliisoqarnissaanik pisariaqartitsineq

kissaatillu) pillugu saqqummiussineq, 3. 'Ukiuni qulini tulliuuttuni peqqissutsikkut sullissinissami unammillernartut' pillugit nunatsinni nakorsaanermit saqqummiussineq.

Nunat immikkoortuinut tikeraarnerit: Marlorialuni angalasoqarpoq: 2021-imi juunimi aamma 2022-imi sapaatit-akunnerini 20-mi 21-imilu angalanissaq pilersaarutaasoq. Sumiiffinni ataasiakkaani pissutsit takunissaat kiisalu peqqinnissaqarfiup neqeroorutaanut tunngatillugu innuttaasunik sulisunillu oqaloqateqarnissaq angalanerni siunertaavoq. Tikeraarnerni nunatsinni peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaanerata pitsaaqutai unaminartortaalu takuneqartussaapput.

Juunimi nunat immikkoortui Avannaa, Qeqertalik, Kujalleq aamma Sermersooq tikeraarneqarput. Angalaneq pillugu nalunaarusiortoqarpoq. Corona pissutigalugu Qeqertalimmut tikeraarneq sivikillisinneqartariaqarsimavoq. Ataatsimiinnernut atatillugu ilaatigut innuttaasunik ataatsimiisitsisoqarpoq, peqqinnissaqarfimmi sulisut aqutsisullu aamma kommuninut sinniisaasut ataatsimeeqatigineqarput, taamatuttaaq utoqqaat illui kigutileriffiillu alakkarneqarput.

Tamatuma saniatigut ataatsimiititaliarsuup ataatsimiinnerinut ilanngullugu soqutigisaqaqatigiit naleqquttut ataatsimeeqatigineqarput.

3. Ataatsimiititaliarsuup maannamut maluginiagai, eqqarsaatersuutai eqqartugaalu

3.1 Inuiaqatigiit ineriartornerisa peqqinnissaqarfimmut sunniuteqarnerat

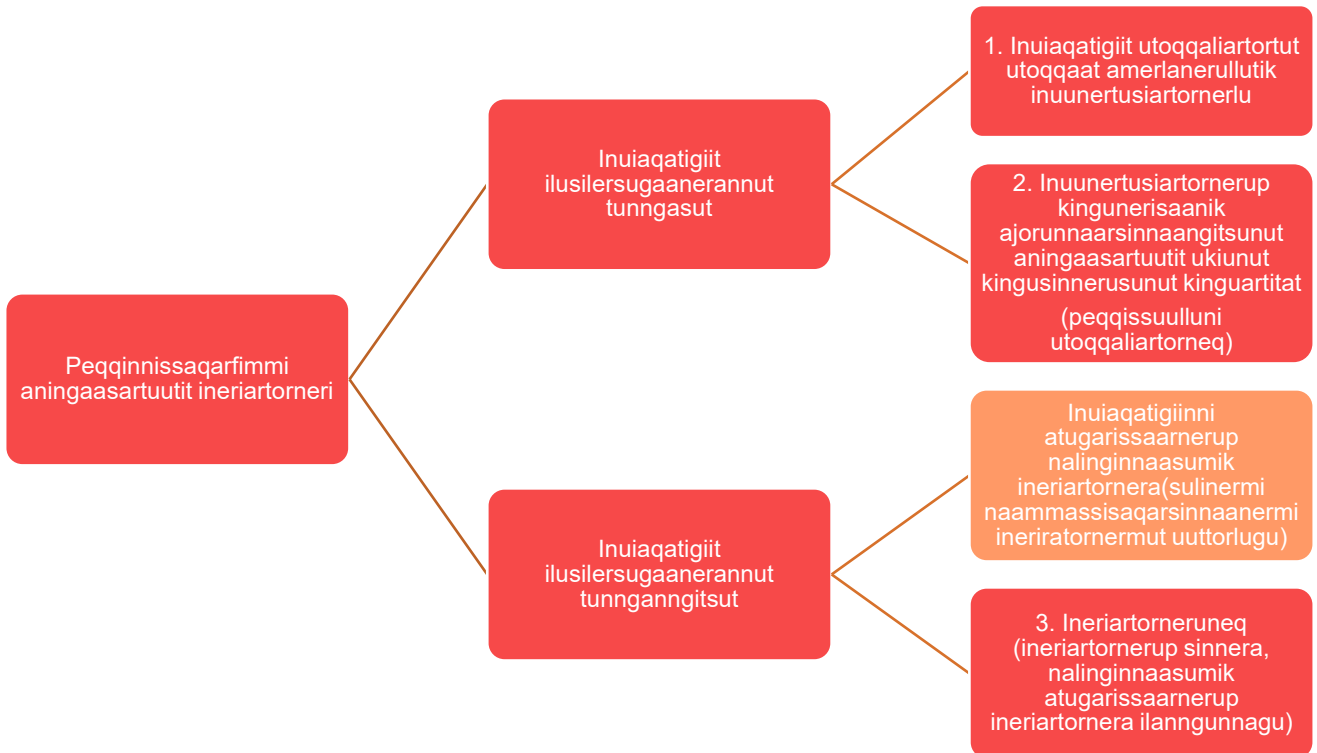
Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup ataatsimut isigalugu siunissami peqqinnissaqarfimmut sinaakkusiinermut tunngatillugu pingaaruteqarluinnartut ataani allassimasut eqqumaffigeqqorusuppai:

- Innuttaasut utoqqaliartornerat kommunip peqqinnissaqarfiullu peqqissutsimut aningaasartuuteqarnerulernerannik kinguneqassaaq. Aningaasartuutit qanoq qaffariartiginissaat nalileruminaappoq.
- Peqqissumik utoqqaliartortoqarnerisooq apeqqutaatillugu peqqissutsimut aningaasartuutit assigiinngitsumik ineriartortarput.
- Atugarissaarnerulernerup innuttaasullu katitigaanerisa ineriartornerata kingunerisaanik peqqinnissaqarfimmut piunissaqatit annertusiartornerat pissutigalugu peqqinnissaqarfik illuatungeriit aningaasaliiffigisassaannik ajornartorsiuteqarpoq.

Inuiaqatigiit nunassittarnerullu ineriartornerat assigiinngitsorpasuartigut peqqinnissaqarfiup suliarisinnaasaanut pingaaruteqarluinnartarput. Ukioqqortusiartorneq ilutigalugu peqqissutsimut aningaasartuutit annertusiartortarput – innuttaasullu ukioqqortusiartormata aningaasaqarneq tatineqaannarnani aamma sullisseriaaseq tatineqassaaq, tamatumalu saniatigut inoqarfinni minnerusuni innuttaasut ikiliartulerpata unammillernartut annertusiartulissapput.

Tamanna ataatsimut isigalugu ataani aamma Takussutissiami 1-imi kiisalu tunuliaquttatut allakkiami "Inuiaqatigiit ineriartornerisa peqqinnissaqarfimmut sunniuteqarnerat"-mi allaatigineqarpoq.

Takussutissiaq 1. Peqqissutsimut aningaasartuutitut sunniuteqartartut

Oqaaseqaat: Inuiaqatigiinni atugarissaarnerup nalinginnaasumik ineriartornera pillugu kipparissumik qaamasumik qalipaaserneqarpoq, peqqinnissamut aningaasartuutit siunissami pisinnaasunut missingersuinermi tamanna iluarsaaffigineqarmat, nalinginnaasumilli atugarissaarnerup ineriartornera peqqinnissami aningaasartuutit ineriartornerannut ilaavoq.

Takussutissiami 1-imi peqqissutsimut aningaasartuutit tunngaviumik ataqatigiinnerat takutinneqarpoq, tassanilu nunassittarnerup ineriartornera pingaaruteqartorujussuuvoq.

Ataatsimut isigalugu oqartoqarsinnaavoq ukioqqortusiartorneq ilutigalugu peqqissutsimut aningaasartuutit annertusiartortartut. Taamaattumik innuttaasut utoqqaat amerlanerulernissaat innuttaasullu inuusunnerusut aningaasartuutit matussuseeqataasinnaasut ikilinissaat siunissami peqqinnissaqarfimmut annertuumik sunniuteqartussaapput. Tamatuma saniatigut peqqissutsimut aningaasartuutit *qanorpiaq annertutigisumik* annertusinissaat nalileruminaappoq. Aningaasanulli inatsimmi nunassittarneq naapertorlugu aningaasartuutit nalimmassarneqartarput.

Nunassittarnermut tunngatillugu inuunermi atugarineqartut pingaartumik pingasut ukiuni tulliuuttuni peqqissutsimut aningaasartuutit annerulersitsisussatut naatsorsuutigineqarput:

1. 1960-ikkut aallartinneranni inunngortut amerlanerat pissutigalugu utoqqaat amerliartornissaat.
2. Agguaqatigiissillugu inuuneqqortusinerup annertusiartornera.
3. Inuiaqatigiit atugarissaarnerulerisa kingunerisaanik peqqissutsimut aningaasartuutit pillugit piumasaqaatit annertusiartornissaat.

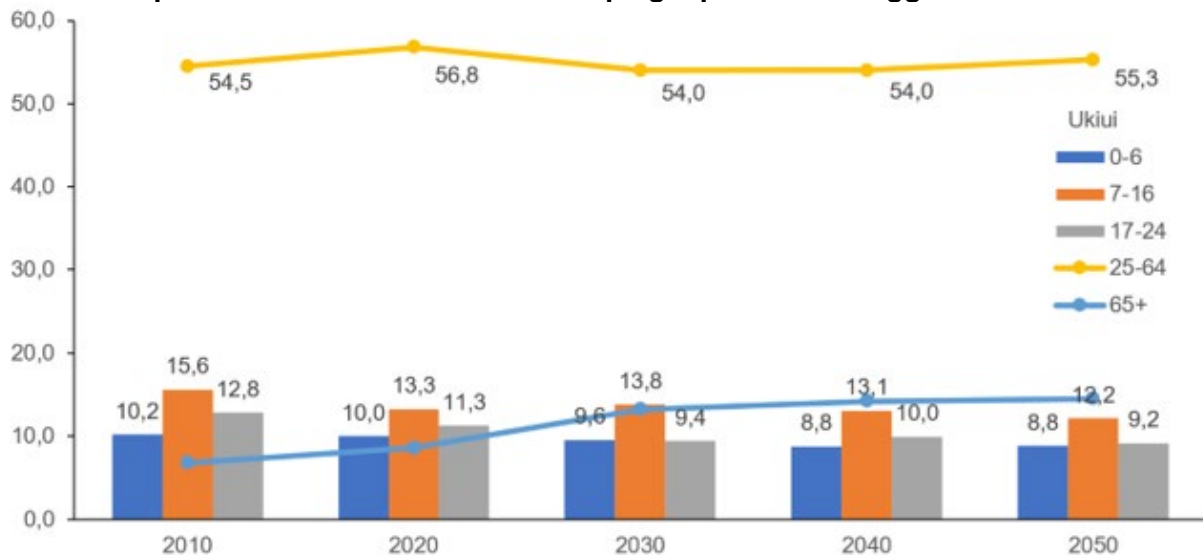
Pissutsit pingasut taakkua peqqinnissaqarfiup siunissami suliarisartagassaanut taamaalillunilu peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup suliaanut sunniuteqarnissaat tulliuuttumi unammillernartut periarfissallu ukkatarinerullugit allaatigineqarnerupput.

3.1.1 Unammillernartut

Utoqqaat amerliartornerat

2050-ip tungaanut nunassittarnerup ineriartornissaa Takussutissiaq 2-mi takuneqarsinnaavoq. Malugeqquneqassaaq Naatsorsueqqissaartarfimmit eqqaaneqarmat inuiaqatigiit amerlassusaat pissutigalugu inuiaqatigiit, ass. Danmarkimut sanilliullugu, naatsorsorniarnarat nalunarnerujussuusoq – eqimattat ataanniittut minnerujartortillugit nalorninartut amerliartussapput.

Takussutissiaq 2: 2010-2050 innuttaasuni ukioqatigiit procentinut agguataarnerat

Paasisutissanik aallerfik: <https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/>

Takussutissiami 2-mi ersarippoq innuttaasuni 65-inik ukiullit procentiat 2050-ip tungaanut qaffiapiluussasoq, 2010-miit 2030-mut piffissaq qiviaraanni takuneqarsinnaavoq 6,8-miit 13,2-mut qaffiartooq. Tamanna aningaasaqarnikkut peqqinnissaqarfimmut sunniuteqaannarnani aamma (immaqalu ingammik) isumaginnittoqarfimmut sunniuteqassaaq. Tassunga ilanngullugu utoqqaat illui ukiuni tulluuttuni tatineqarnissaat naatsorsuutigineqassaaq.

Nunassittarnerit

2021-mi januaarip aallaqqaataanni 56.421-t nunatsinni najugaqarput. Naatsorsuutigineqarpoq 2030-imi 54.451-iussasut, 2050-imi 48.392-inut ikileriassasut. Ukiuni makkunani ukiumut 850-it missaat erniusarput 550-illu missaannittut toqusarlutik. Erniusartut ukiumut 300-t missaannik amerlanerusarmata innuttaasut amerliartortussaagalarput, ukiulli tamaasa 350-it missaannittut nunanut allanut nuuttarmata inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit ikiliartortarput. Tamatumalu saniatigut 1960-ikkut aallartinneranni inuusut amerlaqisut ukioqqortusinerat taamaalillutillu utoqqalillutik toqunissaat pissutigalugu ukiuni tulluuttuni ikiliartoqangaatsiassaaq. Ukiuni qulini tulluuttuni aamma arnat ernisinnaasut ikileriassammata ukiumut erniusartut ikileriassapput (Naatsorsueqqissaartarfik, 2020a). Innuttaasut ineriartornerat aamma pissutigalugu innuttaasut sulisinnaasut ukiuni 30-ni tulluuttuni ikileriarujussuassapput.

Najugassittarnerup ineriartornera 2030-mut procentinngortikkaanni takuneqarsinnaavoq inoqarfiit minnerusut inui ikileriarujussuassasut. Illoqarfiit pingaarnersaanni illoqarfinnilu annerni najugaqartut kisimik ukiuni kingullerni amerleriarsimapput. Tamanna nalunaarsuiffimmi 1-imi takuneqarsinnaavoq. 2030-mi innuttaasut 62,5 %-ii illoqarfinni annerusuni 3.000-nit

amerlanerusunik inoqarfiusuni 6,2 procentillu nunaqarfinni minnerusuni 200-t ataallugit inoqarfiusuni najugaqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Nalunaarsuiffik 1. Innuttaasut inoqarfinnut aalajangersimasumik amerlassusilinnut immikkoortiternerat, 2010-2030 procentinngorlugit agguataarnerat.

Inoqarfimmi najugaqartut amerlassusaat	2010	2020	2030
< 200	9,3	6,7	6,2
200-699	9,6	8,6	8,6
700- 2.999	24,8	22,8	22,8
3.000-6.000	28,9	29,2	29,5
> 6.000	27,4	32,7	33,0
Katillugit	100	100	100
Nunatsinni innuttaasut katillugit	56.452	56.080	54.707

Paasisutissanik aallerfik: Kisitsisaataasivimmit tigusat naatsorsuinerillu (Naatsorsueqqissaartarfik). 2020-mi nunap immikkoortuini innuttaasunik siumut naatsorsuinerit [BEDP20REG]

Inoqarfinni minneri innuttaasut katitigaaneri siumut assut naatsorsoruminaapput¹. Tamanna pingaartumik nunap allaffissornikkut immikkoortiterneqarneranut, soorlu kommuninut, nunap immikkoortuinut sumiiffinnullu, tunngatillugu naatsorsuutitut atuuppoq. Tamatuma saniatigut politikkikkut aalajangiunneqartut illoqarfiit akornganni aamma nunaqarfiit illoqarfiillu akornganni nuuttarnernut sunniuteqangaartarput.

Inuiaqatigiit ineriartornissaattut naatsorsuutigisaq kommuninut, taamaalillunilu peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuinut, agguataarlugu ima isikkoqarpoq (nalunaarsuiffik 2).

Nalunaarsuiffik 2. 2030-mut innuttaasut siumut naatsorsornerat, kommuninut agguataarlugu (Naatsorsueqqissaartarfik, 2020b).

	2010	2020	2021	2024	2027	2030
I alt	56.452	56.081	56.059	55.856	55.419	54.795
Kommune Kujalleq	7.589	6.439	6.362	6.170	6.006	5.873
Kommuneqarfik Sermersooq	21.232	23.123	23.137	23.071	22.836	22.523
Qeqqata Kommunua	9.677	9.378	9.387	9.391	9.346	9.261
Kommune Qeqertalik	6.776	6.340	6.366	6.388	6.378	6.324
Avannaata Kommunua	10.973	10.725	10.730	10.757	10.775	10.741
Udenfor kommunerne	205	75	77	75	79	82

Kilde: Grønlands Statistik, se tal i Statistikbanken (<http://bank.stat.gl/bedp20reg>)

Naatsorsuutigineqarpoq 2030-mi innuttaasut 41%-ii Kommuneqarfik Sermersuumi najugaqassasut. Qulaani nalunaarsuiffimmi 1-imi takuneqarsinnaasutut kisitsit taanna Nuummut noorarnernik pissuteqarneruvoq, 2021-milu innuttaasut 33%-iisa missaanniittut Nuummiipput.

¹ Naatsorsueqqissaartarfik allappoq innuttaasut siumut amerlassusissaat nalinginnaasumik naatsorsorneqarsinnaanngitsut, kisianni kingullertigut innuttaasunik naatsorsuineri paasisat ukiunilu qulini kingullerni misilittakkat aallaavigalugit naatsorsuisoqartartoq. Tamatumani aamma siunissami innuttaasut katitigaanerisa ineriartornissaannut naatsorsuutigineqartut allat ilanngunneqartarput: kinguaassiorsinnaaneq, toqusoqartarnera nuuttarneriillu. Pingaartumik sukumiinerusumik naatsorsuusiornernut tunngatillugu innuttaasut amerlassusaat pissutigalugu nalominartua annertunerulertarpoq. Siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu (ukiut qulit sinnerlugit) sunniuteqartut eqqarsaatigalugit naatsorsuinerit pissutsit aallaavigalugit naleqqussarneqartassapput (Naatsorsueqqissaartarfik, 2020a).

Ilaatigut utoqqaat illuini tatisinerup annertusinissaanik naatsorsuuteqarneq

Nunatsinni nakorsaanerup saqqummiussinerani (Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup 2021-mi februaarip qulinganni ataatsimiinnerani saqqummiussinerani) innuttaasut utoqqaliartornerat maanna siunissamilu kommunini peqqinnissaqarfimmilu unammillernartut annerpaartaattut eqqaaneqarpoq.

Takuneqarsinnaavoq peqqissutsimut aningaasartuuteqarnerulernermik kinguneqartumik utoqqaat illuiniittut siornatigornit nakorsaatornerusut, sungiusarteqqinneqarnerusut allatigullu annertuumik ikiorneqarnerusariaqartut.

Siunissami pisariaqartinneqartut ukuninnga ilisarnaateqartissangatinneqarput:

- Utoqqaat illuini peqqissutsikkut sullissisut immikkut ilisimasaqarnissaat pillugu piunasaqaateqarneruneq
- Nammineq najugarisami (ulloq unnuarlu paaqqutarinniffinni) ulloq unnuarlu peqqissutsikkut sullissinermi ikiuinissamik pisariaqartitsineruneq
- Katsorsaanerumut sungiusaaqqiinemullu immikkut ilisimasallit pisariaqartinneqarnerulernerat (timimik sungiusaasut, pillorissaasut, puigortunngornermik immikkut ilisimasallit)

3.2 Peqqinnissaqarfimmi sulisoqarneq

Peqqinnissaqarfik sumiiffinni 70-it missaanniittuni sulisoqarpoq. Massakkut 120-t miss. nakorsanut atorfeqarpoq, taakkunanngalu 60-it miss. aalajangersimasumik atorfeqartinneqarput.

Peqqissaasunut 300-t miss. atorfeqarpoq, taakkunanngalu 200-t miss. aalajangersimasumik atorfeqartinneqarput. Kigutit nakorsaat 30-t missaanniipput taakkunanngalu 15-it aalajangersimasumik atorfeqartinneqarlutik.

Qaammatinit aqqaneq-marlunnit sivisunerusumik atorfeqarnissamik

isumaqatigiissuteqarfigineqarsimasut aalajangersimasumik atorfilinnik taaneqarput.

Peqqinnissaqarfimmi sulisut assut taarseraapput, aamma ukiumut sulisut naatsorsornerat sulisullu amerlassusaat annikitsumik amerliartorput.

Nalunaarsuiffimmi 3-mi takuneqarsinnaapput peqqinnissaqarfimmi (namminersorlutik oqartussani) 2015-2020 sulisut tamarmik ukiumut sulianut (piffissaq tamaat sulisunut) ukiullu ingerlanerani sulisunut (sulisut amerlassusaannut) immikkoortinneqarnerat.

Nalunaarsuiffik 3. 2015-2020 namminersorlutik oqartussat peqqinnissaqarfianni piffissaq tamaat sulisut allattorsimaffiat.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Piffissaq tamaat sulisut	1.515	1.552	1.565	1.589	1.589	1.607
Sulisut amerlassusaat	3.132	3.274	3.177	3.337	3.336	3.350

Paasisutissanik aallerfik: Naatsorsueqqissaartarfik

Qaammammusiiallit 1.400-t missaanniipput taakkunanngalu 950 miss. aalajangersimasumik atorfeqartinneqarlutik. Taamaakkaluortoq 2019-imi 1.400-t miss. atorfinitsinneqarput. Kisitsimmut tassunga ilaapput aalajangersimasumik atorfinitsitsinerit, piffissami sivikitsumi atorfinitsitsinerit immikkullu ilisimasallit angalasartut. Ilanngunneqanngillalli tiimimusiallit, suliniummik suliaqartussatut atorfinitsitsinerit siunnersortillu avataaneersut.

Sinerissami illoqarfimmi annerni qitiusumik napparsimmavilinni (Nuummi, Qaqortumi, Sisimiuni, Ilulissani) tunumilu Tasiilami aalajangersimasumik pilattaasoqartarpoq, taamaattumillu taakkunani ernisoqarsinnaavoq. Aasiaat qitiusumik napparsimmaviit tallimaraat, massakkulli ernisarfitut ingerlanngilaq. Innuttaasut 60%-ii illoqarfimmi taakkunani najugaqarput. Illoqarfimmi allani arlalinnik nakorsalinnik aqqunarsimasunik sullissisinnaasunik peqqissaaveqarpoq. Nuup avataani peqqissaaviit tamarmik aalajangersimasumik atorfeqartinneqartumik nakorsaqaanngillat (Hansen & Noahsen, 2020).

Nunaqarfiit 55-it tamangajammik nakorsiartarfeeraqarput. Nakorsiartarfeeqqani 55-iusuni atorfiit 69-iupput. Innuttaasut 14%-ii nunaqarfimmi najugaqarput. Nunaqarfimmi annerni peqqissaasumik atorfeqartitsisoqarpoq, tassa 5% miss. Nunaqarfimmi ataasiakkaani ukiut pingasut miss. ilinniarsimasunik sundhedsassistentinik atorfeqartitsisoqarpoq (5%) ukiorluunniit ataasingajak ilinniarsimasunik peqqissaanermi ikiortinik atorfeqartitsisoqarluni (10%). Amerlanerulaartut 26 %-iisa miss. sapaatit-akunnerinik 22-t miss. siviussusilimmik peqqinnissakkut sullissisutut ilinniagaqarput. Nunaqarfinnili peqqissaanermi ikiortit affaat sinnerlugit peqqissutsikkut sullissinermik ilinniagaqarsimangillat (54%) (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2020).

Takussutissiami 3-mi takuneqarsinnaavoq peqqinnissaqarfimmi inissisimaffiit assigiinngitsorpassuarnik qaffasissusillit. Immikkut ilisimasaqarneq qaffakkiartortillugu napparsimasut innuttaasullu takussutissiami qaffakkiartortarput najukkaminnilu peqqissutsikkut sullissinermi ungasillartortarlutik. Tamatumalu saniatigut suleqatigiiaat immikkut ilisimasallit qanillartortarpaat. Napparsimasut ukiumut 800-t miss. nunatta avataani nakorsarneqartarput.

Amerlanerit Region Hovedstaden-imi Rigshospitalet-imi ataasiakkaallu Islandimi nakorsarneqartarput. Takussutissiami aamma ersarippoq immikkoortortat akornnganni angallassisoqartariaqartoq. Peqqissutsimut aningaasartuutit 10-11%-iisa miss. angallassinermut atorneqartarput.

Takussutissiaq 3. Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi immikkut ilisimasaqarnerup aningaasartuutillu qaffasissusaat

Paasissutissanik aallerfik (Peqqissutsimut Pitsaaliuinemullu Aqutsisoqarfik, 2020).

3.2.1 Unammillernartut annertuut: Sulisunik atorfinitsitsineq, atorfeqartitsuarneq ilinniartitaanerlu

Sumiiffinni amerlasuuni peqqissutsikkut sulisunik atorfinitsitsiniarneq ataatsimut isigalugu unammillernarpoq, tamanna aamma pingaartumik Kalaallit Nunaannut atuuppoq (Peqqissutsimut Pitsaaliuinemullu Aqutsisoqarfik, 2020). Unammillernartoq pingaartumik pingasunut ukununga attuumassuteqarpoq:

1. Ataatsimut isigalugu immikkut ilisimasaqarnerup annertusiartornera.
2. Peqqissutsikkut sullissisutut ilinniarsimasunik amigaateqarneq.
3. Sulisut pillugit unammillerneq.

Imm. 1. Ataatsimut isigalugu immikkut ilisimasaqarnerup annertusiartornera

Ataatsimut isigalugu nakorsanut paaqqinninnermullu tunngatillugu immikkut ilisimasaqarneq annertusiartorpoq. Inuiaqatigiinnut minnerusunut tamanna ajornarpoq, taakkunaniami innuttaasut ikinnerusarmata inuit arlalinnik piginnaasallit pisariaqartinneqartarput (Peqqissutsimut Pitsaaliuinemullu Aqutsisoqarfik, 2020).

Nakorsatut immikkut ilisimasalittut ilinniarnarup saniatigut aamma nunatsinni nakorsaaneq pillugu ilinniartoqarsinnaavoq. Nakorsat nunatta sineriaani napparsimmavinni/peqqissaavinni sulerusuttut piginnaasaasa pitsanngorsarnissaat ilinniartitsinermi siunertarineqarpoq. Nakorsat taamaalillutik sinerissami pissutsit assigiinngissitaaqisut nalaanneqarsinnaasut qanoq aqqinneqarsinnaanerannik piginnaasaat pitsaanerulertarput. Manna tikillugu nakorsat katillugit arfineq-pingasut ilinniarnarup naammassisimavaat, ilinniarnarullu siunertaata allaatigineqarnera maanna aqqissuunneqarpoq.

Nunat immikkoortuinut aaqqissuussinerup kingorna katsorsaaneq pitsaanerulersinniarlugu nunani issittuni annikinnerusumik ajoqusersimasunik sullissisartut peqqissaasut amerlanerusut ilinniartinneqarnissaat pingaaruteqarluinnarpoq. Peqqinnissaqarfimmik aaqqissuusseqqinnermut atatillugu ilinniartitaanissamut periarfissat aalajangersimasut pilersinneqarput (Ingemann & Larsen, 2018). Tassunga ilaavoq aaqqissuusseqqinnermut atatillugu peqqissaavinni annerusuni minnerusunilu akisussaaffiit nutaat aamma suliassat ilaasa nakorsaniit peqqissaasunut nuutsinneqarnerat pillugu nunanut issittunut naleqqussakkamik napparsimasunik immikkut paaqqutarinninnermi piginnaanngorsaalluni ilinniartitsineq. Peqqissaasulli nunani issittuni napparsimasunik paaqqutarinninneq pillugu ilinniarteqqinneqarnerat ataasiaannarluni naammassineqarsimavoq. Matumani peqqissaasut sisamat ilinniarneq naammassivaat peqqissaasullu pingasut immikkoortut ilaat naammassuillgit. Ilinniarneq arlaleriarluni neqeroortigineqarsimavoq, qinnuteqartulli ikippallaartarsimapput. Taamaattumik maanna immikkoortukkuutaarlugu peqqinnissaqarfiullu pisariaqartitaanut naleqqussarlugu neqeroortigineqartarpoq (Ingemann & Larsen, 2018).

Imm. 2. Nunatsinni peqqissutsikkut sullissisutut ilinniarsimasunik amigaateqarneq

Peqqissutsikkut sullissisut nunatsinniiginnartartut ikippallaartut ilinniartinneqartarput. Peqqissutsikkut sullissisunik pisariaqartitsineq kalaallinit peqqissutsikkut sullissinnermik ilinniarniarlutik toqqaasartunit naammassinnittartunillu annertunerujussuuvog (Peqqissutsimut Pitsaaliuiner Mullu Aqutsisoqarfik, 2020).

- Naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisaataanit kisitsisinit ersersinneqarpoq maanna bacheloritut ilinniartut aqqaneq-marluusut nunatsinneersullu kandidatitut Danarmikimi ilinniartut tallimaasut. Kalaallit Illuini misilittakkanit ersersinneqarpoq nakorsaaneq pillugu ilinniartut nunatsinneersut affaasa missaannaat ilinniakkaminnik naammassinnittartut. Affaallu nunatsinnut angerlaqqinneq ajortut (Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik, 2019).
- Ukiut tamaasa ilisimatusarfimmi peqqissaasunngorniarusuttut 14-it akuerisaasarput, taakkunanngalu 60%-iisa miss. ilinniakkaminnik naammassinnittarput. Peqqissaasunngornianut ilinniarnik ukiuni 25-ni piusimavoq 2020-llu qiteqqunnerani 182-it peqqissaasutut ilinniarsimapput (Mougaard-Frederiksen & Aagaard, 2020). Pisariaqartitali matussusernissaannut taakku naammaqqajangillat, naammattunillu peqqissaasoqassappat ukiuni arlaqartuni ukiut tamaasa ikinerpaamik 30-t ilinniakkaminnik naammassinnittariaqarput (Hansen & Noahsen, 2020). 2019-imi ilisimatusarfimmi Peqqissutsimik Peqqissaanermillu Ilinniarfimmit aqqaneq-marluk peqqissaasutut allagartartaarput (Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik, 2019).
- Naatsorsueqqissaartarfimmit kisitsisit naapertorlugit nunatsinneersut Danmarkimi kigutilerisunngorniat (odontologi aamma tandteknik) maanna pingasut bacheloritut ilinniarnarput kandidatitullu ilinniartoqarnani.

Tamatumunnga sanilliullugu Savalimmiuni 2017-imi 123-t nakorsanngorniarput ukiullu tamaasa 24-t peqqissaasunngorniarussatut akuerineqartarlutik, taakkunanngalu 100 procentingajaat ilinniakkaminnik naammassinnittarput.

- Peqqissaanermi ikiortinngorniarnermik ilinniarnermi, ukiumik ataasingajammik sivilissusilimmi, ukiumut 60-it miss. akuerisaasarput, taakkunanngalu 30 procentit miss. ilinniakkaminnik naammassinnittarput. Sundhedsassistentitut ilinniarnermi, ukiunik pingasunik sivilissuseqapajaartumi, 30-t miss. akuerisaasarput, taakkunanngalu 40 procentit miss. ilinniakkaminnik naammassinnittarput (Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik, 2019). Pingaaruteqarporli oqaatigissallugu Peqqissaanermik Ilinniarfimmi (PI)

naammassisartut procentii ilinniarfinni ataasiakkaani inissat naapertorlugit naatsorsorneqartarmata pissutsinit piviusunit allaanerulaarsinnaasut. Tassa ukiuni aallartiffiusuni ilinniartut qassiunersut tunngavigalugu naatsorsuisoqarneq ajorpoq (PI-mi aqutsisunik oqaloqateqarneq naapertorlugu)

- Nunaqarfinni peqqinnissakkut sullissisutut ilinniarnermi (sapaatit-akunnerinik 22-nik sivissussulimmi) ukiumut ilinniartut aqqaneq-marluk miss. akuerisaasarput, taakkualu 60 procentit miss. ilinniakkaminnik naammassinnittarput. Ilaannikkulli ilinniartoqatigiinnik aallartitsinissamut qinnuteqartut ikippallaartarput (Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik, 2019). Pingaartumik ilaquttanik sungiusimasanillu aallarnejq nunaqarfinni peqqinnissakkut sullissisut ilinniarnermik aallartitsinissaminnut naammassinninnissaminnulluunniit unamminartittarpaat (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2020). Ilinniarfeqarfinnilli aqutsisunillu ilinniarnissamik tapersersuineq kajumissaarinerlu piumassuseqalersitsisartut pingaarnerit ilagaat. Alaskami misilittakkanit ersersinneqarpoq nunaqarfinni peqqinnissakkut sullissisut internetikkut ilinniarteqqinneqarnerat pitsaasuusoq. Ilinniarnernerlu sulisut, immikkut paasisimasallit, suleqatigineqartartut, ilinniartitsisut nunaqavissullu suleqatigalugit ineriartortinneqartarpoq (Cueva, Cueva, Revels, & Digman, 2018).
- 17-it miss. tapersersuisunngorniartussatut 16-illu miss. portøritut annaassiniartartunngortussatut akuerineqartarput, taakkunanngalu siullit 25 procentii aappaallu 60 procentii ilinniakkaminnik naammassinnittarput. Qinnuteqartut ikippallaartarnerat pissutigalugu ukiut ilaanni portørinik ilinniartitsineq aallartinneqarneq ajorpoq (Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik, 2019).
- 2015-imi aqqanillit kigutigissaasunngorniartussatut akuerineqarput, taakkualu 55 procentii ilinniakkaminnik naammassinnippat. 2015-ip kingorna aatsaat 2019-imi kigutigissaasunngornianik ilinniartitsisoqaaqqippoq (Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik, 2019). Naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisaataasivia naapertorlugu 2020-mi aqqanillit klinikassistentitut ilinniarnermik ingerlatsippat.

Taamaattumik sulisunik atorfinitsitsinermi, atorfeqartitsiuarnermi ilinniartitaanermilu pissutsit pissutigalugit siunissami aamma peqqinnissaqarfik annertuumik tatineqassaaq, tamatumalu saniatigut pigaartuni taartaasut atorneqarnerusarmata taartaasunut aningaasartuuteqassaaq. Taartaasut allaffianneersut aalajangersimasumik atorfeqartinneqartunit marloriaammik pingasoriaammilluunniit akisunerusarput (Peqqissutsimut Pitsaaliuinerullu Aqutsisoqarfik, 2020).

Qulaani eqqaaneqartut tunngavigalugit uku iliuuseqarfigineqarsinnaassapput:

1. Naammassinnittartut procentiisa qaffasinnerulernissaat
2. Ilinniarfeqarfiit ilaasa amerlanerusunik ilinniartitsisinnaalernissaat
3. Nunatsinneersut amerlanerusut nakorsanngorniarnissaat amerlanerusullu utertalernissaat.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup tamatuma saniatigut maluginiarpaa:

- peqqinnissaqarfiup pisariaqartitaanut inuiaqatigiillu katitigaanerisa allanngornissaannut naleqqussakkanik ataqatigiissumik ukiorpassuarnilu malinneqartussamik ilinniartitaanermut piginnaasanillu ineriartortitsinermut pilersaaruteqanngitsoq, aamma
- ilinniartitaanerit piginnaasanillu ineriartortitsinerit peqqinnissaqarfiup pisariaqartitaanut naleqqussakkat aningaasalersorneqarnerat ilaannakuullunilu sivikitsuinnarmik atuuttussaasoq.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq marlunnik suleqatigiissitaliorpoq: Ataatsit peqqinnissaqarfimmi maanna siunissamilu ilinniartitaanermi piginnaasanillu ineriartortitsinermi pisariaqartitsinernik matussisiinissanut tunngatillugu ataatsillu sulisunik atorfinitsitsisarnermut atorfeqartitsiuarnermullu tunngatillugu kaammattuuteqartussat. Taakkua siunnersuutaat ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaanut ilanngunneqassappat.

Imm. 3. Sulisut pillugit unammillerneq

Sulisut pillugit unammillernerujussuaq pissutigalugu atugassarititaasut qinnuteqartussanut pilerinarsarumallugit atorfeqartittuarumallugillu nutaaliornissaq pisortallu suliffeqarfiutaat akimorlugit suleqatigiinnissaq pisariaqarpoq.

Tassunga ilanngullugu pisariaqarsinnaavoq sunniuteqaqataasinnaasut allat, soorlu inissiat naleqquttut, meeqqanik paarsineq, atuarfiit aamma ilaquttat meeqqallu ilinniarnissaannut periarfissat, internetimut attaveqarneq kiisalu akissarsianut akileraartarnernullu tunngasut, qissiminneqarnissaat.

Tassunga tunngatillugu HR-imi suleriutsit maanna atuuttut kipiluttunartut pitsannorsarneqarnissaat tulluarsinnaavoq. Sulineq tamanna 2019-imi aallartisarneqarpoq (Peqqissutsimut Pitsaaliuinemullu Aqutsisoqarfik, 2020).

Tamatuma saniatigut tulluassaaq sulisunik atorfinitsitsinermut atorfeqartitsiuarnemullu tunngatillugu nunani tamalaani, ass. Canadap avannaani Nunavumi, (Abelsen et al., 2020) taamatuttaaq filippinerit peqqissaasut pillugit Islandimi misilittakkat akuliunneqarnissaat.

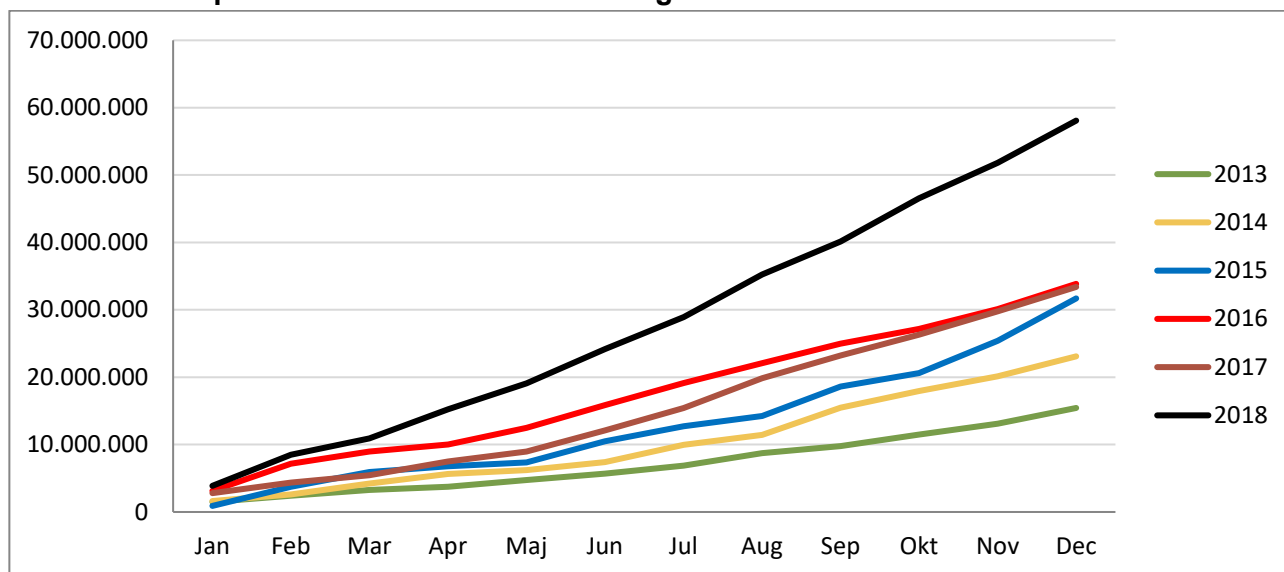
Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq peqqinnissaqarfimmi maanna siunissamilu ilinniartitaanermi piginnaasanillu ineriartortitsinermi pisariaqartitsinernik matussisiinissanut tunngatillugu kaammattuuteqartussamik suleqatigiissitaliorpoq. Taakkua siunnersuutaat ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaanut ilanngunneqassapput.

3.2.2 Peqqinnissaqarfimmi taartaasunik atuisarneq

Sulisunik atorfinitsitsinissap atorfeqartitsiuarnissallu sapernarnerat pissutigalugu innuttaasullu sullinneqarnissaat peqqissusaallu qulakkeerniarlugit taartaasut atorneqartariaqarsimapput. Taartaasut allaffianniit atorfinitsitsisoqannginnerani tamatigut periarfissat allat misileqqarneqarnissaat qulakkeerneqartarpoq – tassunga ilanngullugu suliassanik suleqatigiinut allanut nuutsitsineq, pigaartunik pilersaarusionermik allannqortitsineq, sulisunik allanit atorneq assigisaallu. Pingaartumik ukioq 2018 atuiffiuvoq, siunissamili taartaasunut atuinerup suli assut qaffasinnissaa naatsorsuutigineqarpoq. 2019-imi 38 mio. kr. miss. 2018-imi 60 mio. kr. Miss. taartaasut allaffiannut atorneqarput. Pingaartumik perululeriataartunik peqqissaasartut amigaatigineqarput. Ikittunnguit aalajangersimasumik atorfeqartinneqarput sinnerilu taartaasut allaffianneerlutik. Taamatuttaaq nunap immikkoortuini peqqissaasut ilisimajunnaarsitsisartut assut atorfinitsikkuminaapput, tamatumani nakorsiartarfimmi uninngasullu immikkoortuini aamma peqqissaasutut nalinginnaasutut sulisariaqarnerat pissutaagunarpoq.

Ataani takussutissiami 4-mi taartaasunut aningaasartuutit takuneqarsinnaapput, tamatumani ukiumut katillugit peqqissutsimut aningaasartuutit 1,5 mia. kr. missaanniittut eqqarsaatigineqassapput.

Takussutissiaq 4. 2013-2018 taartaasunut aningaasartuutit

Paasissutissanik aallerfik: (Peqqissutsimut Pitsaaliuinernullu Aqutsisoqarfik, 2020).

Ingerlatsinermi aningaasartuutaasut 70 procentiisa miss. peqqinnissaqarfimmilu aningaasartuutaasut tamarmik 55 procentii aningaasarsianut aningaasartuutitut atorpeqartarput. Akissarsianut aningaasartuutit ataatsimut isigalugit 5%-ii taartaasunut atorpeqartarput.

Taartaasunik atuinerujussuaq amerlasuunillu sivikitsumik atorfinitsitsisarnerpassuit aamma peqqinnissaqarfimmi angumerineqartartunut, tassunga ilanngullugit aqqissuussinermut aqutsinermilu periarfissanut, sunniuteqarsinnaapput.

Taamaattumik peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup tamanna isumaliutissiissutissaminut kaammattuutigisinnaasaminullu ilanngutissavaa.

3.3 Peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnerisa pitsanngorsarneqarsinnaanera

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup manna tikillugu sulinermini peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnerannut tunngatillugu periarfissat, misilittakkat pitsaasut unammillernartullu aamma ukkatarisimavai.

Suleqatigiilluarnep pingaartinnissaanut pissutaasut arlaqarput:

- Innuttaasunut susassaqaqarfinnit arlalinnit ikiorneqartariaqartunut tunngatillugu suleqatigiinneq pingaaruteqarluinnarpoq.
  - Kommunit peqqinnissaqarfiullu suleqatigiinnerat innuttaasuni eqimattanut assigiinngitsunut, pingaartumik innuttaasunut qajannartumik inissisimasunut utoqqarnullu kommunimit ikiorserneqartunut peqqinnissaqarfimmillu katsorsarneqartunut, pingaaruteqarpoq. Utoqqaat illuiniittut taakkununga ilaapput.
  - Peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnerulernerat ikiuinerup ataqatigiinnerulerneranik kinguneqassamat innuttaasut napparsimasullu – assersuutigalugu napparsimasut, inuusuttut tarnikkut atugarliuuteqartut imminut toqoriartut naartusulluunniit immikkut tapersorneqarnissamik pisariaqartitsisut – iluaqutigissavaat.
- Aamma kommunini peqqinnissaqarfimmilu sulisut piginnaasaasa pigisallu ataatsimoortinneqarnerat isumalluutitigut iluaqutissartaqassaaq. Suleqatigiinnerulerneq napparsimmavimmi akisuumik nakorsarneqarnerup kingorna amigartumik malitseqartitsinermik immaqalu ilakutaqalernermik, allanik nappaateqalernermik unitseqqinneqarnermillu kinguneqartarpoq.
  - Peqqinnissaqarfiup aningaasaqarneranik misissueqqissaarnerni pingaarutilinni arlalinni suleqatigiinnerunissamat periarfissat peqqinnissaqarfiup siunissami aningaasaqarneranut sunniuteqarsinnaasut taakkartorneqarput. Tamatumani pineqarput Deloitte peqqinnissaqarfik pillugu nalunaarusiaa immikkoortoq 1 aamma 2 (Deloitte 2015-2016) kiisalu aningaasartuutiniq 2020-mi misissueqqissaarneq (Peqqissutsimut Pitsaaliuinernullu Aqutsisoqarfik, 2020).
  - Aningaasartuutiniq misissueqqissaarnermi siunnersuutigineqarpoq kommuninik suleqateqarnermi periarfissat, pingaartumik isumalluutiniq atorluanerup, malitseqartitsisumik misissoqqissaarneqarnissaat. Matumani ilaatigut pigisanik (errorsisarfinnik, iggavinnik assigisaannillu) ataatsimut ingerlatsilernissamat periarfissat peqqissutsikkullu sullissisut, pitsanngorsaanissamat atorneqarsinnaasut, eqqarsaatigineqarput.

Misilittakkanik itisiliinerulluni innuttaasumillu qitiutitsilluni suleqatigiinnissamat periarfissanik misissuineq immikkut tunuliaqutaasumik allakkiami atuarneqarsinnaapput: *"Peqqinnissaqarfimmi kommuninilu sulissaqarfiit ataatsimoorussassat pillugit suleqatigiinnissamat periarfissat"*. Tamatumani aamma immikkoortumi 3-mi isumalluutiniq ataatsimoorussamik atorluaneq pillugu misilittakkat periarfissallu sammeneqarnerupput.

3.3.1 Eqqumaffigisassat

Ataatsimiititaliarsuup maannamat maluginiagai tunngavigalugit kommunit peqqinnissaqarfiullu suleqatigiinneranni periarfissat unammillernartullu eqqumaffigineqartussat arlallit pingaarnersiorlugit takussutissiami ataani ersersinneqarput.

Tunuliaquttatut allakkiami eqqaaneqareersumi periarfissat unammillernartullu, pingaartumillu suliqaarnikkut isumalluutini atortunillu avitseqatigiinnikkut innuttaasumik qitiutitsilluni suleqatigiinnerup iluaqutissartai, itisilerneqarput, aamma ataani takussutissiaq 5 naleqqiuguk.

Takussutissiaq 5. Isumalluutit ataatsimoorussassat innuttaasumillu qitiutitsineq pingaartillugit peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnissaannut sinaakkutami periarfissat killiliissutillu.

SULEQATIGIINNERMI PERIARFISSAT	SULEQATIGIINNERMI APORFIIT
<p>√ Peqqissaaviit utoqqaallu illuisa akornanni suleqatigiinnerup nassataraa najukkami sumiiffinni arlalinni sulisutigut aningaasaqarnikkullu iluaqutissanik pitsaaneruseqarfiup atuinneq.</p>	<p>√ Kommunit peqqinnissaqarfiullu akornanni suleqatigiinnerup pisortatigoortunngornissaa unammillernartpoq. Peqqinnissamut isumaqatigiissutinik ataasiakkaanik, isumaqatigiissutigineqareersunik taamaallaat peqarpoq.</p>
<p>Avitseqatigiilluni atorfiit kiisalu ataatsimut ingerlatsineq pillugu suleqatigiinnermut <i>assersuutit</i> pingaartumik utoqqaat pillugit suliassaqaqarfiup iluaniippat.</p>	<p>√ Innuttaasut sanngiitsumik inissisimasut pillugit suleqatigiinneq paasisutissat suut avitseqatigiinneqarsinnaanersut pillugit isumannaatsuunissaq pillugu unammillernarpoq, inummut paasisutissat pillugit inatsit nutaaq 2016-imi eqqunneqartumut atatillugu.</p>
<p>√ Peqqinnissaqarfiup kommunillu akornanni suleqatigiinneq napparsimasunut, utoqqarnut pingaartumillu innuttaasunut sanngiitsumik inissisimasunut suliassaqaqarfiit akornanni ataqaqatigiinneruseqarfiup ingerlanissaannut qulakkeerinnissaq.</p>	<p>√ Sumiiffinni ingerlatsiviup aqutsinikkut oqallittarfiat suliassaqaqarfiit akornanni aqutsisut qullersaanit sinniisoqarpoq kommuninit kiisalu peqqinnissaqarfinit, tamakkiisumilli atulersinneqanngilaq, ukkatarinninnerlu, nalinginnaasumik suleqatigiinnermit Inuunerittamat killeqarpoq.</p>
<p>Immikkoortunut innuttaasoq qitiutillugu suleqatigiinnermut periarfissatsialannut <i>assersuutit tassaapput ilaqutariinnut naartusunut siusinaarluni iliuuseqarneq aamma psykiatrii.</i></p>	<p>√ Immikkoortuni arlalinni peqqinnissaqarfiup aamma kommunin akornanni killiliineq ersarinngilaq taarseraaffiullunilu.</p> <p>√ Qitiusumik immikkoortuni inatsiseqanngilaq, peqqinnissaqarfiup aamma kommunin akornanni akisussaaffimmik agguaanermik aalajangersaasumik, taarsiulluguli suliassanik agguaaneeq pillugu isumaqatigiissutinik, ad hoc-itut aqqiissutaasunik.</p>

Susassaqaqarfiup pillugu kaammattuutaasinnaasut piareersarumallugit peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup soqutigisaqaqatigiit naleqqutut 2022-mi oqaloqatigeqqissavai.

3.4 Qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermik atuineq pillugu killiffik periarfissallu

Qarasaasiakkut nakorsiertitsissummik atuineq peqqinnissaqarfiup sulineranut inissititerneranullu ilaavoq. Tamanna pingaartumik nunamut isorartuumut imminnut ungasittunik innuttaasulimmut qeqertatullu ingerlatsisumut naleqquppoq.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup aamma qarasaasiakkut nakorsiertitsisarneq assut ukkatarisimavaa, aamma "Qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermik atuineq pillugu killiffik periarfissallu" pillugu tunuliaquttatut allakkiami ataatsimiititaliarsuarmi suleqqinnissamut tunngatillugu maluginiakkani eqqumaffigisassanilu allaatigisimavai, aamma ataani eqikkaaneq naleqqiuguk. Tamatuma saniatigut "2010-mi peqqinnissaqarfiup aqqqissuuteqqinneqarnerata kingorna nunatsinni peqqissutsikkut sullissineq pillugu sulisut isumaat" pillugu nalunaarusiami qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermut tunngatillugu arlalinnik maluginiaasoqarpoq:

- Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup siunissami qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermik peqqinnissaqarfimmi atuineq pillugu eqqartuina piffissami pingaaruteqarluinnartumi pivoq. Maanna ukiut qulit sinnerlugit qarasaasiakkut nakorsiertitsisarneq, pingaartumik 2011-mi peqqinnissaqarfimmik aqqqissuuseqqinnerup kingorna ineriartortinneqartussatut pingaartinneqarsimasoq, misilittagaqarfigineqalersimavoq. Aamma Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfiup Pipaluk, nunaqarfinni qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermik neqerooruteqartarnermi tunngaviulluinnarsimasoq, taarsernalertussanngorjaa. Tamanna aqqqissutaavoq imminut napatissinnaasoq sulisut pisimannngitsaq.
- 2000-kkut aallartinnerannili nunatsinni qarasaasiakkut nakorsiertitsisarneq misileraaffigineqarsimavoq. Politikkikkut aalajangiisoqarneratigut 2008-2010 sumiiffinni 50-it sinnerlugit inoqarfiusuni tamani qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermut atortorissaarutini ikkussuisoqarpoq. Atortorissaarut 'Pipalummik' atserneqarpoq. Siunertaavoq isumalluutini atorluanaanerunissap qulakkeernissaa – tassunga ilaapput innersuussinerit pitsaanerusut, misissuinerit ikinnerusut, sukkanerusumik nappaatinik suussusersisarneq katsorsaasarnernu, sivikinnerusumik utaqqisarneq kiisalu napparsimasunik ikinnerusunik angallassisarneq. Qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnikkut naatsorsuutigineqarpoq katsorsaanerup pitsaanerulernissaa taamatuttaaq pingaartumik isorliunerusuniittut assigiinnerusumik peqqinnissaqarfimmut attaveqarsinnaalernissaat.
  - Aallaqqaammut atortorissaarut siunertarineqartutut annertutigisumik atorneqannngilaq; misilittakkanit ersersinneqarpoq iluatsittumik atuutsitsilersitsisoqassappat ingerlatsisoqassappallu sulisut piumassuseqarlutillu peqataarusussuseqartut aqutsisunit sutigut tamatigut tapersersorneqarnissaat aalajangiisuulluinnartoq. Tamanna ilaatigut sulisunik ilinniartitsinikkut ukiuni tulluittuni sulissutigineqarpoq, qarasaasiakkullu nakorsiertitsisarneq arriitsumik atorneqarneruleriartulerpoq (Højgaard, 2016). Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup ataatsimiittarnermi angalasarnernilu maluginiarjaa sumiiffiit ilaanni Pipaluup atorneqarnissaanik piumasaqaateqarfiusuni sulisut tamakkiisumik atuutsitsisoqalersimannngitsaq.
- Taamaattumik maannamut qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermik misilittakkanik nalilersuineq uppenarsaanerlu assut killeqartut maluginiassallugu pingaaruteqarpoq. Ilisimatuut allaaserisanik ataasiakkaanik saqqummersitsisarsimapput, taakkunanilu nunatsinni qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermik atuineri assersuutit ataasiakkaat

nassuiarneqarput. Peqqinnissaqarfimmili peqqissutsikkut sullissisut, innuttaasut napparsimasullu misilittagaat misissoqqissaarneqarsimanngitsut ineriartorteqqinneqassappata maanna neqeroorutaasartut pitsaassusaat nalilersoqqissaarneqarlutillu misissoqqissaarneqartariaqarput kiisalu suliuniutit nutaat pitsaassusaat aaqqissuussaasumik qulakkeerniarneqartariaqarlutik.

- Qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermik neqeroorutit atorneqarsinnaanerit pitsaassusaallu pillugit innuttaasut isumaat misigisaallu kiisalu sulisut qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermik neqeroorutit piviusunngortikkumallugit piginnaasaat, piffissaat, nukissaqarnerat piareersimanerallu susassaqarfimmik siunissamilu ineriartortitseqqinnissamik nalilersueqqissaarnikkut qulaajarneqartariaqarput.
- Nunani avannarlerni qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermik ineriartortitsinermi pingaartinneqarput ornigullutik nakorsiertut ikilisinnerisigut napparsimasunut pisariillisaanissaq aamma apps-it, internetikkut assitalerlugu oqaloqatigiinnerit oqarasuaatikkullu oqaloqatigiinnerit naleqqussakkat atorlugit peqqinnissaqarfiup napparsimasullu attaveqatigiinnissaasa qulakkeernissaa. Nunanili issittuni qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnerni inuuneq toqulu pineqarsinnaasarlutillu napparsimasup amerlanertigut silarluttumi nuutsikkasuarnissaata pisariaqarneranik nalilersuineq pisariaqartarpoq.
- Siunissami susassaqarfik pillugu periusissiornermi taakku marluk inissaqartinneqartariaqarlutillu qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermut aaqqiissutit kisiisa samminagit allarpassuit ilanngunneqartariaqarput. Nunani tamalaani pitsaassutsimut piunasaqaatit malillugit qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermik ineriartortitsinermi qarasaasiakkut peqqissutsimik (E-health) ataatsimik isiginnilluni periusissiornermut ilaasariaqarpoq, tamatumani aamma attaveqaasersuutit, qarasaasiakkut nalunaarsuiffiit ilinniartitaanerlu aamma pineqarput.

3.4.1 Qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermi suliniut nutaaq

Inuunerissaavik Steno-mik (IS) pilersitsinermut atatillugu aalajangiunneqarpoq innuttaasut tamarmik suliniutinik, IS-imit ineriartortinneqarlutillu neqeroortigineqartunik, iluaqutiginnissinnaaqullugit qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnernup pitsanngorsarnissaa ineriartortinnissaalu sulissutigineqartuni pingaartinneqartut ilagissagaat. Taamaattumik IS-ip pilersinneqaaqqammernerani nuna tamakkerlugu qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnernup nutaap atuutilersinneqarnissaa pingaarutilittut ukkatarineqassaaq.

Nunatsinni qarasaasiakkut nakorsiertitsisarneq pitsanngorsarumallugu ukkatarineqartussatullu suliniutit piviusunngortikkumallugit Novo Nordisk Fonden 21 mio. Kr. pallillugit immikkut ittumik aningaasaliivoq. Nunatta isorartunera silallu imaannaanngittarnera pissutigalugit innuttaasut tamarmik suliniutinik peqqinnissaqarfimmit ineriartortinneqarlutillu neqeroortigineqartunik assigiimmik iluaqutiginnissinnaaqullugit qarasaasiakkut nakorsiertitsineq pingaaruteqarluinnarpoq.

Aningaasaliineq taamaalilluni sinerissami napparsimasunit peqqinnissaqarfimmillu tamarmit iluaqutigineqassaaq. Atortorissaarutit tamaniit – IS-ip neqeroortaanit peqqissutsikkullu sullissinermi neqeroortunit – atorineqarsinnaassapput.

Qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermi suliniut nutaaq periusissiami akuersissutigineqaaqqammersumi (Inuunerissaavik Steno, 2021) allaatigineqarlunilu peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup 2021-mi decembarimi ataatsimiinnerani Michael Lyngemit eqqaaneqarpoq (Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq, 2021). Qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermi attaveqaasersuutit pitsanngorsarnissaat ineriartortinnissaallu qarasaasiakkullu nakorsiertitsisarnermi aaqqiissutip nutaap atuutsilernissaa IS-ip pingaarnertut suliniutissaasa ilagaat.

Qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermi periusissiaq pingasunik ukuninnga immikkoortortaqqarpoq:

- 1) **Internetikkut assitalimmik nakorsiertitsinermut app-imik atuutsitsilerneq.** Tamatumani napparsimasup katsorsaasullu toqqaannartumik attaveqaaqatigiinnissamik pisariaqartitsinerat pingaaruteqarluinnartoq matussuserneqassallunilu napparsimasut peqqissutsikkut sullinneqarsinnaanerit ajornannginnerulissaaq.
- 2) **Peqqinnissaqarfiup immikkoortuini tamani nappaatinik suussusersinissamut atortussanik pisineq atuutsitsilerneq.** Qarasaasiakkut nakorsiertitsisarneq pitsaanerulersinniarlugu pissarsiaqarnarnerulersinniarlugulu peqqinnissaqarfiup immikkoortuini tamani atortorissaarutit pisariunngitsut 'stand-alone' pisariaqarput.
- 3) **Napparsimasut pillugit nalunaarsuiffimmik, Cosmic-imik, naleqqussaaneq pisariillisaanerlu.** Qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnernup pitsanngorsarneranut atatillugu Cosmic-imik naleqqussaaneq ilanngussinissamullu periarfissaqarnissaaq pisariaqassallunilu assigiissakkamik nalunaarsuisarnissaaq nappaatinillu immikkoortiterisarnissaaq ukkatarineqassaaq. Tamanna ataqatigiinnerusumik taamaalillunilu pitsaaneruserumik katsorsaaneqarnissamik qulakkeerinneqataassaaq.

Suliniut IS-ip, napparsimmavinni immikkoortortaqqarfiit, nunat immikkoortui, qarasaasialerinerit immikkoortortap kiisalu Peqqinnissaqarfimmi soqutigisaqaaqatigiit allat suleqatigiinnerisigut ineriartortinneqarpoq, taamatutaaq nunatsinni qarasaasiakkut nakorsiertitsisarnermik misilittakkat aallaavigineqarput.

Eqqarsaatersuutigineqaqqittussat

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup suleqqinnerani qarasaasiakkut nakorsartitsisarneq pillugu apeqqut assigiinngitsorpassuartigut ilanngutsinneqartassaaq. Nuna tamakkerlugu peqqissutsikkut sullissinissamik kissaatigineqartut piviusunngortinneqassappata qarasaasiat atornerulerulernissaannut tunngatillugu periarfissat killiliissutinillu aaqqiissutit pingaaruteqarluinnarput.

Taamaattumik aamma pingaaruteqarluinnarpoq tamatuma pisariaqartumik ukkatarineqarnissaa. Aqutsisunut, piginnaasanik ineriartortitsinermut susasaqarfillu tapersorumallugu attaveqaasersuutinut sinaakkutit aningaasaliinerillu pisariaqartut qulakkeernissaannut tunngatillugu tamanna atuuppoq.

3.5 Tarnikkut nappaatilinnik sullissineq tarnikkullu napparsimasut pillugit

3.5.1 Eqikkaaneq eqqumaffigisassallu

Ullumikkut 1.400-t missaanniittut, tassa inuiaqatigiit 2,4 procentiisa miss. tarnimikkut nappaatilittut nalunaarsorneqasimapput. Tarnimikkut nappaatillit nappaataannik nalunaarsuineq naatsorsuinerillu amigarmata maanna susassaqarfimmi nappaatit ataatsimut isigalugit tamakkiisumik oqaaseqartoqarsinnaanngilaq.

Tarnimikkut nappaatilittut nalunaarsorneqarsimasut iluatsittumik sullinneqassappata kommuni peqqinnissaqarfillu qanimut suleqatigiittariaqarput, tamannalu tarnikkut nappaatilinnik sullissinerup pitsanngorsarneqarnissaata eqqartornerani pingaaruteqarluinnarpoq. Innuttaasut tarnimikkut nappaatillit ataqatigiinnerusumik katsorsarneqartallissappata kiisalu pingaartumik meeqqat inuusuttullu qajannartumik inissisimasut siusissumik iliuseqarfigineqassappata taakkua suleqatigiinnerat pingaaruteqarluinnarpoq.

Tarnimikkut nappaatilinnik sullissiviit tamarnik arlalitsigut, nappasimmavinni kommuninilu, sulisunik ilinniarsimasunik amigaateqarput. Sulisussaaleqineq soorunami sumiiffinni ataasiakkaani sulinikkut tatineqarnermut sunniuteqarpoq.

Tamatuma saniatigut nuna tamakkerlugu tarnikkut nappaatilinnut immikkoortortaqarfimmi misissortinnissamut katsorsartinnissamullu utaqqineq sivisusarpoq. Pingaartumik inuusuttut tarnip pissusiinik immikkut ilisimasalinnit misissortinnissaat isumaginnittoqarfiup/kommunit sapernartittarpaat. Aamma tarnikkut napparsimasunik qarasaasiakkut sullissineq misillitagaqarfiulluarpoq, tamannalu sivisuumik utaqqisarnerit pitsanngorsarnissaannut iluaqutaasinnaagunarpoq.

Inuit marlunnik nappaatillit pingaarutilittut eqqumaffigineqartariaqarput. Tarnikkut napparsimasutut nalunaarsorneqarsimasut amerlanertigut arlalinnit, soorlu Peqqinnissaqarfimmit, Allorfimmit, Kommunit assigisaannillu, ikiorneqarnissamik tapersorsorneqarnissamillu pisariaqartitsisarput. Sullissisut assigiinngitsut innuttaasumut neqeroorutaannut tunngatillugu ataqatigiissaarisooqartariaqarlunilu ilimagisanik nalimmassaasoqartariaqarmat suleqatigiinneq tamanna sapernarpoq.

Nunatsinni imminut toquttarneq nunani tamalaani qaffasinnerpaat ilagimmassuk ukiunilu 40-ni kingullerni kisitsisit allanngorpiarsimanngimmata imminut toquttarneq inuiaqatigiinni ajornartorsiutaavoq annertoq. Imminut toqunneq toqunermit pissutaagajuttut pingajoraat, aarlerinartorsiortitsisinnaasutullu ilisimaneqarluartut ilaat tassaapput peroriartornermi soorlu imigassamik ajornartorsiuteqarnermik, nakuusernermik kinguaassiuutitigullu innarlerneqarnermik erloqissuteqarneq. Nunani issittuni innuttaasuni eqimattat ilaanni mutinngorsaanerup nunasiaanerullu kingunerit pissutaasut pingaarutillit ilagaat. Tarnikkut nappaatit imminullu toquttarnerup ataqatigiinnerat killilimmik taamaallaat qulaajarneqarsimavoq.

3.5.2 Tarnikkut nappaatilinnik sullissinermi iliuusissatut pilersaarutit

“Nunatsinni tarnikkut nappaatilinnik sullissineq tarnikkullu nappaatillit” pillugit tunuliaquttatut allakkiami suliniutit allaatigineqartut arlallit, nunatsinni tarnikkut nappaatilinnik sullissinermi unammillernartunik aaqqiiniartussat, aallartisarneqarsimapput. Tunuliaquttatut allakkiami misissorneqarnerusinnaammata ataani naatsumik allaatigineqalaarput:

Nuna tamakkerlugu iliuusissatut pilersaarut

Inuit tarnimikkut nappaatillit imaluunniit tarnimikkut nappaateqartutut pasineqartut suliniuteqarfingeqarnerat pitsanngorsarniarlugu nunamut tamarmut atuuttussamik iliuusissatut pilersaarut naapertorlugu suliniutip ataatsimoorussap ataani iliuusissatut pilersaarutininik sisamanik ineriartortitsinermik suliaqartunik sisamanik suleqatigiissitaliortoqarpoq. Siunissami susassaqrifiit akimorlugit suleqatigiinnermut tunngaviusup pitsanngorsarnissaa kiisalu tarnimikkut napparsimasunik tarnimikkulluunniit napparsimasutut pasineqartunik suliaqafiusunik aaqquissuussinissaq suliniummi siunertaavoq.

Suliniunniit tarnimikkut napparsimasut tarnimikkulluunniit napparsimasutut pasisat pillugit suliaqarnermi pisariaqartitat annerpaat suussusersineqassallutillu pitsanngorsaaitut pilersaarusiornissamut siunnersuuteqartoqassaaq.

Suleqatigiissitat uku pillugit suliaqarput:

- (1) **Meeqqat inuusuttullu imminut toquttarnerat** – Sulinermi unammillernartut annerpaat uparuarneqassallutillu meeqqat inuusuttullu tarnimikkut napparsimasut imminut toquttartut ikilisinneqarnissaannik qulakkeerinnittussanik piviusunngortinneqariaannaasunillu pilersaarusiortoqassaaq.
- (2) **Inuiaqatigiinnut sunniutaasut** – Suleqatigiissitat inuiaqatigiinni meeqqanik inuusuttunillu sullissinermi ukkatarinnilersitsisumik pilersaarusiussapput.
- (3) **Susassaqrifiit akimorlugit suleqatigiinneq** – Suleqatigiissitat peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnerat pillugu pilersaarusiussallutillu isorliunerusut Nuullu akornganni pitsaaneruseqarfiup ikaarsaariartoqartarnissaanut pilersaarusiussapput.
- (4) **Ulluinnarni inuunermut nutaamut uterneq** – Suleqatigiissitat tarnikkut nappaatillip sinaakkutissaanik qulakkeerinnittussamik pilersaarusiussapput pineqartup taamaalilluni tarnikkut nappaatillinnut immikkoortortaqrifimmut atassuteqareerluni sapinngisamik pitsaanerpaamik ulluinnarni inuunermut nutaamut uternissaa pillugu ataqatigiissumik pilersaarusiortoqarsinnaaniassamat (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2020).

Marlunnik nappaatillit nalunaarsorneqarsimasunut neqeroorutit pitsaaneruseq

Allorfik suleqatigineqarnerulerualuartoq tarnimikkut napparsimasut, aamma atornerluisuusut, peqqinnissaqarfimmut unammillernartuupput. Napparsimasut taakku pitsaaneruseqarfiup neqeroorfigineqartalerusummata tarnikkut nappaatilinnik sullissinermi aqutsisut ajornartorsiutaasoq pillugu peqqinnissaqarfiup qullersaqarfia qanittumi oqaloqatigaat (maaji 2021). Tamatumani isumaqatigiissutigineqarpoq aqutsisut suleqatigiilluarnernulernissaq pillugu Allorfimmik oqaloqatigiilissasut kiisalu peqqinnissaqarfimmi neqeroorutaasup pitsaanerulersinneqarnissaanut qanorlu akeqarnissaanut siunnersuusiussasut.

Suliaq tamanna ingerlavoq, aamma pitsaasumik siunnersuusiormalluni susassaqartut arlallit akuliutinneqartariaqassapput.

Nuummi tarnimikkut napparsimasunut inissiaq nutaaq

Siunissami suliniutaasusat annertuut ilaattut eqqaaneqarsinnaavoq Nuummi tarnimikkut napparsimasunut inissiaq nutaaq. Naatsorsuutigineqaraluarpoq sanaartorneq 2020-mi aasakkut aallartissasoq. 2021-imi apriliimi neqeroorusiortitsineq siulleq naammassivoq suliniutitullu ataatsimoortut neqeroortitsissutigineqarluni. Neqeroorutilli tiguneqartut akisuallaarujussuarmata neqeroorusiortitsineq taamaatiinnarneqarpoq. Suliniummut aningaasaliissutit nungummata suliniut unitsinneqarallarpoq. Sulinerli aallarteqqissinnaaniassammat sanaartornermut aningaasaliissutit missingersuutitut sunniuteqanngitsumik nuutsinneqarsinnaanersut Aningaasaqarnermut Ataatsimiititaliamut qinnutigineqarpoq (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2021b).

Nunani allani misilittakkat

Nunat allat tarnikkut napparsimasunik sullissineq pillugu susassaqarfiit akimorlugit suleqatigiinnissaannik ineriartortitsisimasut isumassarsiorfigineqarsinnaapput. Tunuliaquttatut allakkiami assersuutit tulluarnepaat allaatigineqarput.

3.5.3 Ataatsimiititaliarsuup maannamut eqqarsaatersuutai

Tunuliaquttatut allakkiami allaatigineqartutut tarnikkut napparsimasunik sullissinermi arlalinnik unamminartoqarpoq.

Nuna tamakkerlugu iliuusissatut pilersaarut naapertorlugu tarnikkut nappaatilinnik sullissinermi unammillernartunik annikillisaanissamut iliuusissatut pilersaarusiortussanik sisamanik suleqatigiissitaliortoqareerpoq. Suleqatigiissitani sisamani taakkunani unammillernartut annertuut ilaat ukkatarineqarput, soorlu uku: Meeqqat inuusuttullu imminut toquttarnerat, susassaqarfiit akimorlugit suleqatigiinneq aamma tarnikkut nappaatilittut katsorsarneqareerluni ulluinnarni inuunermut nutaamut utermermi unamminartut – tassunga ilanngullugu ineqarniarnermut atatillugu unamminartut.

Unamminartulli allat iliuusissatut pilersaarummi suliniutinilu allani eqqaaneqanngillat. Taakkua ilaat tassaapput:

- tarnimikkut nappaatilinnik sullissisarfinni sulisussaaleqineq;
- misissortinnissamut katsorsartinnissamullu utaqqisarneq kiisalu
- tarnimikkut nappaatilinnik sullissisarfinni unammillernartut aqqissinnaajumallugit sulisut ataatsimut isigalugit ilinniartinneqartariaqarlutillu piginnaanermikkut ineriartortinneqartariaqarnerat. Susassaqarfik piffissap ingerlanerani innersuussutit amerlassusaannut aamma ass. napparsimasut marlunnik nappaatilittut nalunaarsorneqarsimasut sukumiinerusumik katsorsarneqartarnerannut tunngatillugu tatineqarnerulissaaq.

Susassaqarfik suli assut paqumigineqarmat ataatsimut isigalugu tarnikkut nappaatit pillugit paasissutissat oqaloqatigiinnerlu aamma pisariaqartinneqarpoq. Paqumisunneq pissutigalugu amerlasuut katsorsarneqarneq ajorlutilluunniit naleqqutinngitsumik kingusissumik katsorsarneqalertarput.

Ataatsimiititaliarsuup suleqqinnermini susassaqarfik pillugu eqqarsaatersuutini kaammattuutinilu inaarutaasut saqqummersissavai.

3.6 Kigutininik isumaginninneq pillugu

Inuiaqatigiinni kigutininik isumaginninneq ingerlaavartumik nakkutigineqarneq ajorpoq. Nunatsinni kigutigissaanermi inersimasunut aaqqissuussaasumik kigutit isumagineqarnissaannut neqerooruteqannginnera taamaalillunilu nalunaarsuisoqarneq ajornera tamatumani pissutaavoq. Nuummi kigutileriffiit namminersortut marluk qanoq nalunaarsuisarnersut ilisimaneqanngilaq.

Tamatuma saniatigut kigutininik isumaginninneq innuttaasut peqqissusaat pillugu nuna tamakkerlugu suliniummi Inuunerittamilli siullermit (2007-2012) ilanngunneqarsimangilaq taamaattumillu innuttaasut peqqissusaat ataatsimut isigalugu ukkatarineqarsimanani.

Kigutininik isumaginninneq pillugu nunatsinni innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsinerni paasisat ikipput, 1993-imiilli peqataasut tamuasinnaanerat pillugu ima aperineqartarsimapput:

- "Nerisassat mattusuut soorlu nagguteeqqat, aalisakkat panertut imaluunniit nikkut tamuasinnaavigit? (kigutaasaqaruit kigutaasatit atorlugit)"
- "Kan du tygge hårde madvarer, f.eks. skibskiks, tørfisk eller tørret kød? (med protese, hvis du normalt bruger protese)"

Tamatigut peqataasut 80%-iisa missaat (18-it sinnerlugit ukiullit) akisarput 'ajornaquteqanngitsumik' tamuasarlutik. 2018-imi angutit arnallu tamuasinnaanerat assigiippoq, naatsorsuutigineqartutulli ukioqqortusiartornermi tamuasinnaaneq annikilliarortarpoq. 65-it sinnerlugit ukiullit 60%-iinnai ajornaquteqanngitsumik tamuasinnaapput, 20%-ii akipput tamuasinnaaneq 'ajornartittarlugu', 14%-ii akipput 'aap, ajornarteqalugu' 6%-iilu 'naamerluinnaq'.

Tamuasinnaaneq Nuummi ajunnginnerpaavoq, illoqarfinni allani ajornerulluni nunaqarfinnilu ajornerpaalluni. Aamma naatsorsuutigineqartutut inuuniarnermi atukkat apeqqutaallutik nikingasoqarpoq, tassa pigissaartut tamualluarnersinnaasarput.

Taamaalilluni apeqqut ataasiinnaq atorlugu ukioqqortusiartornermi kigutininik isumaginninnerup ajorsiarortarnera, inuuniarnermi atukkat apeqqutaallutik annertuumik assigiinngittoqarnera aamma Nuup, illoqarfiit allat nunaqarfiillu akornganni assigiinngittoqarnera uppersarneqarpoq.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup kigutininik isumaginninneq pillugu immikkut kaammattuuteqarnissani piareersaqqissavaa. Matumani ilaatigut kigutininik isumaginninnerup nakkutigineqarnissaanut, inersimasut kigutininik isumagineqarnerisa pitsaanerulernissaanut kiisalu kigutininik isumaginninnermi pisortanit aningaasalersorneqartuni assigiinnerusumik sullinneqarsinnaanermut tunngasut eqqarsaatersuutigineqassapput.

3.7 Pitsaaliuineq, peqqinnerulersitsiniarneq piginnaangorsaaqqiinerlu

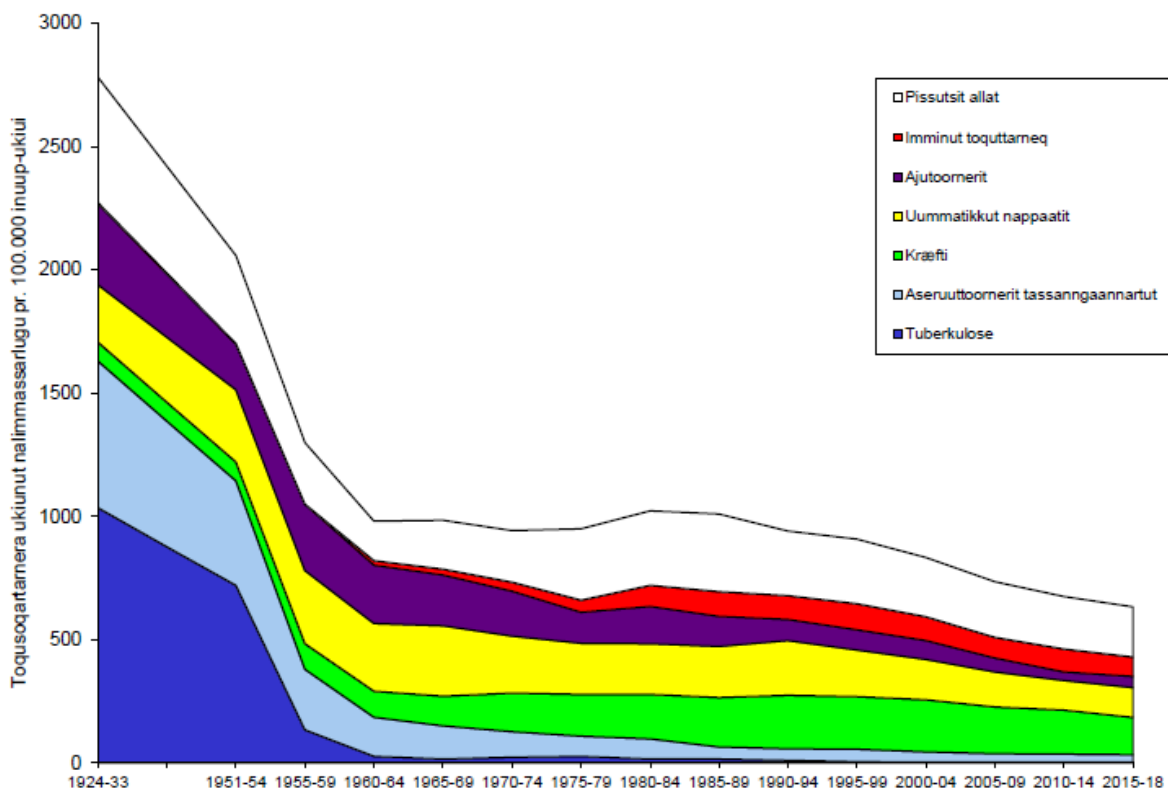
Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup sulinermini pitsaaliuineq ataatsimut isigalugu assut ukkatarisimavaa. Tunuliaquttatut allakkiami *“Pitsaaliuineq, peqqinnerulersitsiniarneq piginnaangorsaaqqiinerlu”*-mi tamatumani killiffik atuarneqarsinnaavoq.

Tamatumani itisilerneqartut ilaat makkuupput:

- peqqinnerulersitsiniarluni pitsaaliuillunilu sulineq qanoq aaqquissuunneqartoq,
- suliffeqarfinni assigiingitsuni akisussaaffiit qanoq agguataarneqarsimanersut, aamma
- pitsaaliuilluni peqqinnerulersitsiniarlunilu sulinerit ataasiakkaat, ilaatigut peqqinnissaqarfiup, kommunit ilisimatuullu qanoq suleqatigiittarnerat, pillugit assersuutit.

Ilaatigut qulaani taakkartorneqartut ersarissarumallugit takussutissiami 6-imi kalaallit 1924-2019 toqunerannut pissutaasartut ineriartornerat takutinneqarpoq.

Takussutissiaq 6 Kalaallit toqussutigisartagaat. Ukiunut naleqqussagaq. 1924-2019

Paasissutissanik aallerfik: Uannga nutarsarneqarpoq (Bjerregaard & Larsen, 2018)

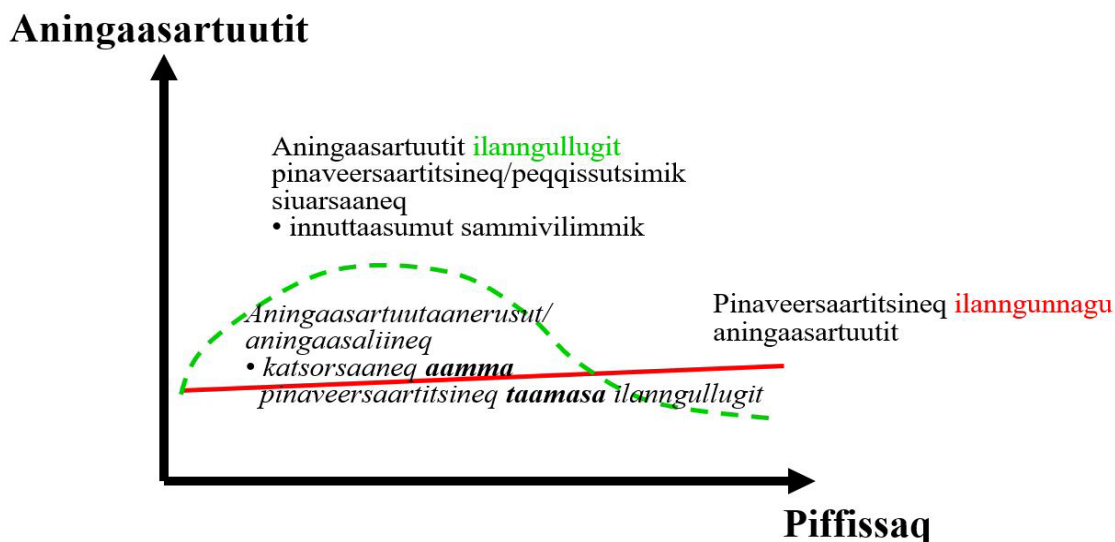
Nappaatit tuniluutileriataarnerat tuberkuloselu 1950-ikkut tungaannut toqnermut pissutaagajupput, tamatuma kingorna nalitta tungaanut nungutinneqangajassimapput. Peqqissutsikkut siuariarnerit soorlu inuunermi atukkat ineqarnermilu pissutsit pitsaanerulernerat eqqiluisaarnerulernerlu kiisalu peqqissutsikkut suliniutit ineriartornermut tamatumunnga sunniteqarsimapput. 1960-ikkunnili kræfti toqussutaagajuttut ilagisimavaat, tamatumani inooriaaseq assut pissutaagataasarsimavoq. Aamma 1980-ikkunnili imminut toqunneq, pingaartumik angutit inuusuttut akornganni, toqnermut pissutaanerujartulersimavoq.

Pingaarteqarluinnarpoq aallarniutitut erseqqissaatigissallugu pitsaaliuineq peqqinnerulersitsiniarnerlu peqqinnissaqarfiup kisimiilluni akisussaaffiginngimmagit, kisianni peqqinnerulersitsiniarluni pitsaaliuiniarlunilu sulinermi angusat, innuttaasut atugarissaartut peqqinnerulernerat, peqqinnissaqarfimmi siunissami suliassanut apeqqutaalluinnarput. Taamaattumik peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup siunissami peqqinnissaqarfiup eqqartornerani sammisaq pingaartilluinnarpaa.

Peqqinnerulersitsiniarneq pitsaaliuinerlu pillugit aningaasaliinerit Deloittemit peqqinnissaqarfimmi peqqissutsimut aningaasartuutit annikillissinnissaannut sakkussat ilaattut eqqaaneqarpoq. Taamaattumik tulluarpoq erseqqissaatigissallugu siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu pissarsiassartaqarmat, siunissarli qaninnerusoq eqqarsaatigalugu peqqissutsimut aningaasartuuteqarnerulersitsimmat. Ataani takussutissiami 7-imi takutinneqartutut maannamut pisarnertut katsorsaasernerup saniatigut pitsaaliuineq aallunneqarnerusariaqarpoq.

Takussutissiaq 7. Siunissaq qaninnerusoq ungasinnerusorlu eqqarsaatigalugit peqqinnerulersitsiniarneq pitsaaliuinerlu pillugit aningaasaliinerup tunngaviusumik pissarsiaqarnartui.

Angusaqarniaraanni iliuseqartoqaqqaassaaq. Tunngaviusumik aningaasaliinissaq pisariaqarpoq!

Paasissutissani aallerfik: Kjeld Møller Pedersenip takussutissiaanit sanaaq.

Taamatuttaaq tunuliaquttatut allakkiami piginnaangorsaaqqiineq qanoq aqqissuunneqarnerusoq, sullissisut akornnganni akisussaaffik qanoq agguataarneqarsimasoq ulluinnarnilu qanoq piginnaangorsaaqqiisoqartarneranik assersuutit nassuiarneqarput. Matumani aamma piginnaangorsaaqqiinissamik suliassaq pillugu peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnerat ilisimatusarnikkullu paasisat naleqquttut taakkartorneqarput.

Susasaqarfik pillugu uppernarsaatit atuuttut tunngavigalugit peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup aningaasaqarnikkut sulisoqarnikkulluunniit isumalluutit peqqinnerulersitsiniarnermut, pitsaaliuinermut piginnaangorsaaqqiinerumullu atorineqartatut aqqissuussaasumik qulaajarsinnaasimangilai. Qulaajaanissaq pingaarteqarluinnarpoq,

tamannali iluatsissappat sullissisut tamarmik assigiissakkamik nalunaarsuisariaqarput, ullumikkullu taama iliortoqarneq ajorpoq.

3.7.1 Pitsaaliuineq peqqinnerulersitsiniarnerlu pillugit eqikkaaneq eqqumaffigisassallu
Ataatsimiititaliarsuup susassaqarfimmi maannamut qujaalaanerani paasinarsivoq
peqqinnissaqarfimmi kommuninilu arlalitsigut pitsaaliuisoqarlunilu peqqinnerulersitsiniartoqartoq.

- Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfimmi Paarisap innutaasut peqqinnerulernissaannik suliniutip Inuuneritta III-p nunami tamarmi ataqatigiissarnissaa isumagaa. Inuuneritta III sulinermik pingaarnertut sinaakkusiivoq, tassunga ilaallutik susassaqarfinnut ataasiakkaanut periusissiorneq soorlu kinguaassiuutitigut innarliisarnermik pitsaaliuineq, imminut toquttarnermik pitsaaliuineq, MANU (angajoqqaanngornissamut piareersarneq) allarpassuillu.
- Naartusut meeqqallu minnerit peqqinnissaqarfiup pingaarnertut pitsaaliorfigisarpai naartunik isumassuinikkut, naalungiarsunnik paaqqinninnikkut, nappaatinut akiuussutissanik kapuuisarnikkut kigutinillu isumaginninnikkut.
- Tamatuma saniatigut inooriaaseq pissutigalugu napparsimasut inuunerissarfinnik taaneqartarsimasut maannalu Inuunerissaavik Steno pilersinneqaqqammersoq aqutigalugu pitsaaliorfigineqartarput.
- Kommuni illoqarfinni tamani ataatsimik marlunnilluunniit pitsaaliuinnermik siunnersortinik, ulluinnarni peqqinnerulersitsiniarnermik pitsaaliuinnermillu suliaqartartunik, atorfeqartitsisoqartarpoq.
  - Kommunit ilaat aamma pitsaaliuinnermik suliaqarnermi pisortanik atorfeqartitsipput.
  - Illoqarfinni tamani pitsaaliuinnermik siunnersortit pilersaarutaannut suliaminnillu isumaginnittarnerannut sinaakkusiinissamut ikiuuttartunik pitsaaliuinnermut ataatsimiititaliaqartarpoq.
  - Pitsaaliuilluni peqqinnerulersitsiniarlunilu sulinerup ilaqutariinnut tungujuinnermullu ingerlatsivimmut, kulturimut sunngiffimmilu sammisassanut ingerlatsivimmut imaluunniit pitsaaliuinnermut ingerlatsivimmut ilaanera kommunimiit kommunimut assigiinngissitaartarpoq.

Immikkoortut ataanniittut peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup eqqartueqqinnerani immikkut eqqumaffigineqartariaqarput.

- Pitsaaliuineq peqqinnerulersitsiniarnerlu qitiusumik ingerlatsivimmi (Paarisami), nunap immikkoortuini (peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortui kommunillu) aamma sumiiffinni ataasiakkaani (illoqarfinni/nunaqarfinni) qanoq ataqatigiinnersut tunngaviusumik ersarluppoq. Taamaattumik peqqinnerulersitsiniarluni pitsaaliuillunilu sulinerup ataatsimut isigalugu aqqissuunneqarnera paasiuminaallunilu takujuminaappoq.
  - Taakkunanili pingasuni suleqatigiinnerup ingerlalluarnernanut assersuutissaqarpoq, soorlu Qeqqani periuseq atorlugu suleqatigiinneq tunuliaquttatut allakkiami allaatigineqartoq.
- Peqqinnerulersitsiniarluni pitsaaliuillunilu sulineq ataqatigiissappat inuiaqatigiillu peqqinnerannut atugarissaarnerannullu sunniuteqassappat Inuuneritta III-mik aqutsisoqatigiit, politiit, aqutsisoqarfiit aamma nunap immikkoortuini aqutsisut naapittarfii – nunap immikkoortuani peqqinnissaqarfimmi kommunimilu sulisut peqataaffigisaat – siunnerfeqartumik ataavartumillu oqaloqatigiittarnissaat pisariaqarpoq.

- Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortui kommunillu taamaalillutik sumiiffini pitsaaliuinnermut ataatsimiititaliat, illoqarfinni ataasiakkaani pitsaaliuinnermik siunnersortit peqatigalugit kommuunimi innuttaasunut tunngatillugu pitsaaliuillutillu peqqinnerulersitsiniartartut, pilersaarusiornerat pingaarnersiunerallu annerungaartumik tapersorsorsinnaassavaat.
- Suliassat agguataarluarneqarsimannginnerat pissutigalugu peqqinnerulersitsiniarneq pitsaaliuinnerlu pillugit susassaqaarfiit akimut suleqatigiinnerat unammillerneqarpoq.
  - Assersuutigalugu tunuliaquttatut allakkiami allaatigineqartutut ilaqutariit qajannartut siusissumik iliuuseqarfigineqarnerat pillugu suleqatigiinneq unammillerneqarpoq.
- Ukiuni arlalinni pitsaaliuilluni suliaqarnermi qitiusumik ingerlatsiviup sumiiffimmilu ingerlatsiviup aqutsinikkut akimmiffeqarnerat pissutigalugu nunap immikkoortuini aqutsisut naapittarfii pilersinneqarput.
  - Akimmiffimmut tamatumunnga ilaatigut pissutaapput 2009-mi kommuninik aaqqissuusseqqinnermi pitsaaliuinnermik siunnersortit Paarisamut kommunimullu atajunnaarnerat tamatumalu kingorna Paarisap immikkoortortatut nammineq ingerlareerluni Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmut ilaalenera. Taamaattumik nunap immikkoortuini aqutsisut naapittarfii nuna tamakkerlugu susassaqaarfiit akimorlugit suliniutit piviusunngortinnissaannut ataqatigiissarnissaannullu pingaaruteqarput, sumiiffinnili amerlanerni ingerlanngimmata sulilu pilersinneqarsimanngimmata aamma annertuumik unammillernartoqarput. Nunap immikkoortuini aqutsisut naapittarfii sunniuteqassappata pilersinneqarnissaat ingerlatiinnarnissaallu aalajangersimalluinnarluni sulissutigineqartariaqarput.
- Susassaqaarfimmi aningaasatigut sulisutigullu isumalluutit qanoq atorineqartarnerat ataatsimut takuneqarsinnaanngimmat kommunit peqqinnissaqarfiullu innuttaasumut qanimut suliniuteqarnerat aamma Pitsaaliuinnermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfimmi qitiusumik ingerlatsineq naleqqunnersut nalileruminaappoq.
- Massakkorpiarli nunatsinni meeqqat sumiginnakkat pillugit suliniuteqarneq pitsanngorsarniarlugu kalaallit qallunaallu akimut suleqatigiinnerat assut inituvoq, tamannalu pissutigalugu maanna isumalluutissatut tunniunneqarsimasut atorlugit Paarisap Inuuneritta III aallaavigalugu peqqinnerulersitsiniarnera unammillerneqarpoq. Inuuneritta III, suli ineriartortinneqartoq, aallaavigalugu suliniutit nutaat pillugit naatsorsuutit eqqarsaatigalugit tamanna eqqumaffigisassaavoq pingaarutilik.
- Innuttaasut peqqinnerulernissaannut suliniutip – Inuuneritta I-p – 2007-imi saqqummersinneqarneraniit pitsaaliuilluni peqqinnerulersitsiniarlunilu suliniutini misilittakkat taakkualu sunniutaat pillugit uppersaasatit tunngaviusumik amigarput. Innuttaasut peqqissusaannik misissuisitsinerit (inuusuttut inersimasullu) aamma HBSC Greenland aqqutigalugu innuttaasut peqqissusaat nakkutigineqartarpoq. Tamatumani peqqinnerulersitsiniarluni pitsaaliuiniarlunilu suliniutini suut ukkatarineqassanersut erserineqamisartarmat taama nakkutillineq pingaaruteqarpoq. Nakkutillinermili paasineq ajorparput peqqinnerulersitsiniarluni suliniutit qanoq iluaqutaasarnersut.
- Iliuutsit suliniutillu peqqissutsikkut unammillernartunut qanoq sunniuteqartarnersut iluamik uppersarneqanngimmat susassaqaarfimmi isumalluutit atorineqartut kissaatigineqartumik allannguisitsisimanersut, imaluunniit sooq

allannguisitsisimannginnersut, taamaallaat killilimmik nalilernerqarsinnaavoq. Tamanna angusinnaajumallugu pitsaaliuilluni peqqinnerulersitsiniarlunilu sulineq ataavartumik uppersaasorsorneqartariaqarlunilu nalilersorneqartariaqarpoq, aamma suut iluaqutaanersut iluaqutaannginnersullu paasiniassagatsigu iliuutsit suliniutillu qanoq ineriartortinneqarlutillu piviusunngortinneqarnerisut soqutigineqartariaqarpoq.

- Peroriartornermi erloqineq imminullu toqunneq, nerisassanik allanngortitsineq oqimaappallaarnerlu kiisalu pujortartarneq innuttaasut peqqissusaannik unammilliinerpaapput. Sumiginnaaneq erloqinerlu pitsaaliorniarlugit peroriartornermi atugassarititaasut pillugit arlalinnik suliniuteqartoqarpoq, oqimaappallaarujussuurtulli amerliartornerat ullullu tamaasa pujortartartut amerlavallaartuarnerat akiorniarlugit qanoq iliuuseqartoqarsimanersoq ersarluppoq.

3.7.2 Piginnaanngorsaaqqiinnermut tunngatillugu eqqumaffigisassat

Piginnaanngorsaaqqiinnermut tunngatillugu kommunit peqqinnissaqarfiullu suleqatigiinnertik ingerlalluartutut oqaatigaat. Immikkoortulli arlalit peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup oqallissaarutissamik suliaqarnermini eqqumaffigisariaqarpai:

- Innuttaasut qasserpiaat piginnaanngorsaaqqiinnermik neqeroorutininik iluaquteqarsinnaanerannik oqartussaasut ataatsimut isigalugu ersarissumik ilisimatitsinissaat amigaatigineqarpoq. Susassaqarfik pillugu paasissutissat uppersaasatillu assut killeqarput.
- Oqartussaasut akisussaasut isumaqarput innuttaasut piginnaanngorsaaqqinneqarnissamik pisariaqartitsisut ataqatigiissumik piginnaanngorsaaqqinnissamik taamaallaat killilimmik neqeroorfigineqartartut (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atuutsitsinnermut Naalakkersuisoqarfik aamma Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik, 2021).
- Kulturip naleqartitallu innuttaasut inuunerminni atukkaminik paasinnittarnerannut, ulluinnarni inuunerminni naleqartitatik pillugit isumaannut, peqataasarnerannut, toqqaasarnerannut aalajangiisarnerannullu qanoq sunniuteqartarnerannik sukumiinerusumik ersersitsisumik piginnaanngorsaaqqiinnermi annertuumik ilisimatusartoqarsimavoq. Maanna neqeroorutigineqartartut pitsaanerulersinniarlugit ilisimasat tamakku ulluinnarni sulinnermut annerusumik akuutinneqarlutillu atuutsinneqartariaqarput. Susassaqarfimmi tamatumani peqqissutsikkullu sullissinnermi immikkoortortani allani sulisut innuttaasullu akornnganni oqaatsitigut kulturikullu assigiinngissutit eqqarsaatigalugit unammillernartut nassuerutigineqarnerat aaqqiissutaasinnaasut ilagaat. Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq suleqqinnermini unammillernartut taakku aaqqikkumallugit suliniutissat aalajangersimasut, tassunga ilanngullugit napparsimasup katsorsaasullu paaseqatigiinnerunissaat anguniarlugu attaveqateqariaatsit, pillugit kaammattuuteqarniarsarissaaq.
- Innuttaasut piginnaanngorsaaqqinniarlugit peqqinnissaqarfik kommunilu suleqatigiilluaraluartut suleqatigiinnerup, oqaloqatigiinnerup suliassallu agguataarneqarnerisa ineriartortinnissaat pitsanngorsarnissaallu illuatungeriillu ilimagisaminnik erseqqissaasarnissaat suli pisariaqartinneqarpoq.

3.8 Aaqqissuussaaneq, akisussaaffiit agguataarnerat aqutsinerlu

Peqqinnissaqarfik ingerlalluassaguni nunap immikkoortui, suliassat agguataarnerat minnerunngitsumillu aaqqissuussaana aqunneqarneralu naleqquttariaqarput. Pissutsit taakku

ataatsimiititaliarsuup marsimi ataatsimiinnerani eqqartorneqassapput. Marsimi ataatsimiinnermi allakkiagallartut tunngavigalugit uku allanneqarput.

3.8.1 Politikkikkut peqqinnissaqarfiup sinaakkuserneqarnera ataatsimut isigalugu – Peqqinnissaqarfiup anguniagaa

Peqqinnissaqarfiup **anguniagaa** Inatsisartut peqqussutaat nr. 15, 6. november 1997-imeersumi ima allaatineqarpoq:

“Peqqinnissaqarfiup suliassaasa pingaarnersaraat innuttaasut peqqissusiisa siuarsarnissaat, nappaatit nappaatinullu assingusut pinaveersaartinnissaat kiisalu inuit nappaatillit nappaatinullu assingusunik nappaatillit misissornissaat, katsorsarnissaat paarinissaallu. Suliassaminik pilersaarusiormnermini peqqinnissaqarfiup anguniassavaa peqqinnissaqarfiup sullissinerinut assigiimmik periarfissaqartitsisoqarnissaa sumi najugaqarneq apeqqutaatinnagu.”

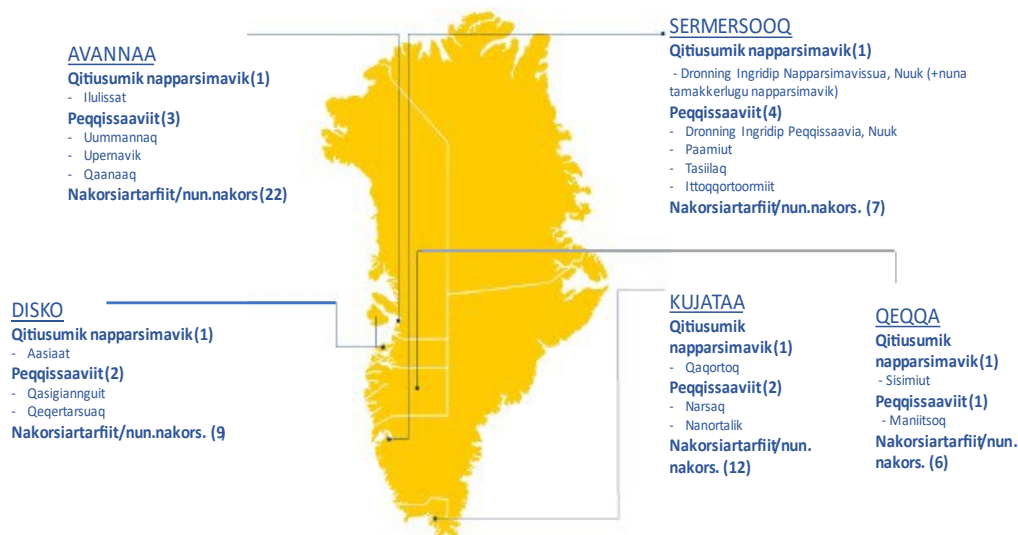
(Peqqinnissaqarfiup sullissineri il.il. pillugit Inatsisartut peqqussutaat nr. 15, 6. november 1997-imeersoq).

Inatsisartut peqqinnissaqarfimmik aaqqissuussineq pingaarnersiunerlu pillugit politikkikkut sinaakkusiussassatut eqqarsaatersuutaat akuersissutigineqartut peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmit aallaavigineqarput.

3.8.2 Peqqinnissaqarfimmi nunap immikkoortuinut agguataarinerup kingorna aaqqissuussaaneq

Peqqinnissaqarfimmik aaqqissuusseqqinnerup kingorna 2011-mi januaarip aallaqqaataanni peqqinnissaqarfimmi nunap immikkoortui 16-it peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuinut tallimanut ikilisinneqarput (naleqq. Takussutissiaq 8).

Takussutissiaq 8 Aaqqissuusseqqinnerup kingorna peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortui taakkunanilu napparsimmaviit, peqqissaaviit nunaqarfinilu nakorsiartarfieqqat.

Paasissutissanik aallerfik: Inuunerissaavimmi Stenomi suliassat pillugit ilitsersuummit takussutissiaq (Naalakkersuisut, 2020).

Aaqqissuusseqqinnermi siunertarineqarpoq napparsimariaatsimut, najugassittarnermut, sulisussarsiortarnermut sulisullu sulisorineqaannarnissaannut assigisaannullu tunngatillugu inuiaqatigiit ineriartornerannut peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaanerata naleqqussarneqarnissaa.

Tamatuma saniatigut siunertarineqarpoq peqqinnissaqarfimmi isumalluutit atorluarneqarnerunissaat, tassa sulisut pisariaqartitat atorfinitsinneqarsinnaanissaat sulisoriinneqarsinnaanissaallu aamma aningaasat atortullu atorluarneqarnerunissaat. Tamatuma saniatigut ilinniartitaanerup, piginnaanngorsaaqqiinerup sulisunillu ilitersuinerup ukkatarineqarnerunissaat kiisalu qarasaasiakkut nakorsiartitsisarnerup atornerarnerunissaa aaqqissuusseqqinnermi pingaartinneqartut ilagaat (Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik, 2010).

Pingaarnertut ukkatarineqartut taakkua peqqinnissaqarfimmi pingaarnertut sullississutigineqartartunik – tassa inoqarfimmi peqqinnerulersitsiniarluni, pitsaaliuiniarluni, misissuiniarluni, katsorsaaniarluni paaqqutarinniniarlunilu neqeroorutit sapinngisamik innuttaasumut qaninnerpaanissaannik – pitsanngorsaasussaapput.

Aaqqissuusseqqinnermi peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaanera aamma suliassat agguataarneqarnerat allanngortinneqarput, tassa ass. pitsaaliuineq inuummarissarfiillu pillugit suliassat agguataarneqarnerat ingerlaavartumik ineriartortinneqarput.

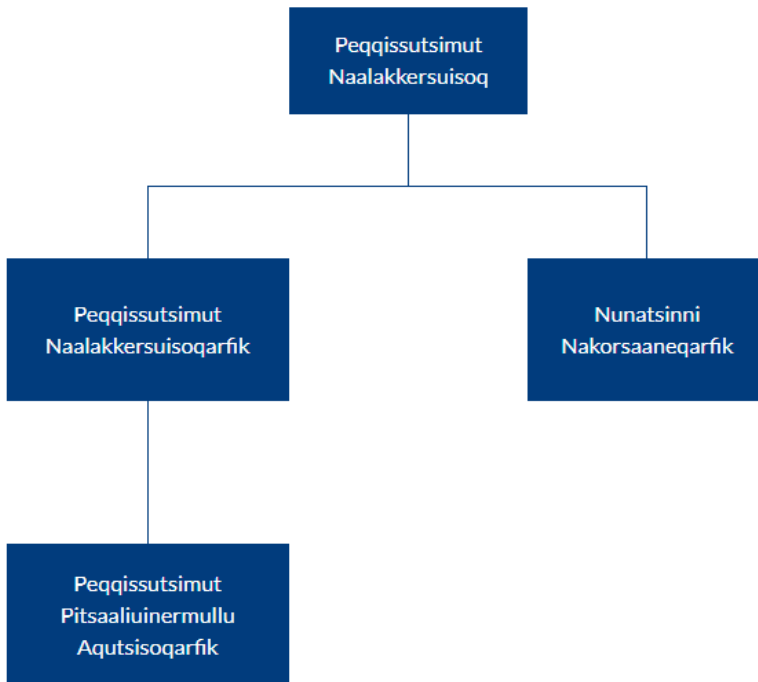
Nunap immikkoortuini qitiusoqarfinnik pilersitsineq ataatsimut isigalugu iluatsilluarsimasutut pitsanngorsaataasimasutullu nalilerneqarpoq, kisianni aamma aqutsisut ungasinnerulernerannik sumiiffinnilu minnerusuni suliat pillugit isumasioqatissaarunermik misigilersitsivoq.

Tamanna peqqissaavinni nunaqarfinnilu nakorsiartarfeeqqani sulisunut ajortumik sunniuteqarsinnaavoq. Sumiiffiit ilaanni aqutsisut qitiusumik illoqarfimmi inissisimasarput. Taamaattumik inoqarfimmi paaqqutarinnittartut suliassanut oqimaatsunut tunngatillugu aqutsisunit tapersorsorneqarnissartik amigaatigisinnaasarpaat. Ungasianiit aqutsineq pissusissamisoortumik unammillernartoqarpoq ungasianiillu aqutsinermik pitsanngorsaansamisk pisariaqartitsilerluni.

Sulisut qitiusumik napparsimmavinnut nuunneqarnerinut atatillugu peqqissaaviit nunap immikkoortuinut qitiusunut agguataarinnermit tatineqarput. Nunap immikkoortuinut qitiusunut aaqqissuusinerup kingorna ilaatigut sulisorineqartussat akuerisaasut ikilipput, tamannalu peqqissaavinni sulisunik sinneruttunik suliaqartitsinerulerpoq. Taamaalilluni inuttalersuineq sulisunillu isumalluutissaqarneq unamminartutut misiginarsivoq.

3.8.3 Peqqinnissaqarfiup politikkikkut aqunneqarnerata aaqqissuussaanera
Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik (PN) Nunatsinni Nakorsaaneqarfik peqatigalugu peqqinnissaqarfimmik qullersaasutut aqutsisuupput, tamannalu takussutissiaq 9-mi takutinneqarpoq.

Takussutissiaq 9 Peqqinnissaqarfimmik aqutsisut qullersaasut.

Paasissutissanik aallerfik: Takussutissiaq Nunatsinni Nakorsaaneqarfimmit ikkunneqartoq (nun.gl).

Peqqinnissaqarfiup ineriartortinnissaanut Naalackersuisut aalajangernissamut pitsaasumik tunngavissaqarnissaasa qulakkeernissaa Peqqissutsimut Naalackersuisoqarfiup suliassaraa. Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup maannamut nalilerpaa Peqqissutsimut Naalackersuisoqarfimmi sulisoqarnerup pitsanngorsarnera iluaqutaasinnaasoq. Ass. aningaasaqarnermik suliaqartunik sulisoqanngingajappoq.

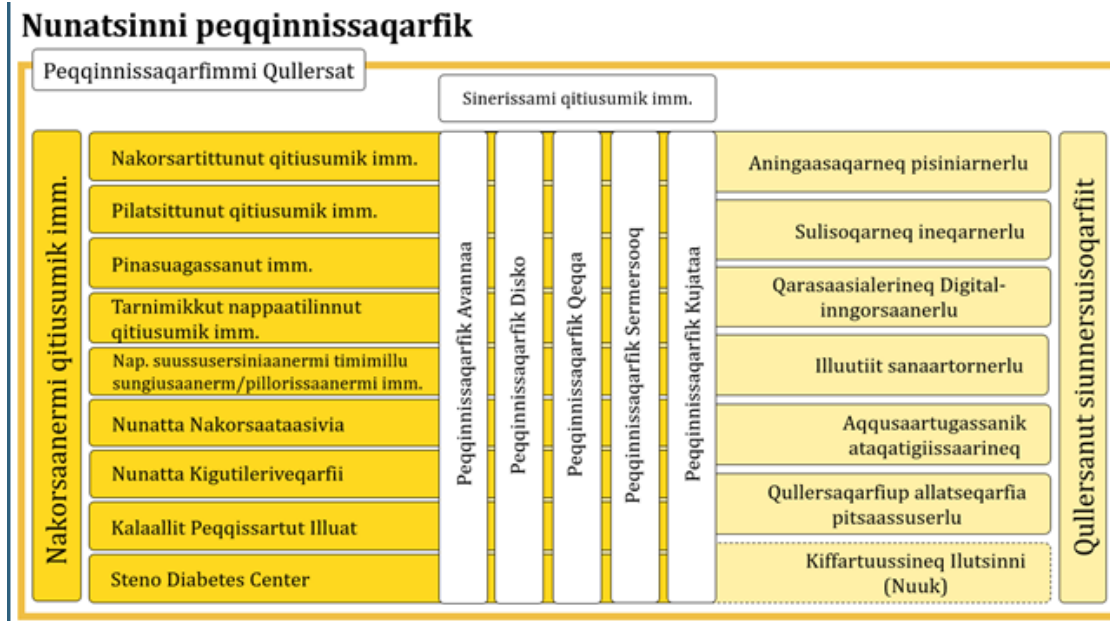
Peqqinnissaqarfiup qullersaqarfianut tunngatillugu aamma taamaappoq, qullersat ilaannikkut sulisut suliassaannik isumaginnittarput. Allaffissornikkut aningaasartuutit annikillisinneqarnissaannik kissaateqarnermi atorfiit qajannarnerusut kissaatiginngisamik eqqorneqarsinnaasarput.

Nunatsinni Nakorsaaneqarfik immikkoortortaavoq nammineq ingerlasoq Naalackersuisut ataanniittoq Peqqissutsimullu Naalackersuisumut toqqaannartumik atassuteqartoq. Taamaalilluni Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup Peqqinnissaqarfiullu ataqatiginnginnerat erseqqissarneqarpoq. Peqqissutsip qanoq innerata nakkutiginnissaa pissutsillu innuttaasut peqqissusaannut pingaarutillit ineriartornerisa malinnaaviginissaat Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup pingaarnertut suliassarai.

3.8.4 Peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaana ataatsimut isigalugu

Takussutissiami 10-mi Peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaana ataatsimut isigalugu takuneqarsinnaavoq. Napparsimmavinni immikkoortortaqarfiit qulingiluaapput, peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortui tallimaapput allaffeqarfiillu arfineq-marluullutik. Takussutissiaq qullersaniit allersanut immikkoortitigaangilaq (Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik, 2020b).

Takussutissiaq 10 Peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaanaera ataatsimut isigalugu. Takussutissiaq aaqqissuussaanaermut pilersaarummit ikkussaavoq

Paasissutissanik aallerfik: Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik, 2020b.

Peqqissutsimut Pitsaaliuinernullu Aqutsisoqarfik aaqqissuussaanaermut takussutissiami ilaangilaq, kisianni peqqinnissaqarfimmut ilaajuartuuvoq.

Peqqinnissaqarfiup allaffissornikkut sulisui amerlanerpaartaat allattoqarfinnilu pisortat, kigutit nakorsaasa qullersaat kiisalu peqqinnissaqarfiup qullersaqarfia aqutsisoqarfiullu pisortaanera Naalakkersuisoqarfimmut (naalakkersuisoqarfiup pisortaanut) attaveqartuusoq Peqqissutsimut Pitsaaliuinernullu Aqutsisoqarfimmi atorfeqartinneqarput. Peqqinnissaqarfiup qullersaqarfianut ilaapput pisortaanerlu, peqqissaasut qullersaat nakorsallu qullersaat. Peqqinnissaqarfik arlalinnik allaffeqarfeqarpoq immikkoortortaqarfinnik (aamma IS-mik) periusissiorinnikkut allaffissornikkullu tapersersuisunik, allaffeqarfinni ataasiakkaani pisortaqarpoq peqqinnissaqarfiup qullersaqarfianut attaveqartartuusunik.

Peqqinnissaqarfik sumiiffinni 70-it missaanniittuni sulisoqarpoq. Massakkut 120-t miss. nakorsanut atorfeqarpoq, taakkunanngalu 60-it miss. aalajangersimasumik atorfeqartinneqarput. Peqqissaasunut 300-t miss. atorfeqarpoq, taakkunanngalu 200-t miss. aalajangersimasumik atorfeqartinneqarput. Kigutit nakorsaat 30-t missaanniippat taakkunanngalu 15-it aalajangersimasumik atorfeqartinneqarlutik. Qaammatinit aqqaneq-marlunnit sivilisunerusumik atorfeqarnissamik isumaqatigiissuteqarfigineqarsimasut aalajangersimasumik atorfilinnik taaneqarput.

Qaammammusiiallit 1.400-t missaanniippat taakkunanngalu 950 miss. aalajangersimasumik atorfeqartinneqarlutik. Peqqinnissaqarfimmi sulisut assut taarsaappat, assersuutigalugu 2019-imi

1.400-t miss. atorfinitsinneqarput. Kisitsimmut tassunga ilaapput aalajangersimasumik atorfinitsitsinerit, piffissami sivikitsumi atorfinitsitsinerit immikkullu ilisimasallit angalasartut. Ilanngunneqanngillalli tiimimusiallit, suliniummik suliaqartussatut atorfinitsitsinerit siunnersortillu avataaneersut.

3.8.5 Peqqinnissaqarfimmik aaqqissuusseqqinnerup kingorna pisut pillugit eqqarsaatersuutaagallartut

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup sulinermini apeqqutinik immersugassaq atorlugu peqqinnissaqarfimmik aaqqissuusseqqinneq pillugu sulisut isumaat ilaatigut misissorsimavaa. Tamatumani maluginiakkat arlallit naleqquttut pissarsiarineqartut peqqinnissaqarfimmi aaqqissuusaneq, suliassat agguataarneqarnerat aqutsinerlu pillugit ataatsimiititaliarsuup eqqarsaatersuutaanut ilanngunneqassapput.

- Peqqinnissaqarfimmik aaqqissuusseqqinnermi piginnaasanik ineriartortitsinissamik ukkatarinneq sulisut ilinniartitsinermik, pikkorissarnernik ulluinnarnilu sulianut tunngatillugu ineriartornermik pingaartitsinerannut naapertuuppoq.
  - Sulisulli allapput aamma unammillernartoqartoq. Sivikitsumik ilinniagaqarsimasut sulisussaaleqineq pissutigalugu piginnaasamik killinganniittunik suliaqartarnerat unammillernartorujussuuvoq.
  - Sulisut nappaatit (ass. sukkorneq, KOL tarnikkullu nappaatit), katsorsaaneq atortunillu atuineq pillugit ilinniarteqqinneqarnikkut, pikkorissarnikkut, ilinniartinneqarnikkut misilittakkanillu avitseqatigiinnikkut sulianut tunngatillugu ineriartornissartik ujjartorpaat. Sumiiffinni ataasiakkaani pisariaqartinneqartunut naapertuuttumik sulisut piginnaasatigut ineriartortinneqarnissaat pingaaruteqarpoq.
- Peqqinnissaqarfimmik aaqqissuusseqqinnermi ukkatarineqartuni tamani aqutsineq eqqaaneqattaarlunilu pingaartinneqarpoq.
  - Ilaatigut sulisunik aqutsineq pillugu aqutsinermik piginnaasat ineriartortinneqarnissaasa pisariaqarnera assut pisariaqartinneqarpassippoq.
  - Sulisut akornganni misissuinerimi ilaatigut uparuarneqarpoq arlalinnut tunngatillugu aqutsisunit tapersorsorneqarnissaq amigaatigineqarlunilu pisariaqartinneqartoq. Assersuutigalugu sulisut piginnaasaannik ineriartortitsiniarluni sulisussaaleqinerlu iliuuseqarfigiumallugu nunaqarfinni qarasasiakkut nakorsiartitsisarnermut atortunik atuineq pillugu ilinniartitsineq.
  - Aamma aqutsisut pitsanngorsaanissamut ineriartortitsinissamullu pilersaaruteqarnissaat ujjartorneqarpoq, tamanna sulinerimi nuannaarnerulersitsissallunilu piumassuseqarnerulersitsissammat.
  - Aqutsisoqannginnera pissutigalugu pisuni ataasiakkaani sulisut isumasiuinissamut periarfissaqarnatik siunnerfeqarnatillu qanorsuaq suliaqartarsinnaasimapput, aamma suliassat pinartut pissutigalugit sulisut namminneerlutik ineriartortinniagaat (ass. pitsaaliuinerimi) unitsinneqartarput.
  - Aqutsisunit tapersorsorneqarnani sulisut piumasaat naapertorlugit ineriartortitsinernik aallartitsinermi inuit ataasiakkaat apeqqutaalertarput, tamannalu qajannarpoq. Tamanna aqutsisut tungaanniit suliassat aalajangersimasut pingaartinneqannginnerannut takussutissaasorinarsinnaavoq.

3.8.6 Pitsaaliuinermik, inooriaaseq pissutigalugu nappaatit pillugit iliuuseqarnermik atorerluinermillu akiuinermik aaqqissuusseqqinnerup pillugu eqqarsaatersuutaagallartut Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq pitsaaliuineq, inooriaaseq pissutigalugu nappaatit atorerluinermillu akiuineq pillugit iliuuserisanut aalajangersimasunut aaqqissuussaanermullu

tunggasunik saqqummiivigineqarlunilu eqqartuisarsimavoq. Maluginiakkat eqqarsaatersuutaagallartullu ataani allassimapput:

- Inuunerissaavik Stenomik pilersitsineq nutaanik periarfissiisutut, kisianni aamma unammillernartunik pilersitsisutut, nalilerneqarsinnaavoq.
  - Inooriaaseq pissutigalugu nappaatit pitsaaliuinerlu pillugit iliuseqarnerunissaq anguniagarineqarpoq, tamannalu aallartisarneqarpoq. Tamatuma saniatigut qarasaasiakkut nakorsiartitsisarnermik periusissiaq IS-p akisussaaffigaa.
  - Eqqartueqqinnermi eqqumaffigisassat tassaapput inooriaaseq pissutigalugu nappaatinik (ilaatigut sukkornermik) katsorsaanerup pitsanngorsarneqarujussuarnera peqqinnissaqarfimmi suliassaqarfinni allani pingaarnersiuinerlut qanoq sunniuteqarneris, aamma IS-mi sulisussanik pisariaqartitsineq peqqinnissaqarfiup immikkoortuini allani sulisussarsionermut sunniuteqassanersaq.
  - Tamatuma saniatigut siunissami Inuunerissaavik Stenomik pingaartitsineq peqqinnissaqarfimmi immikkoortunik allanik tunulliutsitsissanersaq eqqarsaatersuutigineqassaaq.
- Pitsaaliuineq peqqinnerulersitsiniarnerlu qitiusumik ingerlatsivimmi (Paarisami), nunap immikkoortuini (peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortui kommunillu) aamma sumiiffinni ataasiakkaani (illoqarfinni/nunaqarfinni) qanoq ataqatigiinnersut tunggaviusumik ersarluppasippoq.
  - Taamaattumik peqqinnerulersitsiniarluni pitsaaliuillunilu sulinerup ataatsimut isigalugu aaqqissuunneqarnera paasiuminaallunilu takujuminaappoq.
- Allorfik immikkoortortaqaqarfiuvoq naalakkersuisoqarfiup ataaniittoq. Immikkoortortaqaqarfiullu naalakkersuisoqarfik sinnerlugu nuna tamakkerlugu inersimasut aanngajaarniutinik pinnguaatinillu pinngitsuuisinnaanngitsut akeqanngitsumik katsorsarneqarnissaannik ingerlatsinera immikkuullarissuuvoq, taamaattumik allamut nuutsinneqarsinnaanera eqqarsaatigineqarsinnaavoq.

Tamatuma saniatigut peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup nalilerallarpaa napparsimasunik akuutitsinerup aamma napparsimasut misigisaasa/nalerisimaarnerisa eqqumaffigineqarnerunera iluaqutaasinnaasoq.

3.8.7 Aqutsineq pillugu paasissutissat naleqquttut

Peqqinnissaqarfimmi amerlasuunik paasissutissaqarpoq, taakkununga ilaapput suliat, sullissisinnaaneq aningaasaqarnerlu pillugit paasissutissat. Massakkuugallartorli peqqinnissaqarfik pillugu paasissutissanik tunggaviusunik aqutsilluarnermi iluaqutissanik aaqqissuussaasumik pissarsisoqarsinnaaneq ajorpoq.

Suliaqarfinni arlalinni paasissutissat amigarnerat naammanngitsumillu aqunneqarnerat unammillernarpoq. Matumani ilaatigut pineqarput kommunit peqqissutsimut atatillugu aningaasartuutaat, pitsaaliuinerlut aningaasartuutit peqqinnissaqarfimmilu suliat pillugit kisitsisit. Suliassaqarfiit arlallit pillugit paasissutissat pissarsiarineqarsinnaasut qaasiunnarlutilluunniit aningaasaqarnermik aqutsilluarnissamut tunggavissaqarnissamut nutaanngippallaartarput. Taamaattumik aqutsineq pillugu paasissutissat pitsaanerulersinniarlugit pitsaassusaasa naamannerisalu qulakkeerneqarnissaat pisariaqartinneqarlunnarpoq.

2014-imi peqqissutsimut periusissiap ilaatut aalajangiunneqarpoq peqqinnissaqarfimmi suliassaqarfiit pillugit paasissutissat, pingaartumik suliniutit aallartisarneqarsimasut sunniutaasa uppersarnerannut nakkutigineranullu iluaqutissat, pitsanngorsarneqassasut.

2015-imi Deloitte nalunaarussiaani allassimavoq peqqinnissaqarfimmi iliuuserineqartut pillugit paasissutissat pissarsiariuminartut, paasiuminartut, tutsuiginartut naleqquttullu piffissaq eqqorlugu pissarsiarisinnaajumallugit nakkutilliinermut nalilersuinermullu atortussaqaarnissaa kissaatigineqartoq (Deloitte, 2015).

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup susassaqaqfik pillugu killiffiit pilersaarutillu nutarsarneqarsimasut eqqumaffigissavai taakkulu tunngavigalugit kaammattuuteqaarsinnaalluni.

3.9 Peqqinnissaqarfimmi aningaasaqarneq ataatsimut isigalugu

3.9.1 Peqqissutsimut aningaasartuutit ataatsimut isigalugit ineriartornerat

Ukiopassuarni peqqissutsimut aningaasartuutit ataatsimut isigalugit annertusiartorsimapput, takussutissiaq 11. Akit aalajangersimasut, tassa aningaasat naleerukkiartornerannut naleqqussakkat, eqqarsaatigalugit ukiumut agguaqatigiissillugu 23 mio. kr. tassa ukiumut 2 procentit missaannut, annertusiartorsimapput. Takussutissiami titarnermi kittorartaartumi agguaqatigiissillugu ineriartorneq takutinneqarpoq. Inuiaqatigiit ineriartornerannut sanilliukkaanni 1994-imi peqqissutsimut aningaasartuutit 19.000-t missaanniipput 2019-imilu 29.000-t missaanniillutik. Aningaasartuutit ukioqatigiinnut immikkoortiteraanni takuneqarsinnaavoq utoqqaanerusut aningaasartuutaanerpaasut, takussutissiaq 12.

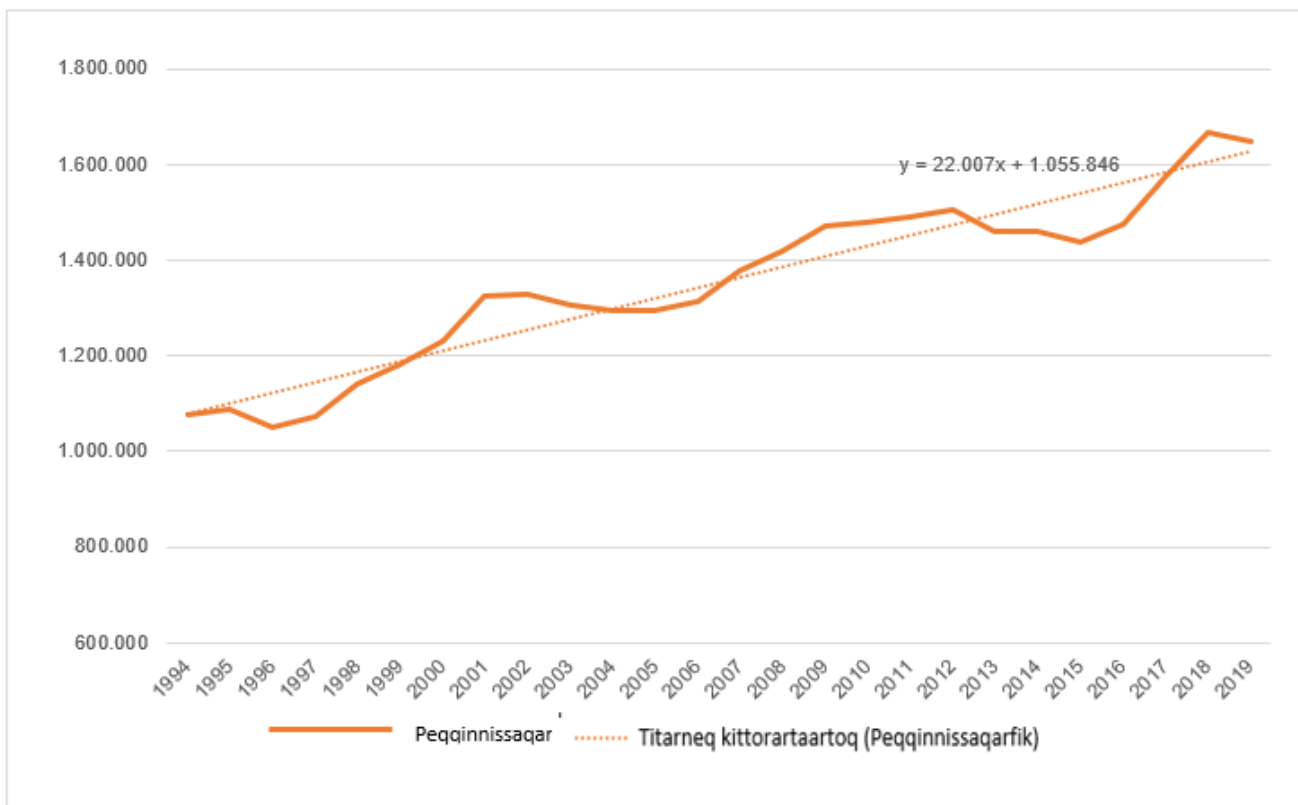
Ukiut ingerlaneranni soorunami ineriartornerit assignngissitaartarsimapput. Peqqissutsimut aningaasartuutit aningaasaqarnerup allangorartarneranit ukiumullu aningaasat pillugit inatsimmi akuersissutigineqartartuni politikkikkut pingaarnersiuiinernit, tassunga ilanngullugit peqqissutsimut tunngatillugu kissaatinit pingaarnersiuiinernillu, sunnerneqartarnerat tamatumunnga pissutaaqataavoq.

Nunatsinni ajornaallisaaniarnej pissutigalugu atuisunik akiliisitsisoqarneq ajorpoq, nunallu allat taamaaliorpiarnej ajorput. Tassa oqartussaasut peqqissutsimut aningaasartuutaat peqqissutsimut aningaasartuutinit naapertuutingajalluinnartarput. Assersuutigalugu Danmarkimi ilaatigut nakorsaatinut inersimasullu kigutimikkut isumagineqarnerannut atuisunik akiliisitsisoqartarmat peqqissutsimut aningaasartuutit ataatsimut isigalugit 18 procentingajaat atuisunit akilerneqartarput. Tamatuma saniatigut nunatsinni namminersortunik napparsimmaveqanngilaq.

Peqqissutsimut aningaasartuutit ataatsimut nalunaarsorneqarneranni kommunit peqqissutsimut aningaasartuutaat ilanngunneqanngilaq. Aamma peqqissutsimut aningaasartuutit (soorlu Danmarkimi namminersortulit peqqissutsikkut sullissisartunut attuumassutillit) peqqissutsimik sillimmasiisarfiiit sulisitsisunit / inunnit ataasiakkaanit akilersorneqartut aqqutigalugit nammineq aningaasalersorneqartut ilaanngillat. Taakkua annertussusaat ilisimaneqanngilaq.

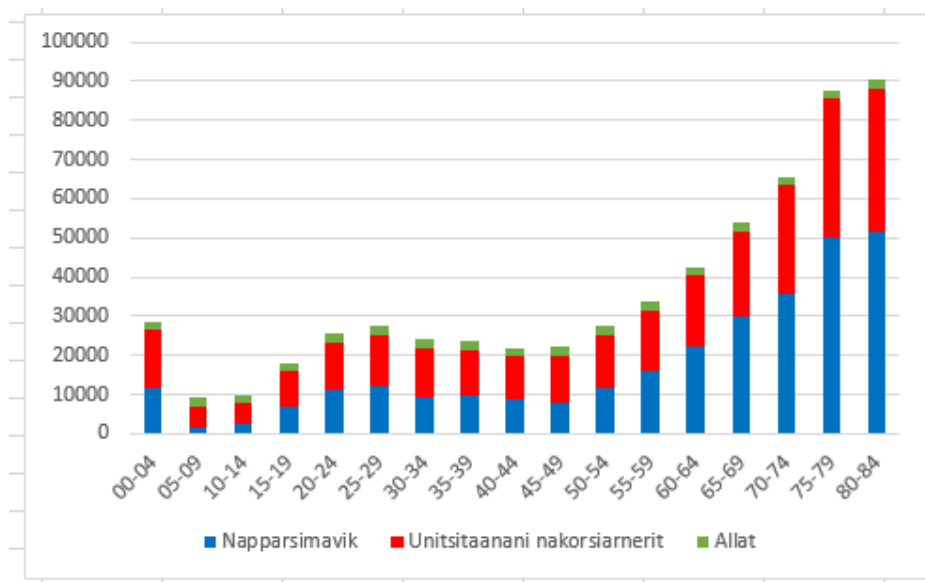

Takussutissiaq 12. 2019-imi akigitat naapertorlugit 1994-2019 peqqissutsimut aningaasartuutit ataatsimut isigalugit

Paasissutissanik aallerfik: Naatsorsueqqissaartarfik

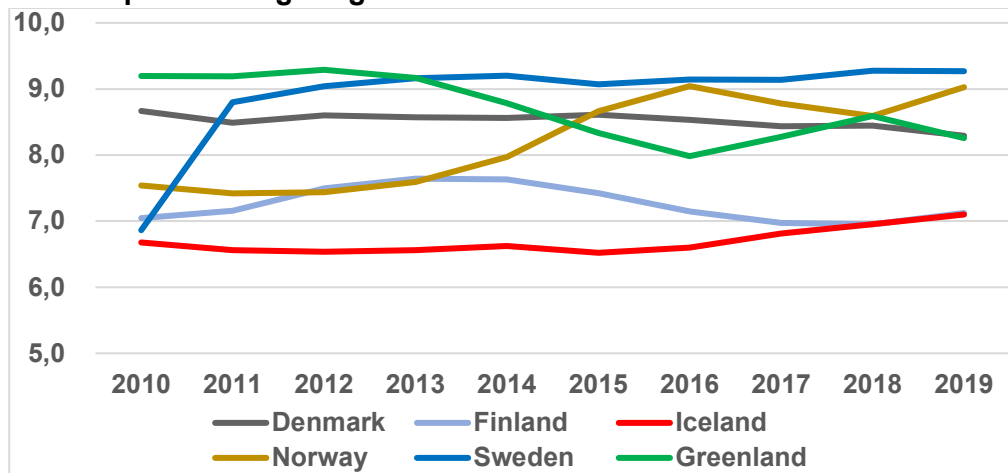
Takussutissiaq 13. Innuttaasumut ataatsimut peqqissutsimut aningaasartuutit, ukioqatigiinnut agguataarlugit, 2017

Paasissutissanik aallerfik: Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit, 2019-imi nalunaarussiaq

Oqartussaasut peqqissutsimut aningaasartuutaat nunani avannarlerni nunanut sanilliunnerat takussutissiami 14-imi takutinneqarpoq.

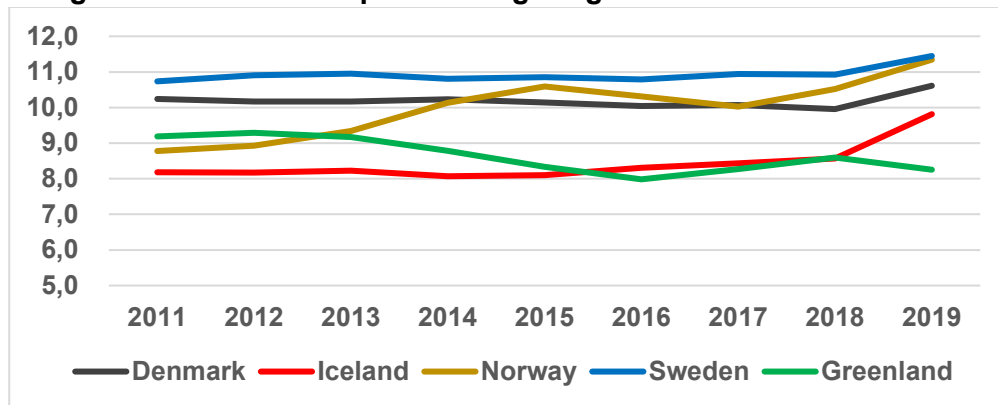
Takussutissiaq 14. Nunani avannarlerni oqartussaasut peqqissutsimut aningaasartuutaat BNP-mi procentinngorlugu

Paasissutissanik aallerfik: OECD Health Statistics (Government/compulsory schemes)

Nunani avannarlerni ataatsimut isigalugu peqqissutsimut aningaasartuutit sanilliunneqarnerat takussutissiami 15-imi takutinneqarpoq.

Takussutissiaq 15. Nunani avannarlerni ataatsimut isigalugu peqqissutsimut aningaasartuutit BNP-mi procentinngorlugu

Paasissutissanik aallerfik: OECD Health Statistics

Takussutissiani ersersinneqartutut nunatsinni oqartussaasut peqqissutsimut aningaasartuutaat nunanut avannarlernut allanut sanilliunneqarput. Island Finlandilu aningaasartuutikinnerupput, Sverigemi Norgemilu BNP malillugu oqartussat peqqissutsimut aningaasartuutaat qaffasinnerupput.

BNP malillugu peqqissutsimut aningaasartuutit ataatsimut isigalugit qiviarutsigit (oqartussaasut inuinaallu peqqissutsimut aningaasartuutaat) Kalaallit Nunaat appasinnerpaavoq.

3.9.2 Peqqissutsimut aningaasartuutit ineriartornerannut sunniuteqarnerpaat

Peqqissutsimut aningaasartuutit ineriartornerannut innuttaasut katitigaanerat, tassunga ilanngullugit innuttaasut amerlassusaasa ukioqatigiikkuutaallu ineriartornerat, sunniuteqarnerpaat ilagisarpaat.

Takussutissiami 2-mi ersersinneqartutut inuiaqatigiit ineriartorneranni ersarippoq utoqqaat amerliartortut inuusuttullu ikiliartortut, tamatumalu kingunerisaanik peqqissutsimut aningaasartuutit qaffakkiartulerput. Maluginiaqquneqassaaq sulisinnaasut ikiliartorsimmamata.

Ukiuni 40-ni kingullerni nunatsinni agguaqatigiissillugu ukiut inuuffiusut annertuseriarujussuarsimapput. Nunatsinni agguaqatigiissillugu angutit 68,3-nik ukioqalertarput arnallu 73,0-inik ukioqalertarlutik. Amerlasuut imminut toquttarnerat amerlangaatsiartullu ajunaartarnerat kisitsisunut sunniuteqarput.

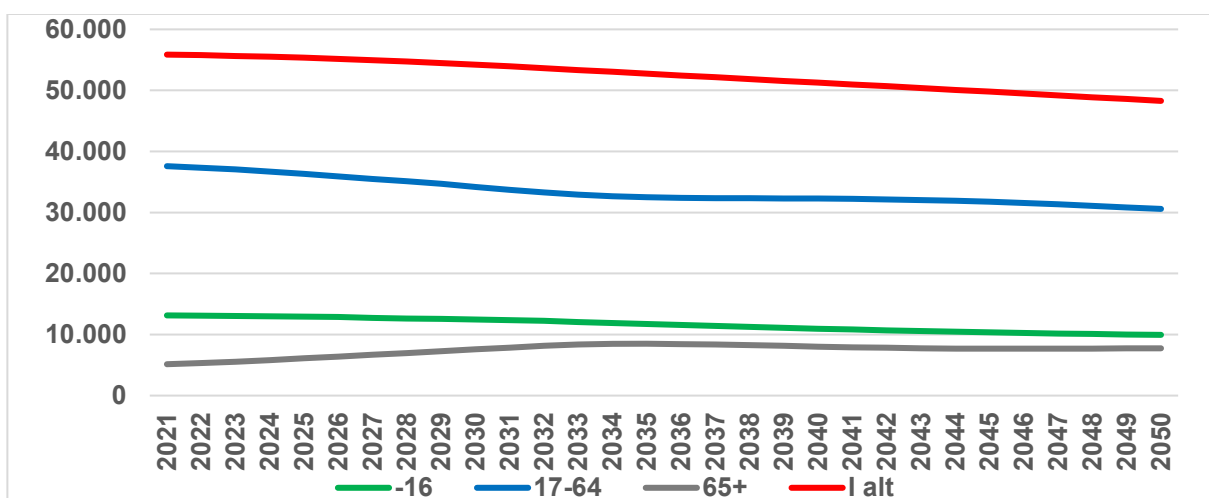
Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2019-imi nalunaarusaannit erserpoq 2003-2017 nunatsinni ukiumut peqqissutsimut aningaasartuutit annertusiartortarnerat inuiaqatigiit katitigaanerannit sunnerneqarpallaarnani insertitaqarnerulernermit sunnerneqarnerusoq.

Innuttaasumut ataatsimut peqqissutsimut aningaasartuutit – 1994-imit 19.000-imiit 2019-imi 29.000-mut – qaffakkiartornerannut atugarissaarneruleriartorneq (BNP-p qaffakkiartornera) pissutaaneruvoq. Naatsorsueqqissaartarfiup innuttaasumut ataatsimut BNP pillugu kisitsisaatai 2003-mi kr. 199.000-miit 2020-mi 275.000-imut qaffariarsimapput (siusinnerusukkut kisitsisit pissarsiarineqarsinnaarpasinngillat). Atugarissaarneruleriartorneq pissutigalugu ilaatigut katsorsaariaatsit pitsaanagerusut, amerlanertigullu akisunerusartut, aningaasalersorneqarsinnaalerput.

Ukioqatigiinnut assigiinngitsunut peqqissutsimut aningaasartuutit aallaavigalugit peqqissutsimut aningaasartuutini (naleqq. takussutissiaq 11) ilaatigut uku pillugit naatsorsuutit qissiminnissaat naleqqutissaaq:

- Nunatsinni 2050-ip tungaanut innuttaasut amerlassusaasa siumut naatsorsornerat aamma
- 2050-ip tungaanut ukioqatigiit assigiinngitsut siumut naatsorsornerat, naleqq. takussutissiaq 16.

Takussutissiaq 16. 2050-ip tungaanut innuttaasut amerlassusissaasa ukioqatigiinnut agguataarlugit siumut naatsorsornerat

Paasissutissanik aallerfik: Naatsorsueqqissaartarfik

Siumut naatsorsuinermi takuneqarsinnaavoq nunatsinni inuit ikiliartussasut utoqqaliartussasullu. 2035-p tungaanut innuttaasut 65-it sinnerlugit ukiullit amerliartungaatsiassapput, innuttaasulli sulisinnaasut 18-it 66-illu akornganni ukiullit 2050-ip tungaanut ikiliartussallutik.

Tamanna peqqinnissaqarfiup suliassaanut aningaasaqarneranullu soorunami sunniuteqassaaq. Innuttaasut ikiliartorpata suliassat ikinnerulissapput, ukioqatigiilli katitigaanerisa allanngornerat, naleqq. takussutissiaq 15, akerlianik sunniuteqassaaq.

Inuiaqatigiinni atugarissaarnerujartornerup isertitaqarnerujartornerullu (BNP atorlugu naatsorsuinikkut) peqqissutsikkullu sullissinernut aningaasartuutit ataqatigiinnerat uppersarluarneqarpoq. Nunanili allani atugarissaarnerujartorneq ilutigalugu BNP malillugu peqqissutsimut atorneqartartut amerliartortarput, tamatumani Kalaallit Nunaat allaaneruvoq. Takussutissiami 12-imi ersersinneqartutut peqqissutsimut aningaasartuutit annertussusaat BNP malillugu appariatoruusaarsimapput. Tassa oqartussaasut peqqissutsimut aningaasartuutaat annertusiartoraluartut pisortat suliffeqarfiisa BNP-mut sunniuteqarnerat appariatorsimavoq.

Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2019-imi peqqinnissaqarfimmik misissueqqissaarnerat naapertorlugu tamanna peqqissutsikkut neqeroorutaasartut inuiaqatigiillu kissaataasa piumasaqaataasalu assigiinngissutaata annertusiartorneranut takussutissaasinnaavoq. Piffissami tamatumani BNP malillugu nunani allani amerlasuuni inuunnaat peqqissutsimut susassaqarfimmut aningaasartuutaat qaffakkiartorunarmat nikikkiartortoqalersimassaaq. Nunatsinnili nappaatinik katsorsaanerit tamangajalluinnarmik oqartussaasunit aningaasalersorneqartarput. **3.9.3 Peqqissutsimut aningaasartuutit ataatsimut isigalugit kontonut immikkoortiternerat sulinerullu ineriartornera** Aningaasanut inatsimmi peqqinnissaqarfiup missingersuusai kontonut 18-inut immikkoortiterneqarsimapput. Kontoni annerpaani arfineq-marlunni aningaasartuutit ataatsimut isigalugit 85%-iisa missaat matussuserneqartarput. Tamanna takussutissiami 17-imi takuneqarsinnaavoq. Maluginiaqquneqassaarli 2020 pillugu kisitsisini coronamut immikkut ittumik aningaasartuutit ilanngunneqanngimmata.

Nunatta karsiata 2020-mut naatsorsuutai naapertorlugit kontomi pingaermermi 340105-imi, Covid-19 pissutigalugu aaqqissutit immikkut ittut, 315 mio. kr. miss. aningaasartuutigineqarput. Aningaasartuutilli annerpaartaat peqqinnissaqarfimmut attuumassuteqanngillat. Aningaasat taakku atorlugit ilaatigut Air Greenland aqutigalugu pinartoqartillugu timmisartuussisarnissat pillugit isumaqatigiissutit Mittarfeqarfinnullu tapiissutit akilernerqarput. Tamatuma saniatigut nunatsinni innuttaasut tunillatsissimanermik misissortinnerannut, corona pillugu allattoqarfimmut kiisalu peqqinnissaqarfimmi illersuutitut assigisaannullu atatillugu aningaasartuuteqartoqarsimavoq.

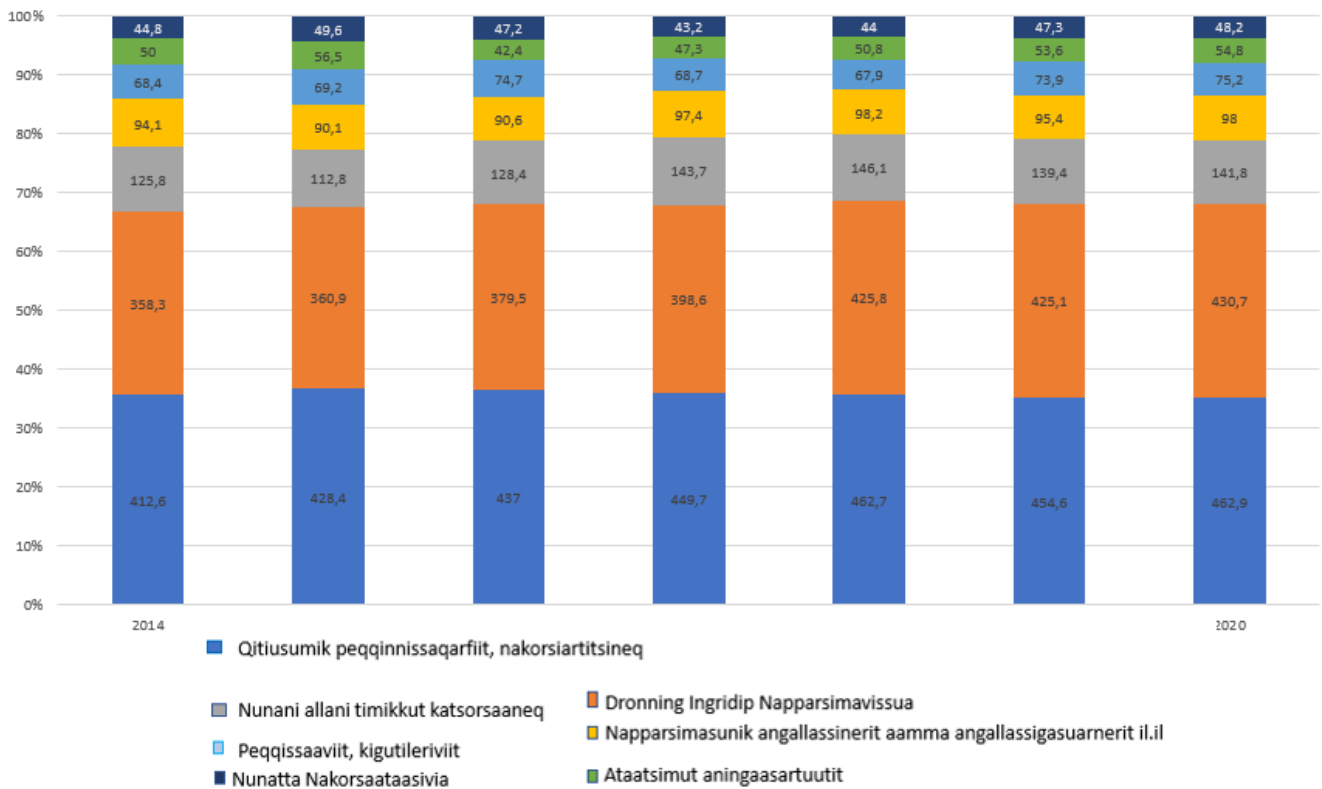
Takussutissiami 17-imi ersersinneqarpoq missingersuutit 57%-t missaat peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuinut Dronningillu Ingridip Napparsimmavissuanut atorneqartartut. 9-10%-t nunani allani timikkut katsorsaanermit atorneqartarput. Taakkunungali ilaapput Kalaallit Peqqissartut Illuannut aningaasartuutit peqqinnissaqarfiup missingersuutaasa 2,2%-t missaanniittut. Missingersuutit ataatsimut isigalugit 6-7%-ii napparsimasunik angallassinermut angallassigasuarnernullu atorneqartarput.

Nunatta Nakorsaataasivianut taamaalillunilu nunatsinni nakorsaatinut tamanut aningaasartuutit 3%-t missaanniippat, tamannalu nunanut allanut sanilliullugu appasissorujussuuvoq. Nunatsinni nakorsaatit pillugit malittarisassani nakorsaatit ulluinnarni atugassatut uninnganermilu tunniunneqartut immikkoortinneqanngillat. Napparsimmavimmit/peqqissaavimmit nakorsaatit nakorsap innersuussineratigut uninngatitsinermiluunniit tunniunneqartut akeqanngillat, tamannalu

nunanit amerlasoorpassuarnit allaaneruvoq. Nakorsaait pisiniarfimmi pisiassat kisimik atuisunit akilerneqartarput. Tassa Kalaallit Nunaanni namminersortunik nakorsaataasiveqanngilaq. Missingersuutini kontot agguataarnerat 2014-2020 allanngungaarsimangillat.

Missingersuutini kontot Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi pissutsit immikkuullarissut ersersinneqarput: Nuna isorartooq aamma Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi immikkut ittumik ilisimasaqartoqannginnera pissutigalugu napparsimasut ilaat nunatsinni katsorsarneqarsinnaanngimmata nunani allani katsorsaasarneq.

Takussutissiaq 17. Peqqissutsimut aningaasartuutit katitigaanerat – missingersuutit annerpaat arfineq-marluk

Paasissutissanik aallerfik: Naatsorsueqqissaartarfik

Sulinerup ineriartornera

Nunat immikkoortuinut sanilliullugu DIN-imi suliat ineriartornerat pillugu paasissutissat sukumiinerupput, pissutsillu taakku pillugit allakkiami suliarineqartumi paasissutissat kissaatigineqartumik suli qulaajarneqarnatillu suliarineqanngillat. Peqqinnissaqarfimmi ukiumut katillugit 20.699-t missaaniittut angerlartinneqartarput ullunilu 100.000-ngajanni uninngatitsisoqartarluni (2020-mi kisitsisit).

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutissaani DIN-imi nunallu immikkoortuini sulinermik kisitsisit allaatigineqarnerunissaat naatsorsuutigineqarpoq.

3.9.4 Kommunit peqqissutsimut aningaasartuutaat

Massakkuugallartoq kommunit naatsorsuutaanni peqqissutsimut atatillugu aningaasartuutit isertitalluunniit pillugit paasissutissaqanngilaq. Taamaattumik kommunit peqqissutsimut atatillugu aningaasartuutaat pillugit Naatsorsueqqissaartarfik kisitsisaataateqanngilaq.

Peqqissutsimut atatillugu aningaasartuutit kommunini suliaqarfinni allani naatsorsuutitut allanneqartarnerat tamatumani pissutaavoq. Assersuutigisinnaavarput "Peqqinnissaqarfimmi paaqqutarineqarneq". Aningaasartuutilli taakku utoqqarnik paaqqutarinninnermit akilerneqartarmata "Peqqinnissaqarfimmi paaqqutarineqarneq" immikkoortumut Utoqqarnut inissinneqarpoq kommunimi utoqqarnik paaqqutarinninneq tamatumani pingaarnertut siunertarineqarmat. Kommunini pingaarnertut siunertarineqartup ataani peqqissutsimut atatillugu aningaasartuutini assersuutigineqarsinnaasut allat tassaapput perorsaanermi tarnip pissusii pillugit siunnersuineq atuarfeqarfimmi naatsorsuutitut allanneqarsimasoq aamma peqqinneq pitsaaliuinerlu ilaqutariinnut meeqqanullu ingerlatsivimmi naatsorsuutitut allanneqarsimasut. Taamaattumik peqqinnissaqarfimmik ingerlatsinermut aningaasartuutit tamarmik namminersorlutik oqartussat kisimik kisitsisaatigaat.

Namminersorlutik Oqartussat kommunillu peqqissutsimut aningaasartuutaat siunissami ataatsimoortillugit takuneqarsinnaassappata peqqissutsimut aningaasartuutit naatsorsuutitut allanneqartarnerisa allanngortinneqarnissaat pillugit kommunit oqaloqatigineqartariaqarput.

3.9.6 Sanaartugassanik kissaatit aningaasaliinissamillu pisariaqartitsineq

Ilaatigut sanaartukkat qanoq innerannik nalunaarusiat nutarsakkat peqqinnissaqarfiullu aqqissuussaananeranut naleqqussakkanik siunissami sanaartugassanik pisariaqartit tunngavigalugit siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu peqqinnissaqarfik pillugu immikkoortumut pilersaaruteqartoqanngilaq. 2021-mi maajimi immikkoortumut ukiunut qulinut *pilersaarutaagallartoq*, sanaartornissamik pisariaqartit pingaarnersiorlugit nalunaarsuiffimmi 4-mi allaatigineqarnerannut naleqqiullugu, ima isikkoqarpoq:

Takussutissiaq 4. Sanaartugassanik pisariaqartinneqartussat allattorsimaffiat

Pingaarnersuineq	Sanaartugassap aqqa	Siunertaq	Suna	Sumi	Akia
1	Tarnikkut nappaatilinnut illu nutaaq	Tarnikkut nappaatilinnik sullissinermi nutarsaaneq	Sanaartugaq nutaaq	Nuuk	129 mio. kr.
2	Nuna tamakkerlugu napparsimmavimmik pilersitsineq	Nuna tamakkerlugu napparsimmaviup siunissamat qulakkeenera, napparsimasut akunnittarfiat	Sanaartugaq nutaaq	Nuuk	489 mio. kr.
3	Inuunerissaavik Steno	Nuna tamakkerlugu inooriaaseq pillugu sullissivik	Sanaartugaq nutaaq	Nuuk	0 mio.kr.
4	Qitiusumik kigutileriffik	Kigutini suliaqartarnerup pitsanngorsarnera qitiusumillu ingerlanneqarnerulernera	Sanaartugaq nutaaq	Nuuk	65 mio. kr.
5	Sisimiuni qitiusumik napparsimmavik	Suliaritittarfik nutaaq, ernisarfik nutaaq uninggasunullu immikkoortortaq nutaaq	Sanaartugaq nutaaq	Sisimiut	35 mio. kr.
6	Sisimiuni qitiusumik napparsimmavik	Uninggasunik immikkoortortamik nutarsaaneq	Iluarsartuussineq	Sisimiut	10 mio. kr.
7	Ilulissani napparsimasut akunnittarfiat	Napparsimasunik inissaqartitsineq	Iluarsartuussineq / sanaartugaq nutaaq	Ilulissat	27 mio. kr.
8	Qaqortumi napparsimasut akunnittarfiat	Attartuineramik taamaatitsineq napparsimasunillu inissaqartitsineq	Sanaartugaq nutaaq	Qaqortoq	23 mio. kr.
9	Sisimiuni napparsimasut akunnittarfiat	Attartuineramik taamaatitsineq napparsimasunillu inissaqartitsineq	Sanaartugaq nutaaq	Sisimiut	23 mio. Kr.
	Katillugit				801 mio. kr.

Paasissutissanik aallerfik: Peqqissutsimut Pitsaaliuinernullu Aqutsisoqarfik

Ukiuni tulluuttuni qitiusumik ingerlatsivinni katsorsaanagerusarnissaq pisariaqartinneqassasoq naatsortuugineqarmat Nuummi nunallu immikkoortuini illoqarfinni inissiat nutaat pisariaqartinneqassapput. Nuummi "nutaamik" nuna tamakkerlugu napparsimmaveqarnissaata qulakkeerneratigut nunatsinni peqqissutsikkut sullissinermi tatisineq peqqinnissaqarfiup annikillissinnaavaa. Immikkut ilisimasallit misissuisarnerat katsorsaasarnerallu Nuummi ingerlanneqarnerujartuinnarpoq.

Peqqinnissaqarfik pillugu immikkoortumut pilersaarummi, tarnikkut nappaatilinnut illu ilanngullugu, aningaasat 801 mio. kr.-upput. Inuunerissaavik Steno aningaasaateqarfimmit aningaasalersorneqarpoq.

Suliniutinut tamanut tunngatillugu kommunit allallu suleqatigiinnissaq qulakkeerniarlugu akuliutitineqassapput. Assersuutigalugu Paamiuni utoqqaat illuat pillugu suleqatigiinnermi misilittakkat iluaqutigineqarsinnaalereerput.

3.9.7 Maannamut eqqumaffigisassat eqqarsaatersuutillu

Siunissami aningaasaliinissaq pisariaqartinneqarlunnarpoq. Taamaattumik 2021-imi maajimi immikkoortortamut pilersaarut, peqqinnissaqarfiup aaqqissuussaananut atatillugu pisariaqartitat peqqinnissarlu pillugu ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutissai ilaatigut tunngavigalugit pingaarnersiuinissap eqqartorneqarnissaa pingaaruteqarpoq.

Peqqissutsimut aningaasartuutit suli qaffakkiartorput oqartussaasullu aningaasartuutaanni initunerujartuinnarlutik. Ineriartorneq tamanna ingerlaannassaaq, aamma siunissami aningaasalersuinermut tunngatillugu unammillernartoqalissaaq. Allakkiami matumani aningaasalersuineq sammineqanngilaq.

Inuiaqatigiit ineriartornerat marlunnik sammiveqarpoq: Inuiaqatigiit ikiliartorlutillu utoqqaliartorput. Inuiaqatigiit utoqqaliartornerat ilutigalugu peqqissutsimut aningaasartuutit qaffakkiartornerat assigiinngitsunit ersersinneqarpoq. Innuttaasut katitigaanerat malillugu aningaasanut inatsimmi peqqissutsimut aningaasaliissutinut immikkoortitsisoqartarpoq. Tassa inuiaqatigiit ineriartornerat tunngavigalugu aningaasaliissutit aaqqissorneqartarput, tamatumalu kingunerisaanik – 2012-imiilli – peqqissutsimut aningaasartuutit ilaatigut qaffakkiartulerput.

Aningaasaqarnikkut sinaakkusiussat maanna atuuttut iluanni sullissinerup pitsanngorsarnissaa sapernarsinnaavoq, sulissinerlu massakkutut ingerlaannassappat isumalluutit atorluarneqarnerusariaqarput. Isumalluutinik atorluaneruneq allakkiami matumani sammineqanngilaq, naatsorsuutigineqarporli peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup kaammattuutaanut ilanngunneqassasoq.

4. Maannamut maluginiakkat eqikkarnerat

Maannamut sammisat assigiinngitsut eqikkarneranni ersepoq peqqinnissaqarfik ataatsimut isigalugu assigiinngitsunik sammivilinnik kissaatinit, pisariaqartitanit sinaakkusiussanillu tatineqartoq. Naatsumik oqaatigalugu maluginiakkat taakku ima eqikkarneqarsinnaapput:

1. Isummerneq: Inuiaqatigiit naatsorsuutaat periarfissanut naapertuutinngillat.
2. Aningaasaliinerusoqaraluartoq aningaasaqarnerup tatineqarnera. Suliat ataasiakkaat assut ukkatarineqarput
3. Innuttaasut katitigaanerisa nikinganerat annertusissaaq.
4. Mikisunik ingerlatsinerup ajoqtissartai pissutigalugit inuttalersuineq tatineqarlunilu nunap immikkoortuini sullisseriaatsinik allannguisitsisariaqalerpoq.
5. Sulisunik atorfinitsitsiniarnerup sapernarnera ilinniartitaanikkullu kinguaattooqqaneq.
6. Peqqinnissaqarfiup unammillernartui aamma inuiaqatigiit ataatsimut ineriartornerannit sunnerneqartarput:
  - o Kommuni susassaqrifiit akimorlugit suleqatigiilluarnerunissaq pisariaqarpoq.
7. Pissutsit immikkuullarissut:
  - o Kigutininik isumaginninneq – inersimasut kigutaat isumagineqanngillat qanorlu innerat ilisimaneqarnani.
  - o Tarnikkut nappaatilinnik sullissineq – imaannaanngitsuullunilu peqqinnissaqarfiup avataani pissutsinit sunnerneqangaartarpoq.
  - o Peqqissuseq pillugu paasissutissat qarasaasianut nuunneqartarnerat assigiinngilaq, tamannalu pissutigalugu ammasumik ingerlatsinermut paasissutissallu tunngavigalugit peqqinnissaqarfimmik pitsaanerusumik aqutsinissamut unammillernartoqarpoq.

4.1 Akunnattoorfiit periarfissallu

Maluginiakkat qulaani eqqaaneqartut pissutigalugit akunnattoorfiit assigiinngitsut aqqinniarnissaat periarfissallu ilaatigut atorluarneqanngitsut atulernissaat pisariaqalerpoq. Taamaattumik uku eqqarsaatersuutitut ilanngunneqartariaqarput:

1. Inuttalersuineq katsorsaanerluunniit? Peqqinnissaqarfimmi najoqqutassianik pingaarnernik eqqarsaatiginninneq
2. Suliassanik agguataarineramik pitsaanerulersitsineq
  - a. Nunami tamarmi – Peqqinnissaqarfimmi aamma kommuninik suleqateqarnermut tunngatillugu
  - b. Suliassanik isumaginninneq pillugu nunanik allanik suleqateqarneq
3. Aningaasaliissutit sulisoqarnikkullu isumalluutit peqqissutsimut pitsaanerpaamik atorneqarnissaat
  - a. Ukiuni 10-15 tulluuttuni innuttaasut katitigaanerisa nikingalernerata iliuuseqarfiginissaanut periarfissat
  - b. Qarasaasiamik atuinerulerneq
  - c. Kajumissutsimik suliaqartartunik/NGO-nik suleqateqarnerulernissamut periarfissat
4. Peqqinnissaqarfimmi sulisunik atorfinitsitsinissamut ilinniartitaanermullu tunngatillugu akimmiffiit kiisalu ilaatigut ataatsimiititaliarsoq misissuueqqissaarnera aallaavigalugu iliuuseqarnissamut siunnersuutit.
5. Peqqinnissaqarfimmi sulinermik tatisinerup annikillisinnaanut periarfissat – inuiaqatigiinni pitsaaliuineq
6. Aningaasaliissuteqarnissamik pisariaqartitani sammivissiuinissaq – susassaqarfik pillugu immikkoortortamut pilersaarummi pingaarnersuinerneq aqqissuussineq pillugu eqqarsaatersuutit aallaavigalugit sanaartukkanik atortunillu nutarsaanissamut pitsanngorsaannissamullu periarfissanik piviusunngortitsineq.

7. Siunissami “peqqinnissaqarfiup” aningaasalersorneqarnera pillugu eqqarsaatersuutaagallartut – tamannalu tunngavigalugu kaammattuutaasinnaasut – isummersorfiginissaat.

5. Suleqqinneq

2022-mi sulinissamik pilersaarut

Ataatsimiititaliarsuaq 2022-mi suleqqinnermini peqqinnissaqarfimmik upalungaarsimanermillu aaqqissuussineq aqutsinerlu eqqartorniarlugit nalinginnaasumik marsimi ataatsimiissaaq. Tamatuma kingorna amigaataasinnaasut isumaliutissiissutaagallartorlu, tassunga ilanngullugu kaammattuutaasinnaasunik toqqartuilerneq, ilaatigut eqqartorniarlugit 2022 qiteqqutsinnagu ikinnerpaamik ataasiarluni ataatsimiittoqassaaq.

2022 qiteqqutsinnagu ataatsimiititaliarsuaq ataatsimiittarnerup saniatigut aamma nunap immikkoortuinut sulitikeraarneqarsinnaasimanngitsunut angalasassaaq.

Massakuugallartoq naatsorsuutigineqarpoq peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup aggustimi septembarimiluunniit ataatsimiinnermini inaarutaasumik isumaliutissiissummut, aamma kaammattuutitut, siunnersuutit eqqartorsinnaassagai.

Tamatuma kingorna peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutimi suliassiisiminut inunnullu tamanut saqqummersinnissaa saqqummiunnissaa sulissutigilissavaa. Inatsisartut 2022-mi ukiakkut ataatsimiinnerisa nalaani tamatuma pinissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Isumaliutissiissutissamut najoqqutassiaagallartoq

Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaanut najoqqutassiaagallartoq suliarineqarsimavoq, takuuk ilanngussaq C. Tunuliaquttatut allakkiat annerpaartaat aaqqissuussatut suliamut tamatumunnga ilanngunneqassapput.

Ilanngussaq A. Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmi sulinissamut tunngavissiaq

Peqqinnissamut ataatsimiititaliarsuup siunertaa sinaakktissaalu

Peqqinnissaqarfiup iluani tulluarsaanissamut pitsanngorsaaniissamullu innersuusiornissaq ataatsimiititaliarsuup siunertarivaa, taassuma ataani peqqinnissaqarfik ataatsimut aaqqissuussaanaera ataatsimut isigalugu, sulisussarsiortarneq sulisullu sulisoriinnarnissaannut taavalu Danmarkimut nunanullu allanut suleqateqarneq. Siunissami peqqinnissamut suliati sinaakktissaasa isumannaarnissaannut innersuussutit peqqinnissaqarfimmi aaqqissuusseqqinnissamut Inatsisartut politikikkut tunngavigissavai. Immikkoortortaqaarfiit akimorlugit pingaarnersiuneq aningaasallu atugassarititaasut iluanni pioreersut suliassat ataatsimiititaliarsuup innersuussutaanit aallaavigineqassapput, taassuma ataani suliati naammassineqarnissaannut piffissaliussat pisariaqartut ilanngunneqarnissaat.

Suliassat inernerilu

Ataatsimiititaliarsuup suliniutit arlallit pissusissamisoornersut misissussallugit nalilersussallugillu naatsorsuutigineqarpoq, immikkoortunut tullinnguuttunut sularinninnissamik aningaasaliissutini sinaakktigineqartuni aaqqiissutissatut periarfissanik periusissanillu ujartuissallutik:

- Inuiaqatigiit agguarneqarnerisa iluani, nunap aaqqissuussaanaera, najugaqariaaseq, ilinniagaqarneq, kulturikkut attuumassutillit il.il. aaqqissuussaannikkut ineriartornermut suliagarnermi aallaavigineqassapput.
- Sulisunik atorluaanerup pitsanngorsarneqarnissaa – tamatumunnga ilanngullugu qarasaasiatigut atortorissaarutit il.il. pisiariaqartunik atuineq.
- Naammattunik sulisussaqaqumalluni atuartitaanikkut sulisussarsiortarnikkullu suliniutit.
- Peqqinnissaqarfiup kommunillu suliassaqaqarfissaa akornanni suleqatigiinneq.
- Danmarkimut nunanullu allanut suleqateqarneq nukittoq
- Peqqinnissaqarfiup iluani aningaasaqarnikkut isummersuutit tamakkiisumik ilaatinneqarnissaat.
- Ilisimasani toqqammaveqartumik paasisutissani pisariaqartunik qulakkeerinninneq, aqutsinermi paasisutissani pitsanngorsaaneq anguniarlugu pitsaanerumik aqutsinissamut, aqutsisoqarfinnut naalakkersuisoqarfinnut politikikkullu sulinermi atornerarsinnaasunik.
- Ataatsimiititaliarsuup sulinera pillugu innuttaasunut ilisimatitsineq.
- Oqaloqatigiinneq aallaavigalugu innuttaasut / napparsimasut isumaat ilaatinnissaat taamasilluni imminut isumaginninneq aamma peqqinnissaqarfimmut piginneqataaneq ukkatarineqarluni
- Peqqinnissaqarfimmi sunniutit naatsorsornissaannut atuinerup qaffarsarnerani naliliineq

Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaani naatsorsuutigineqarpoq peqqinnissaqarfimmi suliassanut pitsaassutsinullu tunngasut nassuiarneqaannaratik aamma tamatuma pisortanut innuttaasunullu aningaasaqarnerup allaffissornerullu tungaasigut malitsissai nassuiarneqassasut. Naatsorsuutigineqarpoq naammassisassatut ilimagisat qularnartortaqaarsinnaassasut aamma ataatsimiititaliarsuup inassuteqaataasa kinguneri pisariaqartumik qulaajarneqassasut. Aammattaaq naatsorsuutigineqarpoq isumaliutissiissut, peqqinnissaqarfimmut immikkoortortanullu attuumassutillinnut immikkoortortamut pilersaarutit pioreersut kiisalu peqqinnissaqarfimmi pingaarnersiueqqinnissaq pillugit inassuteqaatinik imaqqassasoq. Naatsorsuutigineqarpoq

peqqinnissaqarfimmi suliniutit aallartisarneqareertut maannakkutut ingerlatiinnarneqassasut, ataatsimiititaliarsuup sulineranit kinguarsarneqassanngitsut, aatsaalli Naalakkersuisut allatut isumaqarlutik nalilerpassuk.

Suleriaaseq piffissaliussarlu

Ataatsimiititaliarsuup suleriaasissani nammineq aalajangissavaa, minnerpaamilli ukiumut sisamariarlutik ataatsimeeqatigiittarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Minnerpaamik ukiumut ataasiaq najuulluni ataatsimeeqatigiittoqartassaaq. Ataatsimiititaliarsuup sulinermini immikkoortortat peqatigiiffiillu attuumassuteqartut sapinngisamik amerlanerpaat ilanngunneqarnissaat ataatsimiititaliarsuup qulakkiissavaa.

Peqqinnissaqarfiup suliaanut tunngatillugu ataatsimiititaliarsuaq qaqugukkulluunniit apeqqutinik tunniussinissaminut pisinnaatitaaffeqarpoq. Apeqqutit tamarmik ataatsimiititaliarsuup allattoqarfianut tunniunneqartassapput, akissutissallu Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmit naalakkersuisoqarfinnillu allanit attuumassuteqartunit aaneqartassapput.

Pingaarnertut piffissaliussatut siunnersuut

2020

Peqqinnissaqarfiup minnerpaamik ukiut qulit siumut isigalugit ineriartortitsinissaq ataatsimiititaliarsuaq sulissaaq, ukiorlu 2030-imi peqqinnissaqarfimmut takorluugartik ilusilersussallugu. Takorluukkat piviusunik naatsorsuutigisanik aningaasaqarnerullu iluani suliarisinnaasat iluini inuiaqatigiillu agguarneqarneri pillugit paasissutissanik tunngaveqassapput. Ataatsimiititaliarsuup pilersinneqarnerata kinguninngua Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmit, Peqqinnissaqarfimmik aqutsisunit taavalu Nakorsaanermit saqqummiisoqarneratigut Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmut ataatsimiititaliarsuaq saqqummiunneqassaaq. Aammattaaq peqqinnissaqarfiup iluani 2019-imi aningaasartuutitut misissuinerup inernera innersuussutitaalu ataatsimiititaliarsuup piareersarnermini saqqummiutissagai naatsorsuutigineqarpoq. Taassuma avataatigut paasissutissat attuumassuteqartut, taassuma ataani peqqinnissaqarfik pillugu siusinnerusukkut ingerlasullu nassuiaatit, misissuinerit ataatsimiititaliarsuarmut tunniunneqassapput.

2021

Ukiup affaata siulliup iluani ataatsimiititaliarsuup suliai pillugit soqutigisaqartunut innuttaasunullu, suleriaqqinnissamut oqaloqatigiinneq isummersoqatigiinnerlu siunertaralugit attuumassuteqartunut saqqummiussisoqassaaq. Tamanna nalunaarusiaagallartumi aallaaveqassaaq.

Ukiup affaata kingulliup iluani sulineq tulluussarneqassaaq, peqqinnissaqarfiup sullissineranut aqqissuussinermut tunngavissanut siunnersuutitalinnik. Nalunaarusiaq naammassineqassaaq.

2022 (qaammatit pingasut siulliit)

Ataatsimiititaliarsuup suliai Naalakkersuisunut Inatsisartunullu saqqummiunneqarneri.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup katitigaanera

Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuaq 10-nik ilaasortaqqarpoq. Naalakkersuisut siulittaasoqatigiinnik 3-nik ilaasortalinnik toqqaassapput, taakkulu peqqinnissaqarfimmi aqqissuussinernik ingerlatsinermik suliatigut ilisimasaqassapput, kiisalu inuiaqatigiit kalaallit ilisimasaqarfignissallugit. Ilaasortat 7-it peqqinnissaqarfimmik ilisimasaqartut soqutigisaqatigiit inassuteqarnerisigut toqqarneqassapput.

Siulittaasuni ilaasortat peqatigiiffinnut assigisaannullu attuumassuteqassanngitsut piunasaqaataavoq. Siulittaasuni ilaasortat immikkut ataatsimullu peqqinnisaqarfik pillugu suliassanut ilisimasaqarlutillu misilittagaqarsimanissaat naatsorsuutigineqarpoq.

Siulittaasut allatseqarfimmik suleqateqarnissaq, ataatsimiititaliaruup sulinerani siuarsaanissaq piukkunnarsaanissarlu, sulinissamullu tunngaviit naapertorlugit sulinissaq suliassarissavaat.

Ataatsimiititaliaruup siulersuisuinut ilaasortat:

Naalackersuisut ataatsimiititaliaruup siulersuisuinut ilaasortassatut toqqarpaat:

Formand: Ulrik Blidorf, eqqartuussissuserisoq, eqqartuussissuserisoqarfimmillu Inuit Law-imik piginnittoq. Royal Arctic Line A/S-ip siulersuisuinut siulittaasoq. Tele Greenland A/S-ip siulersuisuinut ilaasorta.

Siulittaasup tullia: Kjeld Møller Pedersen, peqqissutsimut aningaasaqarnermi peqqissutsimilu politikkeqarnermi professori, Syddansk Universitet. Ataatsimiititaliaruarni siulersuisunilu suliaqarnermik ukiorpassuarni misilittagalik kiisalu peqqissutsikkut isumaginninnikkullu pissutsit tungaasigut politikikkut siunnersuisartaq.

Siulittaasup tullia: Tine Aagaard. Issitumi Ilisimatusarnermi Ph.d. – Ilisimatusarfimmi Peqqissutsikkut Inuiaqatigiinnilu pissutsit. Tarnip pissussaaniq Ilinniartitaanermillu ilisimatusarnermi Cand. Mag. Peqqissaasoq. Piginnaangorsaaqqinnermi napparsimasunillu peqataatitsineri ilisimatusartaq.

Ilaasortat soqutigisaqatigiinnit ukunanga inassutigineqartut

Tulliuttut soqutigisaqatigiinniit innersuunneqarnerat tunngavigalugu toqqarneqassapput:

- 1 sinniisuutitaq kommuninit ataatsimut toqqarneqartaq
- 1 sinniisuutitaq KANUNUPE-mit toqqarneqartaq
- 1 sinniisuutitaq Neriuffimmit toqqarneqartaq
- 1 sinniisuutitaq Nunatsinni Nakorsat Peqatigiiffiannit toqqarneqartaq
- 1 sinniisuutitaq PPK-mit toqqarneqartaq
- 1 sinniisuutitaq SIK-mit toqqarneqartaq
- 1 sinniisuutitaq Kigutit Nakorsaasa Peqatigiiffiannit toqqarneqartaq

Oqartussaasunit immikkoortortat uku immikkut ilaasortaattatut peqataassapput

- Peqqissutsimut Naalackersuisoqarfik
- Naalackersuisut Siulittaasuata Naalackersuisoqarfia
- Aningaasaqarnermut Naalackersuisoqarfik
- Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsineri Naalackersuisoqarfik
- Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalackersuisoqarfik
- Kalaallit Nunaanni Innuttaasut Peqqissussaannut Centeri
- Nunatsinni Nakorsaaneq siulittaasooqatigiinnut peqataatinneqassaaq

Siulittaasooqatigiit suliassap qanoq ittuunera apeqqutaatillugu assersuutigalugu peqatigiiffinnit oqartussaasunillu attuumassuteqartunit assigisaannillu peqataatsitsisinnaapput.

Soqutigisaqatigiinnit innersuussutit malittarisassat malillugit innersuussutigineqartassapput,

taannalu angutit arnallu naligiissitaanissaat pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 3, 29. november 2013-meersoq Kapitali 3 malippaa. Ataatsimiititaliat pisortatigoortut Naalakkersuisunit pilersinneqarsimasut pillugit inuiaqatigiinnut sunniuteqarsinnaasut pillugit malittarisassanik imaluunniit pilersaarusiornissamik piareersaanissamut malittarisassat annerpaamik suaassutsip aappaa aappaanit annerpaamik ataatsimik amerlanerusinnaaneraniq malittarisassaq innersuussutigineqarpoq. Taamaasillutik Naalakkersuisut peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmi ilaasortat annerpaamik suaassutsip aappaanit annerpaamik ataatsimik amerlanerusunik ilaasortaqaarsinnaatillugu. Soqutigisaqaqatigiinnit peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmi ilaasortassatut innersuussutigineqartut angut ataaseq arnarlu ataaseq Naalakkersuisunit toqqagassanngorlugu siunnersuutigissavaat. Ilaasortaq toqqarneqanngitsoq sinniisussatut toqqarneqassaaq.

Ilaasortassatut innersuussutit aalajangersagaq malinngippassuk, immikkut peqquteqartoqartillugu naammassineqarsinnaanngippat innersuussut pineqartoq Naalakkersuisunit malinneqassanngilaq. Taamaattoqarneratigut soqutigisaqaqatigiit Naalakkersuisunut tunngavissalimmik nassuiaateqassapput.

Kommuunit ataatsimoorlutik ilaasortamik ataatsimik innersuussinissaminnut periarfissaqarput. Kommunit ataatsimoorlutik ilaasortassamik innersuussinissaminnut isumaqatigiissinnaanngippata, kommunit immikkut angummik ataatsimik arnamillu ataatsimik innersuussissapput. Taava innersuussutit malillugit Naalakkersuisut toqqaassapput.

Naalakkersuisuni/Inatsisartuni ilaasortat peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaluarsuarmut ilaasortassatut innersuunneqarsinnaanngillat. Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmi, Peqqissutsimut Pitsaaliuinernullu Aqutsisoqarfimmi taavalu Nakorsaaneqarfimmi sulisut peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmi ilaasortassatut innersuunneqarsinnaanngillat.

Ilaasortaajunnaartoqartillugu taarsiinissaq pisariaqartoq peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuup innersuussineratigut pisassaaq, soqutigisaqaqatigiinnit siuliani innersuussisimasut tunuliaqutaralugu nutaamik innersuussineq Naalakkersuisunit akuerineqassalluni.

Politikkikkut malinnaatitat

Politikkikkut malinnaatitanik pilersitsisoqassaaq partiinit inatsisartuni siniisoqartitaqartunik peqataaffigineqartumik. Politikkikkut malinnaatitat politikikkut aalajangiinernik qanimut malinnaasarnissaasa qularnaarneqarnissaa siunertarineqarpoq.

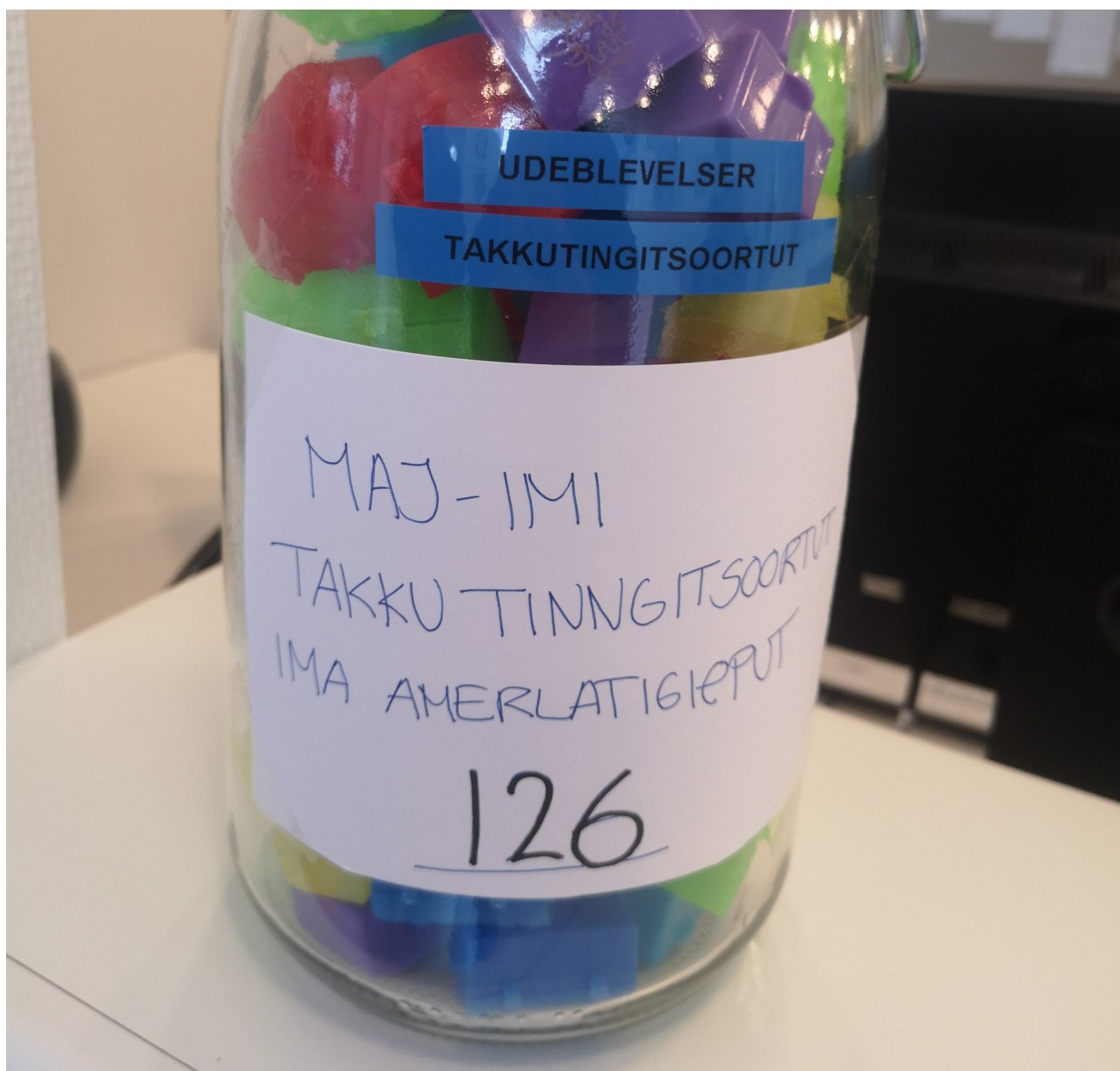
Allattoqarfittut ikiunneq

Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik aamma Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik ataatsimiititaliarsuup allattoqarfikkut sullissineraniq isumaginnittuussapput, ilaatigut suliassat makkuussallutik:

- Suliassaqarfiit pillugit nassuiaasioorneq, tamatumunnga ilanngullugu paasissutissanik katersuineq.
- Suliniutit kingunerisinnaasaannik naatsorsuineq aamma periarfissatut takorluukkanik allattuineq.
- Ataatsimiititaliarsuup suliaanik immikkoortoqarfiit assigiinngitsut akimorlugit atuutilersitsineq.

- Allatsi suliamik ilisimasalik – oqaluuserisassanik allattuineq, imaqarniliuineq il.il.
- Allattoqarfiup nalinginnaasumik suliarissavai angalanissanik akunnittarfimmiinnissanillu inniminniineq, angalanerit pillugit naatsorsuusionerq, akissarsisitsineq aamma sulinikkut isertitassaraluanik annaasanik akiliineq

Ilanngussaq B. Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmut ilaasortat, politikikkut malinnaatitat, peqataatitaasut allattoqarfillu pillugit allattorsimaffik

Ilaasortat:

Ulrik Blidorf, siulittaasoq
Keld Møller Pedersen, siulittaasup tullia
Tine Aagaard, siulittaasup tullia
Brita Broberg, Kigutit nakorsaasa kattuffiannit toqqagaq
Nicolai Hardenberg Larsen, Nakorsat kattuffiannit toqqagaq
Aviâja Lynge, Neriuffimmit toqqagaq
Inge-Lise Kleist, PPK/Peqqinnissaq Pillugu Kattuffimmit toqqagaq
Ludvig Larsen, SIK-mit toqqagaq
Arnanguaq Heilmann Christensen, Kommuninit toqqagaq
Jens Kristian Therkelsen, KANUNUPE-mit toqqagaq

Politikkikkut malinnaatitat:

Agathe Fontain, Inuit Ataqtigiit
Anna Wangenheim, Demokraatit
Aqqalu Jeremiassen, Atassut
Dorthe Zeeb, Naleraq
Gitte Kilime, Siumut

Peqataatitaasut:

Nike Berthelsen aamma Aka Olesen, Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik
Kasper Gimsing, Naalakkersuisut Siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia
Nikolai S. Christensen aamma Peter Hansen, Aningaasaqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik
Kirsten Olesen, Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqtariinnullu Naalakkersuisoqarfik
Lilian Helberg, Ilinniartitaanermut, Kulturimut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik
Christina Viskum Larsen, Center for Folkesundhed i Grønland
Henrik Hansen, Nakorsaaneqarfik
Ella Skifte aamma Berit Bjerre Handberg, Peqqinnissaqarfiup Qullersaqarfia
Esekias Therkelsen, Sugisaq

Allattoqarfik:

Jeanett Christoffersen, Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik
Maja Christiansen, Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik
Peter Hansen, Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik

Ilanngussaq C. Isumaliutissiisummut najoqqutassiassatut siunnersuut

Kapitalit tamarmik isumaliutissiisummut tunngatillugu pisarnertut qulequtserniarneqarsimapput.

Kapitalit tullerriaarnerat eqqartorneqarsinnaavoq. Kapitalini atortussat, kisianni ilaannamininngui, allannermi atorneqarsinnaasut ilanngunneqarsimapput, aamma takuuk qulaani allassimasut.

Kapitali 1: Sulinissamut tunngavissiaq ataatsimiititaliarsuullu suliaqarnera

Kapitali 2: Eqikkaaneq kaammattuutillu

Kapitali 3: Ataatsimiititaliarsuup suliaqarnerani najoqqutassiat tunngaviusut

- Kapitali taanna pingaaruteqarluinnarpoq. Immikkoortut ataaniittut isumassarsiorfissaapput.
- Tine Parsip apriliip 15-ianni peqqissuseq pillugu pilersarusiornermut tunngasumik saqqummiussinera ilaatigut atorneqarluassaaq.
  - Peqqinnissaqarfiup suliassanik isumaginittarnerata aningaasaqarnikkut sinaakkutinut naleqqussarnissaanut aalajangernissamut tunngavissiaq pitsaannerusoq.
  - Nunatsinni toqqaannartumik attaveqartoqartillugu qarasaasiakkulluunniit nakorsartitsisoqartillugu sapinngisamik assigiisumik ilinniagaqassutsikkullu imminut illersorsinnaasumik ingerlatsinissap qulakkeernissaa.
  - Suliassat nalinginnaasut sapinngisamik innuttaasumut qanitsillugit isumagineqarsinnaatinnerisigut napparsimasunik katsorsaanerup pitsanngorsarnissaa.
  - Peqqissutsikkut suliassat suut innuttaasunut neqeroortigineqartarnersut ersarissumik pingaarnersiorneqassapput.
  - Najoqqutassiat [sullissinermik quppersagaq / peqqinnissaq pillugu pilersarusiorneq] suleqatigiisitanit malinneqartussat.
- Suliamik naammassinninnissamik ukkatarinninneq: *"katsorsaaneq inuttalersuinermit pingaarnertullugu"*
- Peqqinnissaqarfimmut attaveqaaqqaarnermi peqqissutsikkut sullissinermik ilinniarsimasunut attaveqartarneq
- Qarasaasiakkut nakorsartitsisarneq pitsaanerpaamik atorluarneqassaaq
- Ersarissumik paasiuminartumillu suliassanik agguaneq
- Nunat immikkoortuini qitiusumik ingerlatsilernerup kingorna malittarinninneq, nunamik tamarmik sullissiviusunik peqarnissap pisariaqarnera
  - Peqqinnissaqarfiup ataatsimut isigalugu aningaasaqarnikkut aqunneqarnera/aaqqissuussaana il.il.

Kapitali 4: Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi unammillernartut (Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik pillugu paasissutissanut pingaarnertut tunngasumik immikkut kapitaleqarsinnaavoq 3A-mik).

- Immikkoortukkuutaarineq – arlallit kapitalini immikkoortuni itisilernerqassapput
- Siusinnerusukkut misissueqqissaarnerit nunatsinnilu nakorsaanerup 2018-imi takussutissiai atorneqarsinnaapput (Kommunit peqqinnissaqarfiullu siunissami peqqissutsikkut sullissinerminni unammilligassaat, januaari 20129) aamma ataatsimiititaliarsuup septembarip 26-anni siullermeerluni ataatsimiinnerani saqqummiussaq: Nunatsinni peqqinnissaqarfik pillugu ilisimasat
  - Ilaatigut Deloittemit nalunaarusiat marluk ('pisoqaalaarneri' apeqqutaatinnagu)
  - Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit, 2019

- 2019-imi aningaasartuutit misissoqqissaarneqarnerat
- Aningaasaqarnikkut atukkat unammillernartullu
- Peqqinnissaqarfimmik atuisut misigisaat/nalilersuinerat – Statens Institut for Folkesundhed-imit (SIF-mit) nalunaarusiaq.
- Peqqinnissaqarfimmik aqqissuusseqqinnermik nalilersuineq (misissuinissaq siusinnerusukkullu misissuineq)

Kapitali 5: Unammillernartut periarfissallu 1: Sulisunik atorfinitsitsineq atorfeqartitsiuarnerlu

- Decembarip qulinganni saqqummiussineq
- Suleqatigiissitanit atortussat

Kapitali 6: Unammillernartut periarfissallu 2: Inuiaqatigiit utoqqaliartornerat, nappaatit katsorsarneqarsinnaanngitsut/arlallit

- Apriliip 15-ianni ataatsimiinnermit allakkiaq
- Peqqinnartumik timimillu aalatitsilluni utoqqaliartorneq

Kapitali 7: Unammillernartut periarfissallu 3: Ilinniartitaaneq

- Suleqatigiissitanit atortussat

Kapitali 8: Unammillernartut periarfissallu 4: Kigutininik isumaginninneq tarnikkullu nappaatilinnik sullissineq

- Februaarip qulinganni ataatsimiinnermit kigutininik isumaginninneq pillugu allakkiaq
- Tarnikkut nappaatilinnik sullissineq pillugu atortussat sulii amigaataapput

Kapitali 9: Periarfissat 1: Peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnerat

- Utoqqaat illui
- Tarnikkut nappaatilinnik sullissineq (sumiiffinni ataasiakkaani nunamilu tamarmi)
- Februaarip qulinganni ataatsimiinnermit atortussat, ilaatigut nunatsinni nakorsaanerup saqqummiussinera.
- Apriliip 15-ianni ataatsimiinnermit allakkiaq: Peqqinnissaqarfiup kommunillu suleqatigiinnerat, suliaasnik akisussaaffinnillu agguataarineq, periarfissat unammillernartullu

Kapitali 10: Periarfissat 2: Qarasaasiakkut nakorsartitsisarneq

- Apriliip 15-ianni ataatsimiinnermit atortussat saqqummiussinerillu

Kapitali 11: Pitsaaliuineq, peqqinnerulersitsiniarneq, imminut isumassorneq piginnaanngorsaqqinnerlu

- Massakkuugallartoq atortussaqaanngilaq, 2019-imi aningaasartuutininik misissueqqissaarnermit atortussaqaarpoq

Kapitali 12: Napparsimasunik nuutsitsigasuarterneq – DK-mik, Islandimik allanillu suleqateqarneq

- Naalackersuisoqarfimmit allakkiaq (2018 – Teams-imi uuma ataaniippoq 'baggrundslitteratur'.
- Attaveqaasersuutit allanngornerat, ilaatigut mittarfinnut tunngatillugu

Kapitali 13: Eqqartuineq kaammattuutillu

Ilanngussaq D. Naalisaatit atorpeqartut nassuiaatillu

AK = Atorfillit Kattuffiat (peqqinnissaqarfimmi aalajangersimasunik suliassaqartartunik arlalinnik aaqqissuussisartog)

BNP = Bruttonationalprodukt, naalagaaffimmi tunisat ataatsimut nalingat

DIN = Dronning Ingridip Napparsimmavissua, Nuuk

HBSC Greenland = Health Behaviour in School-aged Children – Nunani tamalaani atuartut pillugit misissuisarneq pillugu ilisimatuut attaveqaqatigiittarfiat

HK = Handels og Kontorfunktionærernes forbund – Danmarkimi niuertut allaffimmiullu kattuffiat

KANUNUPE = Kalaallit Nunaanni Nunaqarfiit Peqatigiiffiat – Soqutigisaqatigiiffik.

KOL = Kronisk obstruktiv lungesygdom, katsorsarneqarsinnaanngitsumik puallunneq

MANU = Nuna tamakkerlugu angajoqqaanngortussanik piareersaaneq

NGO = Non-governmental organization

NUN = nunatsinni nakorsaaneqarfik

OECD = Organisation for Economic Co-operation and Development – Aningaasaqarnikkut suleqatigiinnermut ineriartortitsinermullu peqatigiiffik.

PI = Peqqissaanermik Ilinniarfik

PN = Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik

PPK= Peqqinnissaq Pillugu Kattuffiat

IS = Inuunerissaavik Steno

SDU = Syddansk Universitet

SIF = Statens Institut for Folkesundhed

SIK = Sulinermik Inuussutissarsiuteqartut Kattuffiat

Ilangussaq E. Najoqqutat allattorsimaffiat

Deloitte. Kalaallit Nunaanni Peqqinnsisaqarfik – Killiffik periarfissallu 2015 (Immikkoortoq 1). 2015

Deloitte. Kalaallit Nunaanni Peqqinnsisaqarfik – Siunissami Peqqinnissaqarfik 2016 (Immikkoortoq 2). 2016

Ingemann, C. & Larsen, C. V. L. Peqqinnissaqarfimmik aqqissuusseqqinnermik nalilersuineq – Sunniutitut misigineqartut uuttorneqarsinnaasullu. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU. 2017a.

Ingemann, C. & Larsen. Suliniutip Inuuneritta II-p qiteqqunnerani nalilersuineq. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU. 2017b.

Olesen, I., Ingemann, C., Lundblad, A. & Larsen, C. V. L. Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi atuisut misigisaat – Misiliutitut misissuineq. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU. 2020.

Peqqissutsimut Pitsaaliuinerullu Aqutsisoqarfik. Peqqinnissaqarfimmi aningaasartuutunik misissueqqissaarneq. Suli saqqummersinneqanngilaq. Nuuk: Naalakkersuisut. 2020.

Sørensen, I. K., Hansen, N. L. & Larsen, C. V. L. Nunani issittuni allani peqqissutsikkut sullissinermik aqqissuusineq sullissinerlu - Najoqqutassanik misissuineq. Suli saqqummersinneqanngilaq. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU. 2020.

ANINGAASAQARNERMUT SIUNNERSUIISOQATIGIIT. Nunatsinni aningaasaqarneq 2019. 2019.

AAGAARD, T. Napparsimalluni ulluinnarni inuuneq. Nunatsinni peqqissutsikkut sullissinermi napparsimasut kulturi tunngavigalugu isumaat, Nuuk, Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik, Naalakkersuisut. 2015.

Ataatsimiititaliarsuup tunuliaquttatut allakkiai

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmi sulinissamut nalunaarusianik saqqummersitanillu allanik eqikkaaneq (SuKo notat nr. 1). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Septembari 2020.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Peqqinnissaqarfimmi sulisunik atorfinitsineq, atorfeqartitsiuarneq ilinniartitaanerlu pillugit unammillernartunut aqqiissutinullu tunngatillugu allakkiaq (SuKo notat nr. 2). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Novembari 2020.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Peqqinnissaqarfimmi kommuninilu suliassanut ataatsimoorussassanut tunngatillugu suleqatigiinnissamut periarfissat (SuKo notat nr. 3²). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Septembari 2021.

---

² Kommunit peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmik peqqinnissaqarfimmillu qanimut oqaloqateqarnerunissaq ugartormassuk allakkiaq 3 suli inaarutaasumik akuerineqanngilaq.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Kigutiniq isumaginninneq pillugu allakkiaq (SuKo notat nr. 4). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Novembari 2021.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Qarasaasiakkut nakorsiartitsisarnermik atuineq pillugu killiffik periarfissallu (SuKo notat nr. 5). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Marsi 2021.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Inuiaqatigiit ineriartornerisa peqqinnissaqafimmut sunniuteqarnerat (SuKo notat nr. 6). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Marsi 2021.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Nunatsinni tarnikkut nappaatilinnik sullissineq nappaatillu (SuKo notat nr. 7). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Juuni 2021.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Peqqinnissaqarfiup Danmarkimik Islandimillu suleqateqarnera (SuKo notat nr. 8). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Decembari 2021.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Peqqinnerulersitsiniarneq, pitsaaliuineq piginnaangorsaaqqiinerlu (SuKo notat nr. 9). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Decembari 2021.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Peqqinnissaqarfimmi aaqqissuussaaneq, suliassanik agguataarineq aqutsinerlu (SuKo notat nr. 10³). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Marsi 2021.

---

³ Allakkiaq 10 suli akuerineqanngilaq, ilimanarportu marsimi akuerineqassasoq, aaqqiissuteqassagunarmalli piffissaq saqqummersitsiffik kingusinnerulaassagunarpoq.

Ilangussaq E. Najoqqutat allattorsimaffiat

Deloitte. Kalaallit Nunaanni Peqqinnsisaqarfik – Killiffik periarfissallu 2015 (Immikkoortoq 1). 2015

Deloitte. Kalaallit Nunaanni Peqqinnsisaqarfik – Siunissami Peqqinnissaqarfik 2016 (Immikkoortoq 2). 2016

Ingemann, C. & Larsen, C. V. L. Peqqinnissaqarfimmik aqqissuusseqqinnermik nalilersuineq – Sunniutitut misigineqartut uuttorneqarsinnaasullu. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU. 2017a.

Ingemann, C. & Larsen. Suliniutip Inuuneritta II-p qiteqqunnerani nalilersuineq. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU. 2017b.

Olesen, I., Ingemann, C., Lundblad, A. & Larsen, C. V. L. Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfimmi atuisut misigisaat – Misiliutitut misissuineq. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU. 2020.

Peqqissutsimut Pitsaaliuinerullu Aqutsisoqarfik. Peqqinnissaqarfimmi aningaasartuutunik misissueqqissaarneq. Suli saqqummersinneqanngilaq. Nuuk: Naalakkersuisut. 2020.

Sørensen, I. K., Hansen, N. L. & Larsen, C. V. L. Nunani issittuni allani peqqissutsikkut sullissinermik aqqissuusineq sullissinerlu - Najoqqutassanik misissuineq. Suli saqqummersinneqanngilaq. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU. 2020.

ANINGAASAQARNERMUT SIUNNERSUIISOQATIGIIT. Nunatsinni aningaasaqarneq 2019. 2019.

AAGAARD, T. Napparsimalluni ulluinnarni inuuneq. Nunatsinni peqqissutsikkut sullissinermi napparsimasut kulturi tunngavigalugu isumaat, Nuuk, Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik, Naalakkersuisut. 2015.

Ataatsimiititaliarsuup tunuliaquttatut allakkiai

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmi sulinissamut nalunaarusianik saqqummersitanillu allanik eqikkaaneq (SuKo notat nr. 1). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Septembari 2020.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Peqqinnissaqarfimmi sulisunik atorfinitsineq, atorfeqartitsuarneq ilinniartitaanerlu pillugit unammillernartunut aqqiissutinullu tunngatillugu allakkiaq (SuKo notat nr. 2). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Novembari 2020.

Peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuaq. Peqqinnissaqarfimmi kommuninilu suliassanut ataatsimoorussassanut tunngatillugu suleqatigiinnissamut periarfissat (SuKo notat nr. 3²). Center for Folkesundhed i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, SDU. Septembari 2021.

---

² Kommunit peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmik peqqinnissaqarfimmillu qanimut oqaloqateqarnerunissaq ujjartormassuk allakkiaq 3 suli inaarutaasumik akuerineqanngilaq.

